

*Załącznik do Uchwały Nr 931/274/13  
Zarządu Województwa Pomorskiego  
z dnia 08 sierpnia 2013 roku*



ZARZĄD  
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

**Regionalny Program Strategiczny  
w zakresie  
energetyki i środowiska**

**Ekoefektywne Pomorze**

**GDAŃSK 2013**



## SPIS TREŚCI

Wykaz użytych skrótów.....	3
Wprowadzenie.....	4
<b>I. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA.....</b>	<b>6</b>
1. Charakterystyka sytuacji i zidentyfikowane problemy w poszczególnych obszarach.....	6
2. Analiza SWOT.....	19
3. Wyzwania.....	21
<b>II. CZĘŚĆ PROJEKCYJNA.....</b>	<b>24</b>
1. Cele szczegółowe, Priorytety i Działania.....	24
2. Realizacja Zobowiązań SWP zapisanych w SRWP 2020.....	61
<b>III. SYSTEM REALIZACJI.....</b>	<b>67</b>
1. Kompetencje i odpowiedzialność kluczowych aktorów.....	67
2. Koordynacja z pozostałymi RPS.....	72
3. Aktualizacja.....	73
4. Zasady i warunki wykorzystania Zintegrowanych Porozumień Terytorialnych.....	74
5. Ramy finansowe.....	77
6. System monitorowania i oceny realizacji.....	80
<b>IV. ZAŁĄCZNIKI.....</b>	<b>82</b>
Załącznik 1. Charakterystyka przedsięwzięć strategicznych	
Załącznik 2. Wnioski i rekomendacje z oceny ex-ante oraz przyjęte kierunki zmian w Programie	
Załącznik 3. Słownik kluczowych pojęć	

## WYKAZ UŻYTYCH SKRÓTÓW

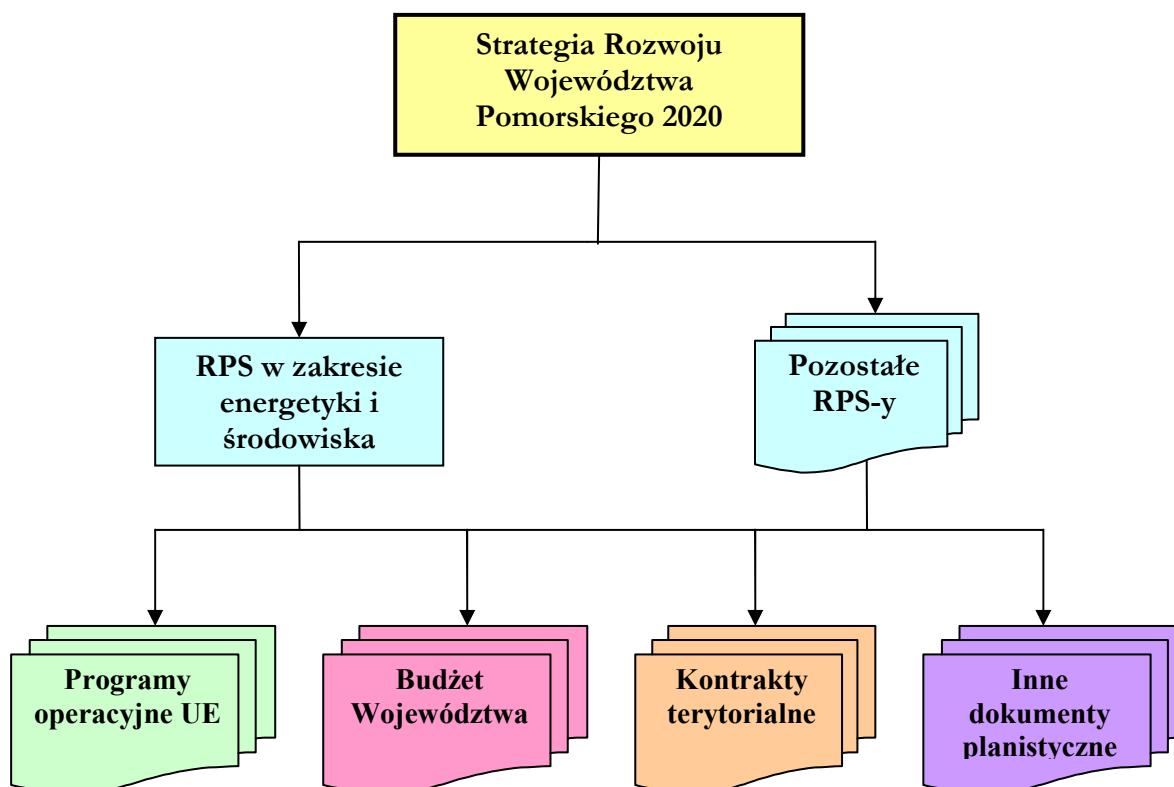
ARMAAG – Agencja Regionalnego Monitoringu Atmosfery Aglomeracji Gdańskiej  
CO<sub>2</sub> – dwutlenek węgla  
CWŻ – Centralny Wodociąg Żuławski  
DAZ – Departament Zamówień Publicznych i Administracji  
DEFS – Departament Europejskiego Funduszu Społecznego  
DF – Departament Finansów  
DO – Departament Organizacji  
DPR – Departament Programów Regionalnych  
DPROW – Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich  
DRG – Departament Rozwoju Gospodarczego  
DROŚ – Departament Środowiska i Rolnictwa  
DRRP – Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego  
GPZ – główny punkt zasilania  
GUS – Główny Urząd Statystyczny  
ICT – Technologie informacyjno-komunikacyjne  
IOŚ – Inspekcja Ochrony Środowiska  
ISOK – informatyczny system osłony kraju  
JST – Jednostki samorządu terytorialnego  
KAEN – Kompleks Agroenergetyczny  
KSE – Krajowy System Elektroenergetyczny  
LNG/CNG - gaz ziemny w postaci ciekłej/sprężonej  
MWe – megawat mocy elektrycznej  
MWt – megawat mocy cieplnej  
NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej  
NO<sub>x</sub> – mieszanina tlenków azotu o niezdefiniowanym składzie  
OZE – odnawialne źródła energii  
PMŚ – Państwowy Monitoring Środowiska  
PODR – Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego  
PSE – Polskie Sieci Elektroenergetyczne  
PSME – Pomorski System Monitoringu i Ewaluacji  
PSZOK – Punkt Selektywnej Zbiórki Opadów Komunalnych  
RDOŚ – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku  
RIPOK – Regionalna Instalacja do Przetwarzania Odpadów Komunalnych  
RLM – równoważna liczba mieszkańców  
RP – Rzeczpospolita Polska  
RPS – Regionalny Program Strategiczny  
RZGW – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku  
SRWP 2020 – Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020  
SWP – Samorząd Województwa Pomorskiego  
UE – Unia Europejska  
UMWP – Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego w Gdańsku  
WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku  
WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku  
WRS – Wspólne Ramy Strategiczne  
ZPT – Zintegrowane Porozumienia Terytorialne  
ZSS – Zespół Sterujący Strategią  
ZMiUW WP – Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych Województwa Pomorskiego w Gdańsku  
ZWP – Zarząd Województwa Pomorskiego  
ŻZMiUW – Żuławski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych

### Przesłanki opracowania RPS w zakresie energetyki i środowiska

1. Regionalny Program Strategiczny w zakresie energetyki i środowiska jest dokumentem realizującym Strategię Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 (SRWP 2020), przyjętą uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego nr 458/XXII/12 w dniu 24 września 2012 r.
2. Opracowanie regionalnego programu strategicznego wynika z przyjętego przez Zarząd Województwa Pomorskiego Planu Zarządzania Strategią Województwa Pomorskiego 2020 (uchwała ZWP nr 214/225/13 z 28 lutego 2013 r.). Program został opracowany we współpracy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku.
3. Podstawą opracowania regionalnych programów strategicznych są także zapisy art. 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.

### Rola RPS w zakresie energetyki i środowiska

Regionalny program strategiczny jest dokumentem, który pozwoli na efektywne zarządzanie polityką regionu w zakresie energetyki i środowiska do roku 2020. Zapisy RPS mają stanowić podstawę przy formułowaniu treści Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014 – 2020.



## **Zakres tematyczny i zasady realizacji RPS w zakresie energetyki i środowiska**

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 wytycza dwa cele operacyjne w zakresie energetyki i środowiska: Cel operacyjny 3.2. Bezpieczeństwo i efektywność energetyczna oraz 3.3. Dobry stan środowiska.

Do wyznaczonych w SRWP 2020 celów zostały zdefiniowane kierunki działań obejmujące w zakresie energetyki m.in. wsparcie przedsięwzięć z zakresu efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii, rozwój energetycznych systemów dystrybucyjnych i zwiększenie zasięgu ich obsługi, zmianę lokalnych i indywidualnych źródeł energii (w tym ciepła) w celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń. Rozwój systemów odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych oraz wód roztopowych i opadowych, ograniczenie zagrożeń powodziowych, rozwój kompleksowych systemów zagospodarowania odpadów komunalnych, zachowanie walorów przyrody i poprawę spójności przyrodniczej, rozwój monitoringu środowiska, edukację ekologiczną oraz rozwój systemu informowania społeczeństwa na temat środowiska i problemów jego ochrony związane są z działaniami w zakresie środowiska.

Regionalny Program Strategiczny w zakresie energetyki i środowiska dotyczy działań władz regionalnych i definiuje przedsięwzięcia strategiczne niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska w województwie pomorskim, dla których określono skalę realizacji, kryteria wyboru, wskaźniki monitorowania oraz źródła finansowania.

Program jest spójny z prawem krajowym oraz dokumentami strategicznymi wynikającymi ze zobowiązań międzynarodowych, związanymi z wdrażaniem dyrektyw unijnych oraz dokumentami obowiązującymi na szczeblu krajowym i wojewódzkim.

## **Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko RPS w zakresie energetyki i środowiska oraz przebieg konsultacji społecznych**

Zgodnie z wymogami wynikającymi z ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.) projekt Programu podlegał strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko, której zasadniczym elementem było sporządzenie i przyjęcie przez Zarząd Województwa Pomorskiego Uchwałą Nr 469/245/13 z dnia 9 maja 2013 roku Prognozy oddziaływania na środowisko dla projektu Programu. Konsultacje społeczne w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu Programu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko trwały od 13 maja do 7 czerwca 2013 roku.

## **Ocena ex-ante RPS w zakresie energetyki i środowiska**

Projekt Programu przyjęty Uchwałą Nr 329/234/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 28 marca 2013 roku, zgodnie z wymogami wynikającymi z art. 15 ust. 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2006 Nr 227 poz. 1658 z późn. zm.) poddany został procedurze oceny ex-ante. Ocena ex-ante była realizowana przez zewnętrznego

wykonawcę jednocześnie dla wszystkich 6 regionalnych programów strategicznych. Prace nad oceną trwały od 20 maja 2013 r. do 30 lipca 2013 r. i zakończyły się przekazaniem raportu końcowego. Najważniejsze wnioski i rekomendacje wykonawców oceny jak również przyjęte kierunki zmian przedstawiono w załączniku nr 2.

## I. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

### Problemy i wyzwania w sektorze środowiska i energetyki

W województwie pomorskim następuje koncentracja działań związanych z przygotowaniem i realizacją przedsięwzięć służących wytwarzaniu i przesyłowi energii z sektorów: elektroenergetycznego, gazowego, paliw płynnych oraz odnawialnych źródeł energii na obszarach przybrzeżnych oraz na morzu. Ze względu na dużą skalę i efekt synergii, przedsięwzięcia te będą niosły konieczność godzenia potrzeb różnych sektorów energetyki z wymogami ochrony środowiska i rozwiązania złożonych sytuacji problemowych, kolizji i konfliktów na styku z ochroną środowiska lądowego i morskiego. Sektor energetyczny warunkuje rozwój gospodarki regionu w postaci jakości i pewności dostaw energii elektrycznej dla przemysłu i społeczeństwa, a decyzje podejmowane obecnie będą kształtować w regionie „miks energetyczny”, który musi odpowiadać na zmieniające się potrzeby. Z uwagi na realizację wymagań pakietu klimatyczno-energetycznego, zmieniające się potrzeby społeczeństwa oraz konieczność podniesienia jakości środowiska, istnieje pilna potrzeba wdrażania rozwiązań systemowych, służących rozwojowi gospodarki niskoemisyjnej w regionie.

#### 1. Charakterystyka sytuacji i zidentyfikowane problemy w poszczególnych obszarach

1. Pomorskie jest regionem silnie uzależnionym od zewnętrznych dostaw energii elektrycznej. Produkcja w regionie zapewnia niewiele ponad 30% jej zużycia. Istnieje konieczność importu energii elektrycznej z centralnej i południowej Polski poprzez Krajowy System Elektroenergetyczny. W ostatnich latach znacząco rośnie moc źródeł niestabilnych<sup>1</sup>, natomiast moc źródeł elektroenergetyki sektorowej (przemysłowej) jest praktycznie stała. Sytuacja ta może ulec zmianie po wybudowaniu nowych, niskoemisyjnych źródeł oraz wykorzystaniu nowoczesnych technologii dla energetyki rozproszonej.

Zużycie energii elektrycznej brutto w roku 2011 wyniosło ok. 7700 GWh, co stanowiło ok. 5,2% łącznego zużycia energii w kraju. W przeliczeniu na mieszkańca zużycie energii wynosi ok. 3380 kWh, co stanowi ok. 88% średniej krajowej. W ostatnich latach nastąpił spadek zużycia energii w sektorze przemysłowym.

Niedostatecznie rozwinięty system infrastruktury przesyłowej i dystrybucyjnej ma znaczący wpływ na bezpieczeństwo energetyczne. Energia elektryczna przesyłana jest na teren województwa za pomocą dwóch głównych linii przesyłu (południowa - do stacji elektroenergetycznych Gdańsk Błonie i Gdańsk Leżno oraz zachodnia - do stacji elektroenergetycznej w rejonie Żarnowca). Długie linie elektroenergetyczne o napięciu znamionowym 110 kV oraz 15 kV zwiększają prawdopodobieństwo wystąpienia przerw w zasilaniu. Ponad 60% powierzchni województwa zaopatrywane jest w prąd z sieci elektroenergetycznej o napięciu niższym niż 110 kV. Stosunkowo wysoka wartość wskaźnika

---

<sup>1</sup> Dotyczy źródeł energii nie zapewniających przewidywalnych i stabilnych parametrów eksploatacyjnych (np. farmy wiatrowe, ogniw fotowoltaiczne).



czasu trwania przerw w dostarczaniu energii elektrycznej<sup>2</sup> zmniejsza atrakcyjność regionu pod kątem lokalizacji ewentualnych inwestycji, w szczególności technologii wymagających energii o wysokiej jakości.

Województwo pomorskie charakteryzuje się deficytem mocy elektrycznej w źródłach energii, posiadając jednocześnie wysoki potencjał dla ich lokalizacji (energetyka jądrowa, gazowa, węglowa, źródła odnawialne). Jednocześnie budowa nowych źródeł energii w regionie będzie wymagała rozwoju sieci przesyłowych i dystrybucyjnych. Rozwój sieci przesyłowych będzie również zdeterminowany koniecznością przyłączenia farm wiatrowych lokalizowanych na obszarach morskich. Szansą dla rozwoju gospodarki województwa jest rozwój energetyki rozproszonej, w tym prosumenckiej, co będzie wymagało znaczących inwestycji w sieci dystrybucyjne.

Głównymi problemami jakie zostały zidentyfikowane jest niska gęstość sieci przesyłowych i dystrybucyjnych, znaczny stopień wyeksploatowania energetycznego systemu dystrybucyjnego, niskie standardy obsługi klientów (trudności w komunikacji z dostawcami) oraz niski stopień wykorzystania technologii informatyczno-telekomunikacyjnych i zaawansowanego zarządzania siecią dystrybucyjną.

2. Zapotrzebowanie na moc cieplną w latach 2010÷2011 kształtowało się na poziomie 7800÷7850 MWt., natomiast moc cieplna zainstalowana w źródłach ciepła kształtowała się na poziomie 8800÷9000 MWt. Wielkość zapotrzebowania na moc cieplną na terenie województwa zależy od sposobu zagospodarowania terenu, w tym od gęstości zabudowy, ilości przedsiębiorstw, czy wielkości sektora usług. Największe zapotrzebowanie występuje na obszarze Trójmiasta oraz kilku największych miast województwa. Największy udział w zapotrzebowaniu na moc cieplną w regionie mają odbiorcy użytkujący indywidualne źródła ciepła (np. jednorodzinne budownictwo mieszkaniowe).

Źródła ciepła zlokalizowane w województwie pomorskim zużywają ok. 117,6 tys. TJ energii zawartej w paliwach pierwotnych i nośnikach energii<sup>3</sup>. W ogólnym bilansie zużycia paliw pierwotnych i nośników energii, największy udział stanowi węgiel (ok. 64%), dalej - paliwa gazowe i olej opałowy (łącznie ok. 21%) oraz energia odnawialna (ok. 10%). Udział energii odnawialnej systematycznie rośnie.

W ostatnich latach notowany jest stopniowy spadek zapotrzebowania na ciepło u odbiorców zasilanych ze scentralizowanych sieci ciepłych, co związane jest z termomodernizacją, racjonalizacją zachowań (programy oszczędnościowe) oraz obniżeniem zapotrzebowania na ciepło technologiczne (np. wprowadzanie nowych technologii, eliminacja ze względów ekonomicznych najbardziej energochłonnych technologii), jak również w celu redukcji kosztów.

---

<sup>2</sup> Wskaźnik przeciętnego systemowego czasu trwania przerwy długiej (trwająca dłużej niż 3 minuty i nie dłużej niż 12 godzin) i bardzo długiej (trwającej dłużej niż 12 godzin i nie dłużej niż 24 godziny), wyrażony w minutach na odbiorcę na rok, stanowiący sumę iloczynów czasu ich trwania i liczby odbiorców narażonych na skutki tej przerwy w ciągu roku podzielony przez łączną liczbę obsługiwanych odbiorców przez Energa-Operator S.A. wynosił w 2012 roku 225,1 dla przerw nieplanowanych (dla przerw planowanych wynosił 83,7).

<sup>3</sup> Energia ta jest zawsze większa od energii wynikającej z zapotrzebowania ponieważ obejmuje straty w źródłach ciepła (sprawność) oraz straty w przesyłach i dystrybucji.

Takie działania powiększają istniejące rezerwy systemów ciepłowniczych (nie w pełni wykorzystany potencjał) w zakresie wytwarzanego ciepła oraz możliwości jego przesyłu.

Roczne zapotrzebowanie na ciepło na cele grzewcze, w tym ogrzewanie centralne i indywidualne budynków oraz wentylację i ciepło technologiczne, kształtuje się w granicach 76÷77 tys. TJ (21,1÷21,4 tys. GWh). Produkcja roczna ciepła na potrzeby grzewcze w różnych grupach źródeł ciepła wynosi w granicach ok. 84 tys. TJ (23,3 tys. GWh)<sup>4</sup>.

Nadmierny udział indywidualnych źródeł ciepła przekłada się na niewykorzystanie potencjału lokalnych systemów ciepłowniczych. W systemach ciepłowniczych małych i średnich miast rzadko stosuje się kogenerację, a wsparcie dla konwersji węglowych źródeł ciepła na źródła wykorzystujące niskoemisyjne paliwo (gaz ziemny) lub na OZE jest niewystarczające.

Oszczędności możliwe do osiągnięcia są wielokrotnie wyższe w sektorze produkcji i wykorzystania ciepła<sup>5</sup> niż w sektorze elektroenergetycznym<sup>6</sup>. Dlatego należy koncentrować się na działaniach stymulujących oszczędności w sektorze ciepłowniczym.

Stan techniczny obiektów odbierających ciepło, a w szczególności ich energochłonność, ilustruje tzw. wskaźnik rocznego zapotrzebowania na energię zużywaną do ogrzania 1 m<sup>2</sup> powierzchni budynku. Wskaźnik ten, łącznie dla budynków mieszkaniowych i użyteczności publicznej (średnia ważona), wynosi ok. 227 kWh/m<sup>2</sup> x rok i znacznie przewyższa aktualnie obowiązujące wymagania w tym zakresie<sup>7</sup>.

Zdiagnozowanym problemem w omawianym obszarze jest niska efektywność energetyczna w budownictwie (mieszkaniowym, użyteczności publicznej i przemysłowym) oraz niedostateczne wsparcie (w tym m.in. finansowe, prawne i instytucjonalne) dla stosowania nowoczesnych wysokosprawnych urządzeń energetycznych (systemy przesyłu i dystrybucji, kotły, agregaty kogeneracyjne, automatyka ciepłownicza).

3. Pomorskie dysponuje małą ilością udokumentowanych zasobów surowców energetycznych, jednak prawdopodobne jest występowanie gazu ziemnego zalegającego w tzw. złożach łupkowych. W ostatnich latach rozpoczęto badania nad określeniem wielkości zasobów gazu ziemnego w tych złożach – wydano szereg koncesji poszukiwawczych na obszarze województwa pomorskiego.

Różnorodność kierunków oraz wielkości dostaw gazu mogą stworzyć korzystne warunki dla rozwoju regionu i podnoszenia jakości życia. Jednakże jego zagospodarowanie w regionie może skutkować występowaniem konfliktów przestrzennych i środowiskowych, wynikających z konieczności szybkiej rozbudowy systemów przesyłu i dystrybucji gazu.

---

<sup>4</sup> Różnica pomiędzy zużyciem a produkcją ciepła wynika ze strat dystrybucyjnych i przesyłowych.

<sup>5</sup> Oszczędności mogą sięgnąć nawet 40%, co stanowi ok. 8,5 tys. GWh.

<sup>6</sup> Oszczędności mogą sięgnąć 15%, co stanowi 1,2 tys. GWh.

<sup>7</sup> Metodologia obliczania wielkości wskaźników wynika z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 6 listopada 2008 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie oraz rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 17 marca 2009 r. w sprawie szczegółowego zakresu i form audytu energetycznego oraz części audytu remontowego, wzorów kart audytów, a także algorytmu oceny opłacalności przedsięwzięcia termomodernizacyjnego.

Ponadto Pomorskie dysponuje największymi w Polsce udokumentowanymi złożami soli kamiennej, które z racji spełniania wymagań dla budowy podziemnych magazynów węgłowodurów (gazowych i płynnych), mogą w niedalekiej przyszłości zostać przeznaczone pod tę funkcję.

Na Pomorzu realizowane są przedsięwzięcia polegające na rozbudowie systemu przesyłu gazu oraz budowie podziemnych magazynów gazu. Rozważana jest możliwość budowy terminalu LNG/CNG na Zatoce Gdańskiej wraz z gazociągami przesyłowymi (podmorskimi i lądowymi). Z gazu ziemnego korzysta niewiele ponad połowa mieszkańców województwa, a jego zużycie w sektorze komunalnym i przemysłowym systematycznie wzrasta.

4. Region dysponuje znaczącym potencjałem dla rozwoju energetyki odnawialnej, zwłaszcza energetyki słonecznej i wiatrowej. Moc nominalna zainstalowanych turbin wiatrowych w województwie pomorskim wynosi ok. 320 MWe i przewiduje się jej systematyczny wzrost. Rozwój elektrowni wiatrowych na morzu (off-shore) wymaga nowych połączeń kablowych pomiędzy obszarami morskimi i przyległymi obszarami lądowymi.

Pomorze należy także do regionów Polski o stosunkowo dużych zasobach energii wód płynących. Obecnie w województwie funkcjonuje 109 małych elektrowni wodnych o łącznej mocy zainstalowanej 33,75 MWe. Potencjał energii kinetycznej mas wody jest w znacznym stopniu wykorzystany, dlatego działania inwestycyjne będą ukierunkowane na modernizację istniejących obiektów. Ponadto na terenie województwa pracuje elektrownia szczytowo-pompowa „Żarnowiec” o mocy 716 MW (w systemie pracy generatorowej).

Województwo dysponuje potencjałem energii cieplnej uzyskiwanej z biomasy, na którą składają się: słoma odpadowa, siano, drewno odpadowe, rośliny z plantacji energetycznych. Zasoby biomasy są szacowane na ok. 17 tys. TJ/rok (4,7 tys. GWh/rok) energii cieplnej, co pozwoliłoby na zaspokojenie przeszło 20% zapotrzebowania na ciepło na cele grzewcze w województwie. Z kolei ilość energii elektrycznej możliwej do uzyskania z odchodów zwierzęcych, odpadów ze składowisk oraz roślin z plantacji energetycznych to ok. 1,8 tys. GWh/rok. Jest to wielkość, która mogłaby zaspokoić ok. 23% zapotrzebowania na energię elektryczną regionu.

Dostępność zasobów biomasy jest zróżnicowana obszarowo. Największy potencjał występuje w południowo-zachodniej części województwa (w pow. chojnickim i człuchowskim), w północno-zachodniej części (pow. słupski) oraz na obszarze Żuław i Powiśla.

Potencjał produkcji i wykorzystania biogazu, głównie pochodzenia rolniczego, na cele energetyczne szacuje się na ok. 217 mln. m<sup>3</sup>/rok, co odpowiada ok. 5 tys. TJ (1,4 tys. GWh) energii rocznie. Zainstalowana moc elektryczna biogazowni rolniczych (5 biogazowni) wynosi 5,1 MWe, przy mocy cieplnej na poziomie 4,3 MWt. Łączna zainstalowana moc elektryczna instalacji do produkcji ciepła i energii elektrycznej z biogazu, zlokalizowanych przy oczyszczalniach ścieków i składowiskach odpadów komunalnych wynosi 7,38 MWe.

Obecnie główną barierę rozwoju energetyki odnawialnej, w szczególności realizowanej w generacji rozproszonej (w tym mikroźródła), stanowi brak pewności co do ostatecznych rozstrzygnięć dotyczących mechanizmów jej wsparcia oraz rozbudowy i budowy sieci dystrybucyjnych i systemów sterowania. Istotnym zagadnieniem stanie się zaawansowane

zarządzanie siecią przy założonym dynamicznym rozwoju generacji rozproszonej oraz rozwój technologii informatyczno-telekomunikacyjnych na potrzeby sterowania.

Najważniejsze bariery związane z rozwojem OZE wynikają z braku systemowych rozwiązań legislacyjnych dotyczących OZE i energetyki rozproszonej oraz ograniczeń środowiskowych i przestrzennych. Rozwój OZE uwarunkowany jest również koniecznością rozwoju sieci przesyłowych i dystrybucyjnych (w tym gazowych).

5. Niedotrzymane standardy jakości powietrza (pył zawieszony PM<sub>10</sub>, PM<sub>2,5</sub>, benzo[α]piren oraz ozon) w wyznaczonych strefach: pomorskiej i aglomeracji trójmiejskiej są głównymi problemami dla województwa pomorskiego w zakresie ochrony powietrza. Źródłami emisji tych zanieczyszczeń są przede wszystkim: produkcja ciepła w domowych instalacjach grzewczych i lokalnych kotłowniach węglowych (tzw. niska emisja), transport oraz przemysł.

Dla pyłu zawieszonego PM<sub>10</sub> nie notuje się obecnie przekroczeń stężeń rocznych, natomiast na wszystkich stacjach pomiarowych występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń dobowych. Pomimo odnotowania spadków średnich rocznych stężeń, ilość przekroczeń dobowych rośnie, co skutkuje koniecznością podjęcia systemowych działań naprawczych.

W przypadku pyłu zawieszonego PM<sub>2,5</sub> odnotowano przekroczenie poziomu dopuszczalnego w jednym punkcie pomiarowym. Należy mieć na uwadze, że do 2020 roku obecny poziom musi zostać zredukowany o co najmniej 20%, aby osiągnąć krajowy poziom redukcji.

Przekroczenia dopuszczalnych stężeń średniorocznych benzo[α]pirenu notowane są w większości stacji pomiarowych, przy wyraźnej korelacji z warunkami pogodowymi w sezonie grzewczym.

Dla tlenków azotu dotrzymywane są standardy jakości powietrza, jednakże obserwuje się incydentalne przekroczenia 1-godzinnego poziomu dopuszczalnego, w związku ze zwiększonym udziałem emisji komunikacyjnej.

Podstawową barierą poprawy stanu jakości powietrza, pomimo opracowania programów ochrony powietrza wraz z planami działań krótkoterminowych, jest brak skutecznych narzędzi prawnych wspierających politykę ochrony powietrza, głównie w odniesieniu do indywidualnych źródeł ciepła (stosowane paliwa, sprawność procesów spalania).

6. Pomorze charakteryzuje się - na tle kraju - ponadprzeciętnymi walorami przyrodniczymi, wynikającymi ze znacznego zróżnicowania środowiska i krajobrazu oraz stopnia zachowania niektórych ekosystemów. Całkowita powierzchnia obszarów chronionych (bez obszarów NATURA 2000) wynosi ponad 598 tys. ha, co stanowi ok. 32,7% powierzchni województwa (przy średniej krajowej ok. 32,4%). Ochrona przyrody na terenie województwa prowadzona jest w ramach ustawowego systemu obszarów chronionych i obejmuje wszystkie przewidziane prawem formy ochrony<sup>8</sup>.

---

<sup>8</sup> 2 parki narodowe, 129 rezerwatów przyrody, 9 parków krajobrazowych, w tym 7 w całości na terenie województwa pomorskiego, 44 obszary chronionego krajobrazu, 112 obszarów sieci Natura 2000 oraz wiele obiektów tzw. ochrony indywidualnej, do których należą: pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Lasy województwa pomorskiego zajmują łącznie ponad 681 tys. ha, tj. ok. 36,1% jego powierzchni (przy średniej krajowej 29,2%). Oprócz jednego z największych kompleksów leśnych, jakim są Bory Tucholskie, oraz typowych dla Pomorza buczyn, występują też .m.in. niezwykle rzadkie w Europie łęgi i olsy. Tereny leśne rozmieszczone są w regionie nierównomiernie, część drzewostanów (zwłaszcza w części południowej województwa) wymaga przebudowy.

Nadmorskie położenie wymaga ochrony siedlisk i ekosystemów związanych z morzem, w tym m.in. mierzei, klifów, siedlisk halofilnych, torfowisk, borów bażynowych, jezior przymorskich, a także gatunków zamieszkujących wody Zatoki Gdańskiej, Puckiej i wody przybrzeżne Bałtyku. Atrakcyjność przyrodnicza obszarów nadmorskich przekłada się na atrakcyjność turystyczną i wysoką antropopresję.

Oprócz dolnego odcinka Wisły, ważnego korytarza migracyjnego, przez województwo pomorskie przepływa między innymi Brda, Wda, Wierzyca, Liwa i Kłodawa oraz rzeki Przymorza, cieki o charakterze górskim, będące miejscem rozrodu ryb dwuśrodowiskowych oraz siedliskiem wielu gatunków, a wiele jezior, w tym niezwykle cennych jezior lobeliowych, wymaga ochrony.

Województwo pomorskie posiada ok. 2800<sup>9</sup> jezior o powierzchni powyżej 1 ha, co plasuje je na pierwszym miejscu pod względem jeziorności w Polsce. Ograniczony zakres monitoringu wód powierzchniowych (prowadzonego w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska) skutkuje niewystarczającymi działaniami ochronnymi. Istotnym czynnikiem wpływającym na jakość stojących wód powierzchniowych są spływy powierzchniowe biogenów z terenów rolniczych oraz nieuregulowana gospodarka ściekowa na części obszarów wiejskich.

Również bardzo ważną rolę spełniają tereny podmokłe. Torfowiska i bagna są nie tylko ostoją wielu cennych gatunków, ale też pełnią bardzo ważną funkcję retencjonowania wody.

W sektorze rolnictwa problemem jest nieprzestrzeganie dobrych praktyk rolniczych oraz niedostateczne wykorzystanie gatunków, odmian i technologii przyjaznych środowisku. Podjęte działania powinny spowodować m.in. zwiększenie udziału gospodarstw stosujących ekologiczne metody produkcji rolnej.

Pomimo faktu, iż ponad 30% powierzchni województwa jest objętych różnymi formami ochrony przyrody występuje brak łączności przestrzennej wielu obszarów, a w miarę spójny system jest tylko w jego centralnej części. Sytuacji w tym względzie nie zmieniła sieć Natura 2000, nadal wiele cennych przyrodniczo obszarów jest izolowanych przestrzennie.

Znaczna część obszarów chronionych położonych w obrębie województwa, dla których wymagane jest ustanowienie planów ochrony bądź planów zadań ochronnych (tj. parki narodowe, rezerwaty przyrody, parki krajobrazowe i obszar Natura 2000) nie posiada takich planów. W związku z tym utrudniona jest ich skuteczna ochrona, m.in. w zakresie ograniczania nadmiernej antropopresji.

Zwiększenia wymaga również potencjał przestrzeni publicznej w miastach, w tym przywracanie wartości ekologicznych i wspieranie inwestycji ożywiających środowiskowe aktywności.

---

<sup>9</sup> Zgodnie z Mapą Podziału Hydrograficznego Polski 2010, IMGW Warszawa.

Mieszkańcy całego województwa żyją w otoczeniu atrakcyjnym przyrodniczo i krajobrazowo, co z jednej strony podnosi komfort ich życia, a z drugiej - wymaga zapewnienia infrastruktury ograniczającej antropopresję i ukierunkowującej ruch turystyczny.

Zidentyfikowane problemy zachowania różnorodności biologicznej to:

- nieracjonalna struktura przestrzenna obszarów chronionych, niedostatek spójności przestrzennej tych obszarów;
- duża presja inwestycyjna na obszary o szczególnym znaczeniu dla zachowania zasobów przyrodniczych i ciągłości korytarzy ekologicznych;
- niska skuteczność egzekucji powszechnego i lokalnego prawa ochrony przyrody i krajobrazu;
- brak stosowania instrumentów ekonomicznych (wycena walorów) w ochronie przyrody i krajobrazu;
- utrata bioróżnorodności Morza Bałtyckiego i obszarów przybrzeżnych oraz jezior;
- brak planu ochrony dla części obszarów chronionych, dla których ich ustanowienie jest wymagane, w tym parków krajobrazowych;
- niewystarczająca inwentaryzacja przyrodnicza w kontekście rzeczywistej wartości chronionych zasobów;
- niewystarczające upowszechnienie stosowania zapisu danych w technologii cyfrowej w ochronie przyrody i krajobrazu;
- nadmierna ekspansja gatunków obcych.

7. W województwie pomorskim<sup>10</sup> zbiorcza kanalizacja sanitarna obsługuje ok. 76,5% mieszkańców, a oczyszczalnie ścieków ok. 80,8% mieszkańców (przy średnich krajowych odpowiednio: ok. 63,5% i ok. 65,7%). Region charakteryzuje się dużymi dysproporcjami pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi w dostępie do systemów odbioru i oczyszczania ścieków. Na obszarach wiejskich, tam gdzie jest to uzasadnione, realizowane są również programy wyposażenia mieszkańców w przydomowe oczyszczalnie ścieków bytowych.

Optymalne wykorzystanie dostępnych zasobów wód oraz ich ochrona i poprawa jakości jest podstawowym celem gospodarki wodnej w Polsce. Z uwagi na duże zasoby wód w regionie oraz rosnącą antropopresję i postępujące zmiany klimatu, wyzwaniem będzie realizacja wymagań Ramowej Dyrektywy Wodnej<sup>11</sup>. Osiągnięcie dobrego stanu wód jest uwarunkowane realizacją szeregu działań tj.: oczyszczanie i odprowadzanie ścieków, zapewnienie odpowiedniej jakości wody pitnej, gospodarowanie odpadami, udrażnianie rzek i potoków dla migracji ryb (w tym budowa przepławek), działania ograniczające wpływ przemysłu i rolnictwa na wody, ochrona i zachowanie ekosystemów, z równoczesnym przeprowadzeniem projektów edukacyjnych oraz organizacyjnych.

---

<sup>10</sup> Zgodnie z danymi GUS za 2011 r.

<sup>11</sup> Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnego działania w dziedzinie polityki wodnej.

Na terenie województwa wyznaczono 89 aglomeracji. Podjęte dotychczas działania powinny skutkować znaczącą poprawą doposażenia aglomeracji w systemy odprowadzenia ścieków do końca 2015 r. Spełnienie w pełnym zakresie wymogów wynikających z Traktatu Akcesyjnego w wymaganym terminie nie jest możliwe. Szacuje się, iż w wyniku realizacji przedsięwzięć mających już zapewnione finansowanie, nadal zagrożone będzie wypełnienie wymogów przez ok. 30 aglomeracji.

Elementem systemu odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych jest również zagospodarowanie osadów ściekowych. W trzech największych oczyszczalniach ścieków osady ściekowe zagospodarowane są poprzez przetwarzanie termiczne i biologiczne (stanowi to ok. 75% masy osadów). Ekonomicznie uzasadnione zagospodarowanie osadów ściekowych wymaga zmian legislacyjnych oraz działań inwestycyjnych, w szczególności dla oczyszczalni ścieków poza aglomeracjami: Gdańsk, Gdynia i Słupsk.

Do głównych problemów w obszarze gospodarki ściekowej zalicza się:

- niedotrzymywanie wymogów<sup>12</sup> w zakresie parametrów oczyszczonych ścieków odprowadzanych do wód lub ziemi z oczyszczalni ścieków komunalnych w niektórych aglomeracjach, w tym w szczególności w aglomeracjach z grupy 10 000÷14 999 RLM;
- niewystarczającą wydajność oczyszczalni ścieków w niektórych aglomeracjach, tj. wydajność oczyszczalni niższa od wielkości ładunku zanieczyszczeń biodegradowalnych generowanych przez aglomerację;
- niewystarczający rozwój sieci kanalizacji sanitarnej w niektórych aglomeracjach, w szczególności na obszarach wiejskich;
- niewykorzystany potencjał zbiorczych systemów zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych na niektórych obszarach;
- niewystarczający rozwój systemów zbierania i oczyszczania ścieków na obszarach poza aglomeracjami, w tym systemów indywidualnych tj. przydomowych oczyszczalni ścieków;

8. Jakość wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi generalnie uległa poprawie<sup>13</sup>, jednak na niektórych obszarach województwa pomorskiego obserwuje się pogarszającą jakość wody pitnej. Związane jest to przede wszystkim z wyeksploatowaniem funkcjonujących urządzeń uzdatniania wody oraz brakiem lub niską efektywnością procesów jej uzdatniania. Taka sytuacja jest w wielu przypadkach powodem braku dostępu do wody o odpowiedniej jakości. Problemem są także wysokie straty wody sięgające do 30% (zwłaszcza na obszarze Żuław), co jest powodowane złym stanem technicznym wodociągów (rury azbestowo-cementowe).

9. Ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa regionu z uwagi na jego nadmorskie położenie oraz obszary ujściowe Wisły i rzek Przymorza poprzez skuteczne zarządzanie obszarami przybrzeżnymi. Województwo charakteryzuje się wysokim stopniem zagrożenia powodziowego na znacznych przestrzeniach, nie tylko Żuław, ale także Nizin Nadwiślańskich. Jednakże

---

<sup>12</sup> Nie wypełnienie wymogów dyrektywy 91/271/EWG w zakresie poziomów oczyszczania ścieków komunalnych.

<sup>13</sup> „Stan sanitarno-higieniczny województwa pomorskiego 2012”, Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Gdańsku

szczególne zagrożenie występuje na Żuławach. Obszar województwa zagrożony jest występowaniem różnych typów powodzi z kilku kierunków. Są to powodzie: sztormowe, roztopowe, opadowe, zatorowe, wewnątrzpolderowe lub powodzie mieszane np. zatorowo-sztormowe.

Zagrożenia występują:

- a) od strony morza – sytuacja specyficzna, charakterystyczna dla naszego województwa ze względu na nadmorskie położenie; zagrożenie dotyczy wielu obszarów, zlokalizowanych w dolnym biegu i ujściowych odcinkach rzek, uchodzących bezpośrednio do morza, Zatoki Gdańskiej oraz Zalewu Wiślanego;
- b) od strony rzeki Wisły – powodzie opadowe, roztopowe, zatorowe, sztormowe;
- c) od strony zlewni własnej wszystkich rzek i kanałów - charakterystyczna dla depresyjnego obszaru naszego województwa powódź wewnątrzpolderowa w przypadku katastrofy budowlanej obiektów piętrzących, wrót przeciwsztormowych i przeciwpowodziowych, przzerwania wałów przeciwpowodziowych.

Stan techniczny ok. 26% wałów przeciwpowodziowych, będących w utrzymaniu Zarządu Melioracji i Urzędzeń Wodnych Województwa Pomorskiego (ZMiUW WP), oceniany jest na mogący zagrażać bezpieczeństwu obszarów przez nie chronionych, a ok. 4% - zagrażający bezpieczeństwu.

W ramach opracowanej w 2011 r. wstępnej oceny ryzyka powodziowego zidentyfikowano granice zasięgu znaczących powodzi historycznych oraz powodzi mogących wystąpić w przyszłości (tzw. powodzie prawdopodobne). Stanowi to podstawę do wyznaczenia obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi. Do grudnia 2013 r. opracowane zostaną mapy zagrożenia i mapy ryzyka powodziowego, a następnie do grudnia 2015 r. plany zarządzania ryzykiem powodziowym.

Dla prawidłowego funkcjonowania regionu kluczowa jest ochrona przed powodzią oraz zminimalizowanie negatywnych skutków na wypadek wystąpienia powodzi lub podtopień dla większości terenów województwa pomorskiego. Dla osiągnięcia maksymalnej ochrony przed powodzią niezbędne jest podejmowanie różnorodnych działań, w zależności od poziomu zagrożenia oraz wielkości zagrożonego terenu. W okresie 2014-2020 konieczna jest kontynuacja realizacji kompleksowego zabezpieczenia przeciwpowodziowego obszarów szczególnie zagrożonych, w tym Żuław.

Budowany jest informatyczny system osłony kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami (ISOK), co jest szczególnie ważne z racji rosnącej liczby tego typu zdarzeń (np. powodzi) oraz uciążliwości ich skutków zarówno ekonomicznych jak i społecznych.

Do głównych problemów w zakresie ochrony przeciwpowodziowej i bezpieczeństwa wodnego należy zaliczyć:

- niewystarczający monitoring zagrożeń powodziowych;
- brak wystarczającego integrowania planowania gospodarowania wodami z planowaniem przestrzennym;
- presję zabudowy na obszary szczególnego zagrożenia powodzią;



- konieczność rozbudowy zintegrowanego systemu ratownictwa o element bezpieczeństwa wodnego;
- niezadawalający poziom stosowania nietechnicznych metod ograniczania skutków powodzi;
- niewystarczającą skuteczność ochronny ludności przed powodzią oraz systemu powiadamiania, jak również minimalizowania negatywnych skutków jej wystąpienia;

10. Problem zagospodarowania wód opadowych i roztopowych dotyka przede wszystkim tereny silnie zurbanizowane, w tym w szczególności obszar aglomeracji Trójmiejskiej, Redy, Rumi i Wejherowa. Z uwagi na anomalie pogodowe nie można jednak wykluczyć jego pojawiania się także na terenie gmin o zwartej „miejskiej” zabudowie. Zachowanie terenów biologicznie czynnych gotowych odebrać nadmiar wód, m.in. z powierzchni leśnych, terenów zieleni miejskiej, ogrodów czy zbiorników wód powierzchniowych, znacznie ogranicza powstawanie lokalnych podtopień i powodzi opadowych.

Ponadto zrzut nieoczyszczonych, niosących duży ładunek zanieczyszczeń wód opadowych i roztopowych z terenów zurbanizowanych bezpośrednio do morza i jezior, skutkuje pogorszeniem jakości wód powierzchniowych.

Do głównych problemów w zakresie wód opadowych i roztopowych należy zaliczyć:

- znaczącą utratę naturalnej retencji w zlewniach i dolinach rzecznych;
- niewystarczający rozwój systemów odbioru i oczyszczania wód opadowych i roztopowych;
- niski poziom wykorzystania indywidualnych systemów zagospodarowania wód opadowych w miejscu ich powstania.

11. Znaczna część wytworzonych odpadów komunalnych tj. ok. 35% jest składowana bez uprzedniego przetworzenia, co prowadzi do utraty zarówno surowców, jak i energii w nich zawartej.

Brak dobrze rozwiniętego systemu selektywnego zbierania odpadów (tylko ok. 13% odpadów zbieranych jest selektywnie) jest przyczyną kierowania na składowiska zbyt dużej ilości odpadów komunalnych, w tym ulegających biodegradacji. W 2012 r. około 56 % gmin województwa pomorskiego nie osiągnęło wymaganego poziomu ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazanych do składowania. Niezadawalające są również uzyskiwane poziomy recyklingu i przygotowania do ponownego użycia frakcji materiałowych odpadów komunalnych, tj. papieru, szkła, metali i tworzyw sztucznych. Wymaganego dla 2012 r. poziomu (tj. 10 %) recyklingu i przygotowania do ponownego użycia ww. frakcji odpadów komunalnych nie osiągnęło około 22 % gmin. Docelowego poziomu tego wskaźnika dla roku 2020 (tj. 50 %) nie osiągnęła jeszcze żadna gmina województwa.

Na terenie województwa wyznaczonych zostało 7 regionów gospodarowania odpadami, w ramach których funkcjonuje sieć 13 regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów

komunalnych<sup>14</sup> (RIPOK) oraz trwa budowa kolejnych dwóch. Instalacje te wymagają doposażenia, a czasem uzupełnienia o nowe elementy linii technologicznych, aby możliwe było wypełnienie zobowiązań w zakresie gospodarki odpadami w regionie. Ponadto znaczna część kompostowni wymaga podjęcia działań w celu dostosowania do zmienionych wymogów prawnych<sup>15</sup>.

Ponadto w systemie gospodarki odpadami brakuje instalacji do termicznego przekształcania odpadów wraz z odzyskiem energii. Budowa elektrociepłowni, w której paliwem będzie frakcja energetyczna odpadów, wymaga poszerzenia dotychczasowych analiz o zagadnienia związane z popytem na ciepło i kosztami funkcjonowania systemu ciepłowniczego, a także przeanalizowania rozwiązań alternatywnych. Ważnym dla podjęcia decyzji oraz zrealizowania celów związanych z gospodarką niskoemisyjną będzie ocena możliwości zastąpienia niskosprawnych węglowych obiektów ciepłowniczych źródłem spełniającym wymagane standardy.

Większość dotychczas funkcjonujących składowisk odpadów komunalnych<sup>16</sup>, nie przewidzianych jako element RIPOK, została lub w najbliższym czasie zostanie zamknięta. Likwidacji wymagają dzikie wysypiska odpadów, w szczególności na terenach leśnych.

W wyniku prowadzenia działalności gospodarczej, w szczególności przemysłowej, na terenie województwa występują skażenia gruntów, wód powierzchniowych i podziemnych oraz generowane są duże ilości odpadów innych niż komunalne, w tym odpadów niebezpiecznych.

Mając na uwadze hierarchię postępowania z odpadami, brak jest w regionie niezbędnej infrastruktury służącej zapobieganiu powstawania odpadów czy przygotowania do ponownego użycia. Wciąż obserwuje się niedoinwestowanie w pojemniki do zbierania odpadów, w tym selektywnie zbieranych oraz efektywny i sprawny sprzęt do odbioru odpadów. Niedostateczny także jest poziom świadomości mieszkańców województwa w zakresie hierarchii i sposobów postępowania z odpadami.

Zidentyfikowane problemy w zakresie gospodarki odpadami to:

- niski poziom wdrożenia systemów selektywnego zbierania odpadów komunalnych u źródła;
- niski poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia frakcji materiałowych, tj. papieru, szkła, metali i tworzyw sztucznych;
- nieosiąganie wymaganych poziomów ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji;
- niski poziom wykorzystania potencjału energetycznego odpadów, w szczególności odpadów komunalnych;
- niewystarczająco rozwinięty system zagospodarowania odpadów innych niż komunalne, w tym wydobywczycy.

---

<sup>14</sup> Uchwała Nr 557/XXVII/13 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 lutego 2013 r. zmieniająca uchwałę w sprawie wykonania *Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2018* (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 20 marca 2013, poz. 1459).

<sup>15</sup> Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1052).

<sup>16</sup> Szczegółowe informacje zawiera Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2018 (tab. 8-1).

12. Monitoring środowiska prowadzony jest przede wszystkim w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (PMS), realizowanego przez Inspekcję Ochrony Środowiska w oparciu o wieloletnie programy państwowego monitoringu środowiska opracowane przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska oraz wojewódzkie programy monitoringu opracowane przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

Monitoring wód powierzchniowych, w szczególności rzek i jezior, wymaga rozbudowy, jest bowiem prowadzony w sposób wybiórczy i nie daje pełnej informacji o jakości tych wód i zmianach przebiegających na przestrzeni lat. Obserwacji wymagają również zasoby wód podziemnych województwa.

W ramach monitoringu powietrza działa połączona sieć, której operatorem jest Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku oraz Agencja Regionalnego Monitoringu Atmosfery Aglomeracji Gdańskiej (ARMAAG). Pomimo wzrostu liczby punktów pomiarowych, wciąż występuje potrzeba uruchamiania nowych. Dotyczy to przede wszystkim średnich i małych miejscowości województwa pomorskiego.

13. W ostatnich latach nastąpił w regionie rozwój systemu informowania społeczeństwa o środowisku i problemach jego ochrony. Jednak wciąż niezadowalający jest poziom świadomości społeczeństwa w zakresie problemów środowiska, ochrony przyrody i oszczędności zasobów oraz poszanowania energii, co ma istotne znaczenie dla realizacji działań środowiskowych. Efektywna ochrona środowiska wymaga podnoszenia świadomości ekologicznej skutkującej zmianą postaw i zachowań. Zaliczyć do nich można świadomą konsumpcję i ochronę zasobów, w tym ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów, segregację u źródła, oszczędzanie energii i wody, ukierunkowanie ruchu turystycznego w celu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków. Rozwój bazy edukacyjnej i metod edukacji, w tym z zastosowaniem ICT, powinien być dynamiczny i skierowany do wszystkich grup społecznych. Istotne jest również wykorzystanie mediów w przekazywaniu rzetelnych i pełnych informacji o stanie środowiska i jego ochronie. Dodatkowo działania edukacyjne powinny stanowić uzupełnienie projektów infrastrukturalnych.

System dostępu do informacji o środowisku i problemach jego ochrony wymaga weryfikacji i zastosowania technologii ICT.

## 2. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"><li>1. Nadmorskie położenie, dostęp do morza i jego zasobów.</li><li>2. Ponadprzeciętne walory przyrodnicze i krajobrazowe.</li><li>3. Znaczące zasoby dyspozycyjne wód powierzchniowych i podziemnych oraz duża lesistość.</li><li>4. Dobrze rozbudowana infrastruktura ochrony środowiska, w szczególności na terenach zurbanizowanych.</li><li>5. Bardzo dobre warunki dla rozwoju energetyki, w tym odnawialnej i rozproszonej.</li><li>6. Wysoki potencjał lokalizacyjny dużych źródeł energetycznych.</li><li>7. Wysoki poziom technologii wytwarzania paliw płynnych.</li><li>8. Potencjał dla rozwoju infrastruktury przesyłu, magazynowania i przeladunku paliw płynnych i gazu ziemnego.</li></ol>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Występowanie zagrożenia powodziowego na dużych obszarach oraz niezadawalający stan techniczny urządzeń ochrony przeciwpowodziowej.</li><li>2. Uszczuplenie terenów o cennych walorach przyrodniczych na rzecz innych funkcji społecznych i gospodarczych, w tym turystycznych.</li><li>3. Postępująca degradacja krajobrazów poprzez presję inwestycyjną skutkującą nieuporządkowaną urbanistycznie zabudową.</li><li>4. nierozwiązany problem gospodarki wodno-ściekowej na terenach wiejskich oraz niski stopień odzysku odpadów komunalnych.</li><li>5. Przekroczenia standardów jakości powietrza.</li><li>6. Zbyt wolna poprawa efektywności energetycznej.</li><li>7. Niedobór mocy wytwórczych oraz wyeksploatowana i niedostatecznie rozbudowana infrastruktura przesyłu energii elektrycznej i gazu.</li><li>8. Stan sieci elektroenergetycznych stanowiący przeszkodę dla rozwoju energetyki rozproszonej.</li><li>9. Brak skutecznego zarządzania obszarami przybrzeżnymi.</li></ol>

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Zrównoważone wykorzystanie znaczącego i zróżnicowanego potencjału środowiska województwa jako podstawy jego rozwoju.</li> <li>2. Poprawa bioróżnorodności i wypracowanie planu zarządzania obszarami przybrzeżnymi na terenie województwa.</li> <li>3. Adaptacja do zmian klimatu poprzez zwiększenie naturalnej retencji wód, przebudowę drzewostanów dostosowanych do siedlisk oraz ochronę brzegów morskich.</li> <li>4. Osiągnięcie dobrego stanu wód m.in. poprzez przeciwdziałanie nadmiernej eutrofizacji, ochrona zasobów wód podziemnych.</li> <li>5. Udokumentowanie zasobów ropy naftowej i gazu ziemnego, w tym niekonwencjonalnych złóż węglowodorowych.</li> <li>6. Wprowadzenie zdywersyfikowanego, stabilnego i przyjaznego miksu energetycznego poprzez rozwój różnych form energetyki odnawialnej, konwencjonalnej i jądrowej oraz energetyki rozproszonej.</li> <li>7. Zwiększenie ilości energii produkowanej w odnawialnych źródłach w całkowitym bilansie energetycznym województwa.</li> <li>8. Duże możliwości poprawy efektywności energetycznej (wytwarzanie, przesył i dystrybucja, wykorzystanie energii).</li> <li>9. Poprawa niezawodności sieci oraz rozwój sieci inteligentnej typu SMART GRID.</li> <li>10. Możliwość zagospodarowania odpadów na cele energetyczne.</li> <li>11. Rozwój infrastruktury elektroenergetycznej, gazowej i paliwowej oraz zwiększenie pojemności baz magazynowych i zdolności przeladunkowych.</li> <li>12. Dywersyfikacja źródeł i kierunków dostaw energii elektrycznej i gazu ziemnego.</li> <li>13. Wzrost znaczenia zarządzania miastami i ich obszarami funkcjonalnymi w celu racjonalizacji korzystania z zasobów.</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Fizyczne zagrożenie strefy brzegowej morza i bezpieczeństwa ludzi w wyniku wzrost poziomu morza, ekstremalnych zjawisk hydrometeorologicznych oraz zabudowy klifów terenów zagrożonych powodzią i podtopieniem.</li> <li>2. Presja turystyczna i inwestycyjna na obszary cenne przyrodniczo, obszary potencjalnego zagrożenia powodzią, zmiany w ukształtowaniu terenu koryta wielkiej wody, pogłębiający się nieład przestrzenny, degradacja krajobrazów.</li> <li>3. Postępująca eutrofizacja wód powierzchniowych, w tym jezior.</li> <li>4. Intensyfikacja produkcji rolnej.</li> <li>5. Postępująca ekspansja obcych inwazyjnych gatunków roślin i zwierząt.</li> <li>6. Niska świadomość społeczeństwa i przedsiębiorców w zakresie problemów ochrony środowiska i poszanowania energii.</li> <li>7. Wzrost oddziaływania sektora przemysłowej energetyki na środowisko.</li> <li>8. Fiskalne, prawne, systemowe i społeczne bariery rozwoju energetyki, w tym zahamowanie ważnych w skali kraju sieciowych i punktowych inwestycji infrastrukturalnych oraz inteligentnych sieci i energetyki rozproszonej.</li> </ol>

### 3. Wyzwania

#### **1. Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego, w tym poprawa niezawodności dostaw oraz wzrost efektywności energetycznej.**

Nadmorskie położenie, wysoki potencjał dla lokalizacji źródeł energii elektrycznej, w tym rozproszonej wraz z siecią dystrybucyjną i przesyłową (energetyka jądrowa, gazowa, węglowa, źródła odnawialne), trwająca rozbudowa systemu przesyłu gazu i budowa podziemnych magazynów gazu oraz realizowane połączenia transportowe tworzą korzystne warunki dla rozwoju pomorskiego sektora energetyczno-paliwowego. Jego rozwój może stać się jednym z filarów rozwoju regionu oraz przyczynić się do zmniejszenia deficytu mocy elektroenergetycznej i zapewnienia niezawodności dostaw energii na Pomorzu. Mimo znaczącego uzależnienia od zewnętrznych dostaw energii Pomorze stoi przed wielką szansą na wprowadzenie zdywersyfikowanego, stabilnego i przyjaznego środowiska „miks energetycznego”. Budowa niskoemisyjnych źródeł energetyki zawodowej i umiejętne wykorzystanie różnorodnych technologii energetycznych, ze szczególnym uwzględnieniem generacji rozproszonej opartej o źródła odnawialne, jest podstawowym wyzwaniem dla rozwoju pomorskiej energetyki. Potencjał oszczędności ciepła jest wielokrotnie wyższy od potencjału oszczędności energii elektrycznej. Dlatego poprawa efektywności energetycznej w dużej mierze powinna wiązać się z działaniami stymulującymi efektywność energetyczną w zakresie zaopatrzenia w ciepło. Ograniczenie zużycia energii w paliwach pierwotnych może być osiągnięte również poprzez rozwój kogeneracji. Dalszy rozwój tych technologii przeloży się na ograniczenie emisji.

#### **2. Równoważenie wytwarzania energii elektrycznej poprzez wykorzystanie potencjału odnawialnych źródeł energii, w szczególności generacji rozproszonej.**

Region dysponuje znaczącym potencjałem dla rozwoju energetyki odnawialnej. Na obszarze całego województwa panują korzystne warunki do rozwoju energetyki słonecznej, a wybrzeże Bałtyku i przyległe obszary morskie zaliczane są do terenów uprzywilejowanych pod względem zasobów energii wiatru. Obecnie istotnym ograniczeniem dla rozwoju generacji rozproszonej jest brak rozwiązań prawnych, starzejąca się infrastruktura oraz niska gęstość sieci dystrybucyjnych i przesyłowych. Dlatego też rozwój i modernizacja infrastruktury, jakościowa poprawa zarządzania rozwojem sieci oraz rozwój technologii informatyczno-telekomunikacyjnych dla potrzeb sterowania i rozwoju generacji rozproszonej będą w najbliższym czasie kluczowymi działaniami rozwojowymi w tym sektorze.

#### **3. Adaptacja do zmian klimatu i stopniowe ograniczenie ryzyk powodziowych.**

Ze względu na położenie, region i jego mieszkańcy narażeni są na ekstremalne zjawiska pogodowe i skutki zmian klimatu. Pomorze charakteryzuje się wysokim stopniem zagrożenia powodziowego na znacznych obszarach (m.in. Żuławy, tereny nadmorskie). Istnieje ryzyko wystąpienia różnych typów powodzi, z różnych kierunków. Ochrona przed powodzią oraz minimalizowanie negatywnych skutków jej wystąpienia dla wielu terenów województwa pomorskiego jest kluczowym elementem warunkującym prawidłowe funkcjonowanie i rozwój regionu w kontekście społecznym, gospodarczym i środowiskowym.

#### **4. Zachowanie różnorodności biologicznej i ochrona zasobów środowiska.**

Ponadprzeciętne na tle kraju walory, wynikające ze znacznego zróżnicowania środowiska i krajobrazu oraz stopnia zachowania różnorodności biologicznej, są bogactwem Pomorza. Ze względu na postępującą antropopresję, w szczególności związaną z nasilającym się ruchem turystycznym, prowadzonymi inwestycjami oraz zmianami klimatu, konieczne jest podejmowanie działań ochronnych. Należą do nich przede wszystkim: ochrona krajobrazów Pomorza, ochrona siedlisk przyrodniczych związanych z nadmorskim położeniem, przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej, umacnianie powiązań i korytarzy ekologicznych, a także działania służące osiągnięciu dobrego stanu wód. Ponadprzeciętna jeziorność w regionie wymaga szczególnego podejścia do ochrony jezior i ich ekosystemów.

#### **5. Poprawa środowiskowych warunków życia człowieka.**

Podniesienie jakości życia i środowiska w regionie przy jednoczesnym rozwoju energetyki jest podstawowym wyzwaniem dla polityki rozwoju regionu. Poprawa warunków życia w kontekście jakości elementów środowiskowych wiąże się z ograniczeniem skutków rosnącej antropopresji, a tym samym zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń do powietrza, wód i gleby. W najbliższym okresie realizowany będzie szereg działań związanych z budową, rozbudową bądź modernizacją istniejącej infrastruktury oraz poprawą jej stanu. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska ma zapewnić bezpieczeństwo ekologiczne w regionie (powszechny dostęp do wody o odpowiedniej jakości, poprawa jakości zasobów wodnych, racjonalizacja gospodarki odpadami), nie ograniczając możliwości rozwoju gospodarczego.

#### **6. Usprawnienie monitoringu środowiska oraz zagrożeń powodziowych oraz rozwój zintegrowanego systemu ratownictwa.**

Zastosowanie zaawansowanego zarządzania i rozwój technologii pomiarowych oraz narzędzi informatyczno-telekomunikacyjnych będzie służyć zapewnieniu bezpieczeństwa i dostępu do danych o środowisku i jego ochronie. Skuteczne zarządzanie obszarami przybrzeżnymi wymaga rozbudowy zintegrowanego systemu ratownictwa, w tym bezpieczeństwa wodnego.

#### **7. Zwiększanie świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska, ochrony przyrody, poszanowania energii oraz rozwoju energetyki prosumenckiej.**

Stan środowiska związany jest między innymi z zamożnością społeczeństwa i świadomością wynikającą z wiedzy dotyczącej ochrony środowiska, ochrony przyrody i poszanowania energii. Powodzenie większości działań rozwojowych w obszarze energetyki i środowiska wymaga edukacji, dostępu do informacji i kreowania postaw proekologicznych. Istotne jest też wprowadzenie wymogów dostaw i usług (o najmniejszym wpływie na środowisko) w zamówieniach publicznych realizowanych w regionie.

#### **8. Rozwój innowacji dla energetyki i środowiska.**

Wiedza i innowacje to kluczowe priorytety w strategii rozwoju regionu na najbliższe lata. Innowacje mogą się przyczynić nie tylko do poprawy stanu środowiska, lecz także do rozwoju gospodarczego i społecznego. Poszukiwania innowacyjnych specjalizacji dla regionu mogą się koncentrować wokół kwestii związanych z ograniczeniem korzystania ze środowiska

tj. oszczędności energii, odnawialnych źródeł energii, ograniczeniem emisji w przedsiębiorstwach, wprowadzaniem nowych energooszczędnych technologii i produktów, itp.

### **9. Rozwój i wdrażanie idei Inteligentnych Miast (Smart Cities).**

Rosnący udział mieszkańców miast w globalnej liczbie ludności oraz rozlewanie się ośrodków miejskich na tereny przyległe wymusza zredefiniowanie roli oraz charakteru miasta. Nadrzędnym celem rozwoju miast powinno być zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów w celu podniesienia jakości życia. Osiągnięcie tego celu opierać się powinno na rozwiązaniach wydajnych i inteligentnych. Rozwiązaniem dla kluczowych wyzwań, przed którymi stoją miasta, są: współpraca, innowacje i integracja, m.in. w zakresie: „inteligentnych” systemów energetycznych, transportu i usług publicznych.



## II. CZĘŚĆ PROJEKCYJNA

### 1. Cele szczegółowe, priorytety, działania

<b>CEL GŁÓWNY</b>		
Efektywniejsze gospodarowanie zasobami sprzyjające rozwojowi niskoemisyjnej gospodarki, wzrostowi bezpieczeństwa energetycznego i poprawie stanu środowiska		
<b>CEL SZCZEGÓŁOWY 1</b> Bezpieczeństwo energetyczne i poprawa efektywności energetycznej	<b>CEL SZCZEGÓŁOWY 2</b> Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie zagrożeniom i zarządzanie ryzykiem	<b>CEL SZCZEGÓŁOWY 3</b> Zrównoważone gospodarowanie zasobami oraz poprawa środowiskowych warunków życia
<b>Priorytet 1.1.</b> Rozwój niskoemisyjnych źródeł energii z niezbędną infrastrukturą oraz dywersyfikacja dostaw paliw i surowców energetycznych	<b>Priorytet 2.1.</b> Ograniczenie zagrożeń naturalnych	<b>Priorytet 3.1.</b> Poprawa stanu środowiska
<b>Priorytet 1.2.</b> Poprawa efektywności energetycznej	<b>Priorytet 2.2.</b> Racjonalizacja gospodarowania przestrzenią	<b>Priorytet 3.2.</b> Ochrona różnorodności biologicznej
<b>Priorytet 1.3.</b> Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych		<b>Priorytet 3.3.</b> Kształtowanie świadomości i postaw społecznych, wykorzystanie aktywności i dialogu w ochronie środowiska

## CEL GŁÓWNY

**Efektywniejsze gospodarowanie zasobami sprzyjające rozwojowi niskoemisyjnej gospodarki, wzrostowi bezpieczeństwa energetycznego i poprawie stanu środowiska.**

Celem jest prowadzenie szerokiego spektrum działań od oszczędnego i racjonalnego gospodarowania zasobami, podniesienia efektywności energetycznej, transformacji systemu energetycznego po działania w zakresie ograniczenia emisji w gospodarce Pomorza, wdrożenia innowacji i wzrost bezpieczeństwa energetycznego przy zapewnieniu równowagi procesów biologicznych i zachowaniu cennych walorów przyrodniczo-krajobrazowych Pomorza.

### Wskaźniki (kontekstowe)

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Ryzyko powodzi – wartość potencjalnych strat powodziowych	wartość zostanie określona w oparciu o mapy ryzyka powodzi <sup>17</sup>	obniżenie wartości	nie mniej niż raz w okresie 2014-2020	RZGW w Gdańsku
Stosunek wielkości produkcji energii elektrycznej do jej zużycia w województwie	33,20% (2011)	min. 80%	raz na rok	DRG UMWP
Udział energii elektrycznej wytwarzanej z OZE, w tym z mikroźródeł w ogólnym jej zużyciu w województwie	9,96% (2011)	min. 15%	raz na rok	DRG UMWP

<sup>17</sup> Wartość będzie wynikała z map ryzyka powodzi, które powinny być przyjęte do końca 2013 roku.

## Cel szczegółowy 1

### Bezpieczeństwo energetyczne i poprawa efektywności energetycznej

Cel ukierunkowany został na poprawę bezpieczeństwa energetycznego regionu, rozumianego jako zabezpieczenie i niezawodność dostaw nośników energii oraz paliw i realizowanego w sposób technicznie i ekonomicznie uzasadniony. Cel ten zakłada również dążenie do poprawy efektywności energetycznej w całym sektorze energetycznym, poprzez wsparcie i monitoring działań realizowanych przez producentów energii, dystrybutorów i dostawców, a także odbiorców energii końcowej.

Realizacja celu nastąpi dzięki wykorzystaniu powiązań gospodarczych oraz potencjału posiadanych zasobów a także przekształceniu regionu w krajowego lidera produkcji energii odnawialnej i technologii ekoefektywnych (proekologicznych), także z wykorzystaniem technologii innowacyjnych, w tym inteligentnych systemów energetycznych. Cel będzie realizowany w sposób zrównoważony, ukierunkowany na nowoczesne technologie, uwzględniające minimalizację presji na środowisko.

### Zobowiązania Samorządu Województwa Pomorskiego wynikające z SRWP

1. Wykonanie prac studialnych dotyczących korzyści, zagrożeń oraz potencjalnych konfliktów związanych z planowanymi w regionie inwestycjami energetycznymi (m.in. w zakresie źródeł energii i infrastruktury przesyłowej).
2. Powołanie struktury organizacyjnej odpowiedzialnej za koordynację i realizację działań Samorządu Województwa w obszarze energetyki, szczególnie w zakresie poprawy efektywności energetycznej, upowszechniania wykorzystania OZE i kształtowania postaw prosumenckich.

### Wskaźniki

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Uniknięta emisja CO <sub>2</sub> w ramach interwencji	0 tys. Mg	150 tys. Mg	raz na rok	DRG UMWP
Ilość zaoszczędzonej energii pierwotnej w ramach interwencji	0 GWh	370 GWh	raz na rok	DRG UMWP

**Priorytet 1.1.****Rozwój niskoemisyjnych źródeł energii z niezbędną infrastrukturą oraz dywersyfikacja dostaw paliw i surowców energetycznych**

Priorytet dotyczy zadań wynikających ze zobowiązań SWP, polegających na wykonaniu prac studialnych związanych z planowanymi w regionie inwestycjami energetycznymi, ze szczególnym uwzględnieniem bilansów energetycznych.

Realizowane będą również działania mające na celu rozwój inteligentnych systemów energetycznych typu „*Smart Grid*”, w tym z udziałem systemów gazowych. Wsparcie uzyskają projekty uwzględniające inteligentne systemy regulacji, budowane w ramach tzw. „wyspy energetycznej” oraz systemy z zastosowaniem wysokosprawnej kogeneracji.

<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne</li><li>2. Związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego</li><li>3. WFOŚiGW w Gdańsku</li><li>4. Przedsiębiorcy</li><li>5. Agencja Rozwoju Pomorza S.A.</li><li>6. Uczelnie i jednostki sfery B+R</li><li>7. Operatorzy systemów dystrybucyjnych</li></ol>
<b>Źródła finansowania</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>– fundusze europejskie,</li><li>– fundusze ochrony środowiska (NFOŚiGW, WFOŚiGW)</li><li>– środki własne jst</li><li>– środki prywatne</li><li>– środki SWP</li></ul>
<b>Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego</b>	<p>Podjęcie działań, których skutkiem będzie:</p> <ol style="list-style-type: none"><li>1. Ostateczna decyzja w sprawie lokalizacji elektrowni jądrowej w Polsce Północnej.</li><li>2. Wsparcie planowanych do realizacji w regionie inwestycji z zakresu systemowych źródeł energii (w szczególności niskoemisyjnych), a także przesyłowego i dystrybucyjnego systemu elektroenergetycznego, jak również przeladunku i magazynowania przesyłu i dystrybucji gazu, ropy naftowej i paliw płynnych.</li><li>3. Opracowanie standardów sporządzania planów gospodarki niskoemisyjnej.</li><li>4. Wspieranie poszukiwań i wydobycie gazu łupkowego wraz z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej oraz zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego tych procesów.</li><li>5. Rozwój infrastruktury sieci inteligentnej typu „<i>Smart Grid</i>”, co będzie prowadziło do ograniczenia zużycia energii poprzez jej efektywne wykorzystanie.</li><li>6. Dywersyfikacja kierunków dostaw gazu (Włocławek-Świnoujście) oraz budowa terminalu CNG na Zatoce Gdańskiej wraz z gazociągami przesyłowymi (podmorskimi i lądowymi),</li><li>7. Aktualizacja polityki energetycznej kraju z uwzględnieniem możliwości wykorzystania niekonwencjonalnych złóż węglowodorów (szczególnie</li></ol>

	<p>gazu łupkowego) i zasad zrównoważonego rozwoju.</p> <p>8. Sporządzenia planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich RP, w kontekście wykorzystania możliwości lokalizowania farm wiatrowych (off-shore) oraz możliwości wykorzystania zasobów z dna morza.</p> <p>9. Koordynacja działań zarówno na obszarach lądowych jak i morskich w zakresie wydawanych koncesji na poszukiwanie i wydobywanie gazu łupkowego, jak również badań dotyczących energetyki jądrowej oraz wydobywania węglowodorów na morzu i wydawanych pozwoleń na lokalizację sztucznych wysp na morzu.</p> <p>10. Wprowadzenie skutecznych narzędzi prawnych wspierających politykę ochrony powietrza w zakresie wymogów jakościowych indywidualnych źródeł ciepła.</p>
<b>Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej</b>	<p>1. Bezpieczeństwo energetyczne i poprawa efektywności energetycznej. Powstanie dużych źródeł energii elektrycznej oraz rozbudowa i modernizacja elektroenergetycznej infrastruktury przesyłowej na Pomorzu (zrównoważy krajowy system elektroenergetyczny) ma znaczenie ponadregionalne.</p> <p>2. Kształtowanie korytarzy infrastrukturalnych (krajowego i ponadregionalnego) oraz wskazanie obszarów predysponowanych do kształtowania regionalnych pasm infrastruktury liniowej.</p>

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Liczba wdrożonych w ramach interwencji inteligentnych systemów energetycznych typu „Smart grid”	0 szt.	5 szt.	raz na rok	DRG UMWP
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Odsetek odbiorców inteligentnych systemów energetycznych zrealizowanych w ramach interwencji	0%	3%	raz na rok	DRG UMWP

<b>Działanie 1.1.1.</b>	<b>Studia i analizy nad planowanymi w regionie inwestycjami energetycznymi</b>
<b>Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)</b>	– wykonanie prac studialnych dotyczących korzyści, zagrożeń oraz potencjalnych konfliktów związanych z planowanymi w regionie inwestycjami energetycznymi - źródłami energii i infrastrukturą dystrybucyjną i przesyłową (w szczególności studium korytarzy infrastrukturalnych, studium rozwoju energetyki rozproszonej i prosumenckiej, studium poprawy efektywności energetycznej oświetlenia drogowego, oraz „mapy drogowej” wdrażania inteligentnych systemów energetycznych na Pomorzu )
<b>Strategiczne kryteria</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b>

<b>identyfikacji przedsięwzięć</b>	Stosowane jako preferencje: -
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: -
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Działanie 1.1.2.</b>	<b>Rozwój inteligentnych systemów energetycznych</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>- budowa inteligentnych energetycznych systemów typu „<i>Smart grid</i>”</li> <li>- rozwój infrastruktury na potrzeby wdrażania innowacji (magazynowanie energii, rozwój sieciowych usług pomocniczych, stabilizacja sieci)</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Innowacyjność</li> <li>2. Partnerstwo i partycypacja</li> <li>3. Partnerstwo publiczno-prywatne</li> </ol>
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Rozwiązania kompleksowe, wykorzystujące systemy inteligentnej regulacji, stanowiące element tzw. „wyspy energetycznej”.</li> <li>2. Rozwiązania wykorzystujące systemy inteligentnej regulacji sieci.</li> <li>3. Inwestycje kompleksowe z zastosowaniem wysokosprawnej kogeneracji.</li> </ol>
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

**Priorytet 1.2.****Poprawa efektywności energetycznej**

Działania ukierunkowane są na poprawę efektywności energetycznej w sektorze ciepłowniczym i gazowym, zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza poprzez wprowadzenie źródeł ciepła o niskiej emisji produktów spalania. Wsparcie przewiduje też poprawę sprawności przetwarzania ciepła w źródłach, a także działania modernizacyjne obejmujące sieci przesyłowe i dystrybucyjne oraz odbiorcę końcowego. Ponadto priorytet ten obejmuje działania dotyczące wybranych obszarów konsumpcji energii. W działaniach preferuje się również projekty uwzględniające wysokosprawną kogenerację. Projekty inwestycyjne będą wymagały prowadzenia kompletnego rachunku ekonomicznego i wyboru przedsięwzięć najbardziej efektywnych.

<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne</li> <li>2. Związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego</li> <li>3. WFOŚiGW w Gdańsku</li> <li>4. Uczelnie i jednostki sfery B+R</li> <li>5. Organizacje pozarządowe</li> <li>6. Operatorzy systemów dystrybucyjnych</li> <li>7. Inne jednostki sektora finansów publicznych</li> <li>8. Agencja Rozwoju Pomorza S.A.</li> <li>9. Przedsiębiorcy</li> <li>10. Spółdzielnie mieszkaniowe</li> </ol>
<b>Źródła finansowania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– fundusze europejskie</li> <li>– fundusze ochrony środowiska (NFOŚiGW, WFOŚiGW)</li> <li>– środki własne jst</li> <li>– środki prywatne</li> <li>– środki SWP</li> </ul>
<b>Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego</b>	Zapewnienie wsparcia dla gospodarki skojarzonej na poziomie źródeł zawodowych i mniejszych lokalnych źródeł energii oraz termomodernizację w sektorze budownictwa mieszkaniowego.
<b>Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej</b>	-

<b>Wskaźnik</b>	<b>Wartość bazowa</b>	<b>Wartość docelowa (2020 rok)</b>	<b>Częstotliwość pomiaru</b>	<b>Źródło danych</b>
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Długość sieci gazowej, ciepłowniczej, elektroenergetycznej wybudowanej w ramach interwencji	0 km	300 km	raz na rok	DRG UMWP
Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii	0 szt.	500 szt.	raz na rok	DRG UMWP

w układzie skojarzonym w ramach interwencji				
Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków w ramach interwencji	0 szt.	300 szt.	raz na rok	DRG UMWP
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej w ramach interwencji	0 TJ	800 TJ	raz na rok	DRG UMWP

<b>Działanie 1.2.1.</b>	<b>Poprawa efektywności energetycznej i poszanowania energii w budownictwie mieszkaniowym, budynkach i obiektach użyteczności publicznej oraz w sektorze przedsiębiorstw</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– przedsięwzięcia termomodernizacyjne w budynkach mieszkalnych oraz w budynkach i obiektach użyteczności publicznej</li> <li>– przedsięwzięcia mające na celu poprawę efektywności energetycznej (inne niż działania termomodernizacyjne, w tym zarządzanie energią) w budynkach i obiektach użyteczności publicznej oraz małych i średnich przedsiębiorstwach</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Kompleksowość</li> <li>2. Wzrost świadomości obywatelskiej</li> <li>3. Jakość przestrzeni</li> <li>4. Efekt środowiskowy</li> <li>5. Partnerstwo i partycypacja</li> </ol>
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Wpisujących się w projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe<sup>18</sup>.</li> </ol>
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	Termomodernizacja obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego (potencjalne)

<sup>18</sup> Zgodnie z obecnym stanem prawnym, obowiązek sporządzenia projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe wynika z art. 19 ustawy Prawo energetyczne z dnia 10 kwietnia 1997 roku ze zmianami.



<b>Działanie 1.2.2.</b>	<b>Budowa nowych źródeł oraz poprawa sprawności przetwarzania energii w centralnych, lokalnych i indywidualnych źródłach ciepła</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– budowa nowych, niskoemisyjnych źródeł ciepła</li> <li>– wymiana lub modernizacja niskosprawnych źródeł ciepła</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Innowacyjność</li> <li>2. Efekt środowiskowy</li> <li>3. Lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie</li> <li>4. Partnerstwo publiczno-prywatne</li> </ol>
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Inwestycje kompleksowe z zastosowaniem wysokosprawnej kogeneracji (w tym mikrokogeneracji).</li> <li>2. Źródła wykorzystujące gaz ziemny, biogaz i biomasę.</li> <li>3. Rozwiązania stanowiące element tzw. „wyspy energetycznej”.</li> <li>4. Wpisujące się w projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe<sup>19</sup>.</li> </ol>
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Gminy, na terenie których stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza (jako preferencja)
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Działanie 1.2.3.</b>	<b>Poprawa sprawności przesyłu i dystrybucji energii oraz gazu</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– budowa, rozbudowa i modernizacja sieci i systemów ciepłowniczych</li> <li>– modernizacja i budowa gazowej sieci dystrybucyjnej na potrzeby energetyczne</li> <li>– modernizacja dystrybucyjnych sieci elektroenergetycznych</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Innowacyjność</li> <li>2. Efekt środowiskowy</li> <li>3. Partnerstwo i partycypacja</li> <li>4. Partnerstwo publiczno-prywatne</li> </ol>

<sup>19</sup> Zgodnie z obecnym stanem prawnym, obowiązek sporządzenia projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe wynika z art. 19 ustawy Prawo energetyczne z dnia 10 kwietnia 1997 roku ze zmianami.

	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: 1. Zadania wpisujące się w projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe <sup>20</sup> .
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Działanie 1.2.4.</b>	<b>Poprawa efektywności energetycznej systemów oświetlenia i innych systemów elektroenergetycznych</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	– modernizacja lub wymiana systemów oświetlenia zewnętrznego i innych systemów elektroenergetycznych – wdrażanie systemów zarządzania oświetleniem zewnętrznym
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: 1. Kompleksowość (w szczególności w formie terytorialnie ukierunkowanych miniprogramów) 2. Innowacyjność 3. Efekt środowiskowy 4. Partnerstwo publiczno-prywatne
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: 1. Projekty obejmujące powyżej 25% udziału punktów świetlnych objętych modernizacją w stosunku do wszystkich punktów w danym systemie. 2. Projekty jednostek samorządu terytorialnego na obszarze województwa pomorskiego.
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<sup>20</sup> Zgodnie z obecnie stanem prawnym, obowiązek sporządzenia projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe wynika z art. 19 ustawy Prawo energetyczne z dnia 10 kwietnia 1997 roku ze zmianami.

**Priorytet 1.3.****Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych**

Realizacja działań wynikających z tego priorytetu przyczyni się do zwiększenia udziału energii produkowanej w źródłach odnawialnych w ogólnym bilansie paliw i energii oraz w bilansie energii końcowej. Preferencja systemów fotowoltaicznych wynika z faktu, iż produkują one energię elektryczną bez skomplikowanych, pośrednich procesów technologicznych, jakie są konieczne w przypadku tradycyjnej produkcji energii elektrycznej. Ponadto dotychczasowy dynamiczny rozwój technologii fotowoltaicznych pozwala przyjąć, że technologia ta będzie dominującą w kilkunastoletniej perspektywie. Innym działaniem w ramach priorytetu jest rozwój instalacji pomp ciepła zasilających niskotemperaturowe instalacje grzewcze. Dla przedsiębiorstw preferowane będą układy mieszane (mikrokogeneracja wraz z OZE). W obszarze produkcji biogazu przewiduje się wsparcie instalacji, w których unieszkodliwia się odpady organiczne z produkcji rolno-spożywczej, wykorzystuje nadwyżki surowców organicznych, a także poferment.

<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne</li><li>2. Związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego</li><li>3. WFOŚiGW w Gdańsku</li><li>4. Uczelnie i jednostki sfery B+R</li><li>5. Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych</li><li>6. Parki Narodowe i Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych</li><li>7. Przedsiębiorcy</li><li>8. Organizacje pozarządowe</li><li>9. Inne jednostki sektora finansów publicznych</li></ol>
<b>Źródła finansowania</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>– fundusze europejskie</li><li>– fundusze ochrony środowiska (NFOŚiGW, WFOŚiGW)</li><li>– środki własne jst</li><li>– środki prywatne</li><li>– środki własne SWP</li></ul>
<b>Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Opracowanie standardów obowiązujących przy realizacji inwestycji dotyczących energetyki odnawialnej, w tym na terenach i obszarach chronionych (obszary morskich wód terytorialnych, tereny cenne przyrodniczo i kulturowo, itp.).</li><li>2. Wprowadzenie systemowych rozwiązań legislacyjnych dotyczących OZE i energetyki rozproszonej.</li><li>3. Wykorzystanie potencjału morza i portów morskich dla rozwoju energetyki.</li></ol>
<b>Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Poprawa wykorzystanie potencjału energetycznego Wisły.</li><li>2. Potencjał morza dla rozwoju energetyki.</li></ol>

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych w ramach interwencji jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	0 szt.	800 szt.	raz na rok	DRG UMWP
Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych w ramach interwencji jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	0 szt.	250 szt.	raz na rok	DRG UMWP
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Wzrost produkcji energii elektrycznej z OZE	0 GWh	790 GWh	raz na rok	DRG UMWP
Wzrost mocy instalacji OZE	0 MW	90 MW	raz na rok	DRG UMWP

<b>Działanie 1.3.1.</b>	<b>Rozwój źródeł odnawialnych</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– budowa zespołów kolektorów słonecznych pracujących głównie w układach ciepłej wody użytkowej</li> <li>– budowa zespołów ogniw fotowoltaicznych</li> <li>– budowa małych elektrowni wiatrowych</li> <li>– modernizacja małych elektrowni wodnych</li> <li>– budowa układów mieszanych (mikrokogeneracja wraz z OZE)</li> <li>– rozwój sieci dystrybucji w celu odbioru energii odnawialnej</li> <li>– budowa systemów ogrzewania opartych na pompach ciepła</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Kompleksowość (w szczególności w formie terytorialnie ukierunkowanych miniprogramów)</li> <li>2. Innowacyjność</li> <li>3. Efekt środowiskowy</li> <li>4. Partnerstwo publiczno-prywatne</li> <li>5. Partnerstwo i partycypacja</li> <li>6. Wzrost świadomości obywatelskiej</li> </ol>
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Wylączność dla przedsięwzięć: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Wyklucza się instalację kolektorów słonecznych w obiektach, w których średnie zużycie ciepłej wody w okresie letnim jest niższe od średniorocznego zużycia ciepłej wody.</li> <li>2. Wspierane są wysokoefektywne energetycznie systemy i instalacje zasilające niskotemperaturowe wewnętrzne instalacje grzewcze,</li> </ol>

	<p>zlokalizowane w tym samym obiekcie, który nie jest przyłączony do lokalnej sieci ciepłowniczej (dotyczy zakresu interwencji: budowa systemów ogrzewania opartych na pompach ciepła).</p> <p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Instalację systemów fotowoltaicznych.</li> <li>2. Systemy ogrzewania oparte na pompach ciepła, niewykorzystujące dodatkowych instalacji kolektorów słonecznych.</li> <li>3. Wpisujących się w projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe<sup>21</sup>.</li> </ol>
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Działanie 1.3.2.</b>	<b>Rozwój instalacji służących do produkcji paliw z surowców odnawialnych</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– rozwój instalacji (systemów) do produkcji biogazu wraz z systemami dystrybucji</li> <li>– budowa instalacji w ramach tzw. Kompleksu Agroenergetycznego (KAEN)</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<p><b>Horyzontalne (z SRWP):</b></p> <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Innowacyjność</li> <li>2. Efekt środowiskowy</li> <li>3. Partnerstwo publiczno-prywatne</li> <li>4. Partnerstwo i partycypacja</li> </ol>
	<p><b>Specyficzne (dla RPS):</b></p> <p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Wpisujące się w projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe<sup>22</sup>.</li> <li>2. Instalacje, w których unieszkodliwia się odpady organiczne z produkcji rolno - spożywczej, wykorzystuje nadwyżki surowców organicznych oraz takie, w których następuje zagospodarowanie pofermentu, w tym do produkcji nawozów (nie dotyczy zakresu interwencji: budowa instalacji w ramach tzw. Kompleksu Agroenergetycznego).</li> <li>3. Mikroźródła produkujące biogaz w ilości zapewniającej stabilną pracę agregatu kogeneracyjnego (nie dotyczy zakresu interwencji: budowa instalacji w ramach tzw. Kompleksu Agroenergetycznego).</li> </ol>

<sup>21</sup> Zgodnie z obecnym stanem prawnym, obowiązek sporządzenia projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe wynika z art. 19 ustawy Prawo energetyczne z dnia 10 kwietnia 1997 roku ze zmianami.

<sup>22</sup> Zgodnie z obecnym stanem prawnym, obowiązek sporządzenia projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe wynika z art. 19 ustawy Prawo energetyczne z dnia 10 kwietnia 1997 roku ze zmianami.

	4. Instalacje, w których zrealizowane zostaną co najmniej trzy segmenty Kompleksu Agroenergetycznego (dotyczy zakresu interwencji: budowa instalacji w ramach tzw. Kompleksu Agroenergetycznego).
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

## Cel szczegółowy 2

### Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie zagrożeniom i zarządzanie ryzykiem

Cel ukierunkowany jest na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa regionu i adaptację do zmian klimatu. Realizowane działania będą miały bezpośredni wpływ na ograniczanie zagrożenia powodziowego z zastosowaniem technicznych i nietechnicznych metod ochrony, rozwój zintegrowanego systemu ratownictwa, a także racjonalizację gospodarki wodami opadowymi i roztopowymi. Przewiduje się także działania dedykowane ochronie zasobów środowiska poprzez przygotowanie planów gospodarki niskoemisyjnej oraz prowadzenie racjonalnej gospodarki przestrzennej. Efektywna realizacja celu uzależniona jest od decyzji podejmowanych przede wszystkim na poziomie władz centralnych oraz współpracy z kluczowymi partnerami w regionie. Odnosi się to w szczególności do regulacji prawnych w zakresie systemu gospodarki przestrzennej i potrzeby jej głębokiej reformy, a także systemu zarządzania zasobami wodnymi.

### Zobowiązania Samorządu Województwa Pomorskiego wynikające z SRWP

1. Doprowadzenie do realizacji II etapu kompleksowego zabezpieczenia przeciwpowodziowego Żuław.

### Wskaźniki

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Powierzchnia, na której wzrośnie bezpieczeństwo przeciwpowodziowe	wartość w hektarach zostanie określona w oparciu o mapy ryzyka powodzi <sup>23</sup>	wzrost wartości	nie mniej niż raz w okresie 2014-2020	RZGW w Gdańsku

<sup>23</sup> Wartość będzie wynikała z map ryzyka powodzi, które powinny być przyjęte do końca 2013 roku.

## Priorytet 2.1.

### Ograniczenie zagrożeń naturalnych

Realizowane będą projekty mające na celu ochronę życia i zdrowia oraz ochronę dóbr materialnych na obszarach zabudowanych. Wsparcie uzyskają projekty dotyczące modernizacji bądź przebudowy istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej lub budowy nowych obiektów w celu zapewnienia właściwego poziomu bezpieczeństwa oraz odpowiedniego wyposażenia i stanu technicznego urządzeń wodnych. Preferowane będą także projekty, w ramach których realizowane będą działania mające na celu zwiększenie naturalnej retencji. Realizacja nowej infrastruktury przeciwpowodziowej będzie możliwa na obszarach występowania zagrożenia powodziowego, które nie będzie mogło być zminimalizowane poprzez nietechniczne metody ograniczania skutków powodzi oraz pod warunkiem spełnienia wymogów wynikających z Ramowej Dyrektywy Wodnej. Na obszarach zurbanizowanych miast przewiduje się wspieranie działań z zakresu budowy i rozbudowy systemów oczyszczania i odprowadzania wód opadowych, ze szczególnym ukierunkowaniem na opóźnienie spływu wód i ich zagospodarowanie.

<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne</li><li>2. Związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego</li><li>3. WFOŚiGW w Gdańsku</li><li>4. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej</li><li>5. Urzędy Morskie w Gdyni i Słupsku</li><li>6. Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych</li><li>7. Podmioty zintegrowanego systemu ratownictwa woj. Pomorskiego</li></ol>
<b>Źródła finansowania</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>– fundusze europejskie</li><li>– fundusze ochrony środowiska (NFOŚiGW, WFOŚiGW)</li><li>– środki własne jst</li><li>– budżet państwa</li><li>– środki prywatne</li></ul>
<b>Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Wdrożenie Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz Dyrektywy Powodziowej, ze szczególnym uwzględnieniem Dorzecza Dolnej Wisły znajdującego się pod presją Górnej i Środkowej Wisły.</li><li>2. Wzmocnienie monitoringu zagrożeń powodziowych.</li><li>3. Opracowanie systemowego rozwiązania problemu ubezpieczeń powodziowych.</li><li>4. Realizacja Bałtyckiego Planu Działań HELCOM - realizacja zapisów Strategii Morza Bałtyckiego.</li><li>5. Przygotowanie i wdrożenie Zintegrowanego Zarządzania Obszarami Przybrzeżnymi.</li><li>6. Prowadzenie działań w zakresie ochrony brzegów morskich.</li><li>7. Zapewnienie finansowania i realizacji działań technicznych w zakresie zabezpieczenia przeciwpowodziowego, w szczególności <i>Kompleksowego zabezpieczenia przeciwpowodziowego Żuław do roku 2030 – etap II</i>.</li><li>8. Zapewnienie finansowania i realizacji budowy lodolamaczy w Regionie Wodnym Dolnej Wisły.</li><li>9. Rozwój potencjału służb ratowniczych w celu ograniczenia skutków zagrożeń naturalnych, w tym bezpieczeństwa wodnego.</li></ol>
<b>Obszary współpracy ponadregionalnej</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030”.</li></ol>



<b>i międzynarodowej</b>	2. Wdrożenie Dyrektyw Unii Europejskiej (Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz Dyrektywy Powodziowej) oraz Strategii dla regionu Morza Bałtyckiego.
--------------------------	---

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Długość wybudowanych lub przebudowanych w ramach interwencji wałów przeciwpowodziowych	0 km	32 km	raz na rok	DROŚ UMWP
Długość wybudowanej i przebudowanej w ramach interwencji kanalizacji deszczowej	0 km	30 km	raz na rok	DROŚ UMWP
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Odsetek długości wałów przeciwpowodziowych w stanie technicznym mogącym zagrażać i zagrażającym bezpieczeństwu	30%	25%	raz na rok	DROŚ UMWP
Wzrost pojemności zbiorników retencyjnych, w tym małej retencji wybudowanych w ramach interwencji	0 tys. m <sup>3</sup>	250 tys. m <sup>3</sup>	raz na rok	DROŚ UMWP

<b>Działanie 2.1.1.</b>	<b>Zwiększenie poziomu skuteczności ochrony przeciwpowodziowej</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– budowa, przebudowa i poprawa stanu technicznego urządzeń wodnych (w tym koryt kanałów) oraz koryt cieków naturalnych</li> <li>– rozwój systemów sterowania i powiadamiania o zagrożeniach naturalnych</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie</li> <li>2. Efekt środowiskowy</li> </ol>
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: -
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi wyznaczone we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego oraz obszary wyznaczone na mapach zagrożenia powodziowego (jako wyłączny dostęp).
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia</b>	Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żulaw do roku 2030 –

strategiczne	etap II
--------------	---------

<b>Działanie 2.1.2.</b>	<b>Ograniczanie zagrożeń naturalnych, w tym działania łagodzące negatywny wpływ skutków ekstremalnych zjawisk pogodowych</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– utrzymanie i rozwijanie naturalnych ekosystemów retencjonujących wodę</li> <li>– odtwarzanie terenów zalewowych</li> <li>– renaturalizacja (w tym odtwarzanie) i rewitalizacja wód płynących</li> <li>– przebudowa drzewostanów</li> <li>– rozwój potencjału służb ratowniczych w celu ograniczenia skutków zagrożeń naturalnych, w tym bezpieczeństwa wodnego</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie</li> <li>2. Efekt środowiskowy</li> <li>3. Jakość przestrzeni</li> </ol>
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: -
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi wyznaczone we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego oraz obszary wyznaczone na mapach zagrożenia powodziowego (jako preferencja)
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Działanie 2.1.3.</b>	<b>Retencjonowanie wody oraz racjonalne zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– budowa i rozbudowa zbiorników retencyjnych, w tym w ramach małej retencji</li> <li>– budowa, rozbudowa i modernizacja systemów gromadzenia, oczyszczania i odprowadzania wód opadowych i roztopowych</li> <li>– budowa indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód w miejscu ich powstawania</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie</li> <li>2. Efekt środowiskowy (dla zakresu interwencji dotyczącego budowy, rozbudowy i modernizacji systemów gromadzenia, oczyszczania i odprowadzania wód opadowych i roztopowych)</li> </ol>
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Wnioski oparte o kryterium partnerstwa (mieszkańców) publiczno-</li> </ol>

	<p>prywatnego (dla zakresu interwencji dotyczącego budowy indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód w miejscu ich powstania).</p> <p>2. Wielkość obszaru splywu wód opadowych i roztopowych, na który oddziałuje przedsięwzięcie (dla zakresu interwencji dotyczącego budowy, rozbudowy i modernizacji systemów gromadzenia, oczyszczania i odprowadzania wód opadowych i roztopowych).</p>
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<p><b>OSI:</b> Całe województwo</p>
	<p><b>Uszczegółowienie OSI:</b> Obszary zurbanizowane na terenach miejskich (dla zakresu interwencji dotyczącego budowy, rozbudowy i modernizacji systemów gromadzenia, oczyszczania i odprowadzania wód opadowych i roztopowych).</p>
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	<p>Budowa i modernizacja systemu odprowadzania wód opadowych w ramach kontynuacji programu ochrony wód Zatoki Gdańskiej</p>

**Priorytet 2.2.****Racjonalizacja gospodarowania przestrzenią**

Priorytet ukierunkowany jest na podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznej oraz poprawę środowiskowych warunków życia. W jego ramach wspierane będą działania w miastach mające na celu ochronę parków i terenów zielonych oraz powiększenie ich powierzchni, tworzenie warunków rozwoju rekreacji. Przewiduje się także wsparcie m.in. prac analitycznych oraz planistycznych służących gospodarce niskoemisyjnej w regionie, z uwzględnieniem adaptacji do zmian klimatu.

<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne</li> <li>2. Związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego</li> <li>3. WFOŚiGW w Gdańsku</li> <li>4. Uczelnie i jednostki sfery B+R</li> <li>5. Organizacje pozarządowe</li> <li>6. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska</li> <li>7. Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych</li> </ol>
<b>Źródła finansowania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– fundusze europejskie</li> <li>– fundusze ochrony środowiska (NFOŚiGW, WFOŚiGW)</li> <li>– środki własne jst</li> <li>– środki własne SWP</li> <li>– Budżet Państwa</li> <li>– środki prywatne</li> </ul>
<b>Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Kompleksowa reforma systemu gospodarki przestrzennej.</li> <li>2. Sporządzenie planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich RP; w tym w kontekście wykorzystania zasobów energetycznych morza.</li> </ol>
<b>Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Standardy dobrego zarządzania i zagospodarowania dla obszarów przybrzeżnych.</li> </ol>

<b>Wskaźnik</b>	<b>Wartość bazowa</b>	<b>Wartość docelowa (2020 rok)</b>	<b>Częstotliwość pomiaru</b>	<b>Źródło danych</b>
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Liczba projektów dotyczących rewitalizacji przyrodniczej miast realizowanych w ramach interwencji	0 szt.	15 szt.	raz na rok	DROŚ UMWP, WFOŚiGW
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Powierzchnia „obszarów zielonych” powstałych w wyniku interwencji	0 ha	20 ha	raz na rok	DROŚ UMWP

<b>Działanie 2.2.1.</b>	<b>Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz opracowanie planów gospodarki niskoemisyjnej</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	– opracowanie planów gospodarki niskoemisyjnej z uwzględnieniem programów adaptacji do zmian klimatu
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: 1. Jakość przestrzeni 2. Lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie 3. Efekt środowiskowy 4. Partnerstwo i partycypacja 5. Wzrost świadomości obywatelskiej
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: -
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Obszar metropolitalny Trójmiasta, Obszar funkcjonalny Słupska, Obszary funkcjonalne pozostałych miast o znaczeniu subregionalnym (jako preferencja).
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Działanie 2.2.2.</b>	<b>Ochrona i przywracanie wartości ekologicznych środowiska miejskiego</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	– rewitalizacja przyrodnicza miast, zwiększenie obszarów zieleni (parki, zieleńce, zieleń uliczna, itp.) – poprawa jakości środowiska miast, tworzenie warunków rozwoju rekreacji – rekultywacja terenów zdegradowanych w celu podniesienia wartości przyrodniczych w miastach
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: 1. Jakość przestrzeni 2. Lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie 3. Efekt środowiskowy 4. Partnerstwo i partycypacja 5. Wzrost świadomości obywatelskiej 6. Innowacyjność
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: 1. Służących zwiększeniu potencjału przestrzeni publicznej przez inwestycje ożywiające pro środowiskowe aktywności.

<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Miasta oraz obszary objęte prawnymi formami ochrony przyrody oraz obszary wpisujące się w strukturę korytarzy ekologicznych wg Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego (jako preferencja).
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

### Cel szczegółowy 3

#### Zrównoważone gospodarowanie zasobami oraz poprawa środowiskowych warunków życia

Realizacja celu ukierunkowana jest na racjonalizację gospodarowania zasobami i poprawę warunków życia poprzez polepszenie stanu środowiska, zmniejszenie dysproporcji w dostępie do sieci kanalizacyjnych, poprawę dostępu do dobrej jakości wody do picia, zapewnienie sprawnego działania kompleksowych systemów zagospodarowania odpadów komunalnych, w tym systemu selektywnego zbierania tych odpadów. Realizowane działania będą miały również bezpośredni wpływ na ochronę różnorodności biologicznej, zachowanie wysokiej wartości przyrodniczej i stanu pomorskich krajobrazów Ponadto obejmuje działania w zakresie monitoringu środowiska oraz mające na celu zwiększenie świadomości społecznej w zakresie ochrony środowiska, a także wykształcenie właściwych postaw mieszkańców regionu.

#### Zobowiązania Samorządu Województwa Pomorskiego wynikające z SRWP

1. Przyjęcie planów ochrony dla wszystkich parków krajobrazowych położonych na terenie województwa pomorskiego.
2. Stworzenie sieci dialogu nt. koncepcji zagospodarowania niekonwencjonalnych złóż węglowodorów w województwie pomorskim (szczególnie gazu łupkowego) oraz monitoring stanu prac poszukiwawczych, rozpoznawczych i wydobywczych ww. złóż w regionie.

#### Wskaźniki

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Odsetek gmin, które osiągnęły docelowy (50%) poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papier, metale, tworzywa sztuczne, szkło	0%	100%	raz na rok	DROŚ UMWP
Powierzchnia obszarów, na których przywrócono lub zapewniono ochronę stanu ekosystemów	630 tys. ha (2012)	wzrost wartości	raz na rok	WFOŚiGW / DROŚ UMWP

### Priorytet 3.1.

#### Poprawa stanu środowiska

Wspierane będą działania mające na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń do wód, w szczególności przedsięwzięcia w zakresie budowy i rozbudowy zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków co do zasady w aglomeracjach od 2 000 do 10 000 RLM. Wspierane będą również działania mające na celu poprawę dostępu do odpowiedniej jakości wody pitnej oraz ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów i ilości odpadów kierowanych do składowania. Osiągnięcie wyznaczonych celów w obszarze gospodarki odpadami możliwe będzie dzięki realizacji projektów służących zwiększeniu poziomów recyklingu i odzysku odpadów, w szczególności w zakresie selektywnego zbierania i odzysku odpadów komunalnych, w tym energetycznego wykorzystania odpadów komunalnych. Przewiduje się także możliwość dofinansowania budowy i rozbudowy instalacji do odzysku komunalnych osadów ściekowych oraz rekultywacji zamkniętych składowisk odpadów. W ramach priorytetu wspierane mają być także przedsięwzięcia służące rozwojowi systemów monitoringu środowiska, w szczególności wód powierzchniowych i powietrza.

<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne</li><li>2. Związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego</li><li>3. WFOŚiGW w Gdańsku</li><li>4. Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych</li><li>5. Przedsiębiorcy</li><li>6. Inne jednostki sektora finansów publicznych</li></ol>
<b>Źródła finansowania</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>– fundusze europejskie</li><li>– fundusze ochrony środowiska (NFOŚiGW, WFOŚiGW)</li><li>– środki własne jst</li><li>– środki prywatne</li></ul>
<b>Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Zapewnienie finansowania działań niezbędnych do osiągnięcia celów Ramowej Dyrektywy Wodnej, Dyrektywy Powodziowej oraz innych dyrektyw UE w sektorze środowiska poprzez wskazanie środków krajowych (NFOŚ) rekomendowanych do objęcia Kontraktem Terytorialnym.</li><li>2. Uporządkowanie systemu zarządzania zasobami wodnymi.</li><li>3. Wzmocnienie państwowego monitoringu środowiska.</li><li>4. Zapewnienie finansowania i realizacji działań w zakresie uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach powyżej 10 tys. RLM – realizacja grupy projektów w zakresie rozbudowa systemów zbiorczych zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych.</li><li>5. Wprowadzenie skutecznych narzędzi prawnych w celu zapewnienia osiągnięcia wymaganych poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych poprzez wprowadzenie obowiązków dla przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie budowy, remontu lub rozbiórki obiektów budowlanych.</li><li>6. Wprowadzenie zmian przepisów prawnych (zmiana rozporządzenia Ministra Środowiska) w zakresie sposobu rozliczenia osiągnięcia przez gminy poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia</li></ol>



	następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła. 7. Wsparcie budowy elektrociepłowni wykorzystującej frakcję energetyczną odpadów komunalnych w województwie.
<b>Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej</b>	1. Jakość wód Morza Bałtyckiego, w tym Zalewu Wiślanego. 2. Wdrażanie Dyrektyw UE.

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Długość wybudowanej lub zmodernizowanej zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej w wyniku interwencji	0 km	500 km	raz na rok	DROŚ UMWP
Liczba wybudowanych, rozbudowanych lub zmodernizowanych oczyszczalni ścieków o wydajności powyżej 2000 RLM	0 szt.	6 szt.	raz na rok	DROŚ UMWP
Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów (RIPOK)	0 szt.	6 szt.	raz na rok	DROŚ UMWP
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Odsetek aglomeracji ściekowych spełniających wymagania akcesyjne	27% (2012)	100%	raz na rok	DROŚ UMWP
Masa dozwolonych do składowania odpadów ulegających biodegradacji	178 138 Mg (2012)	maks. 99 300 Mg	raz na rok	DROŚ UMWP

<b>Działanie 3.1.1.</b>	<b>Ograniczanie emisji zanieczyszczeń do wód w zlewniach, poprawa jakości wód</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– budowa i rozbudowa zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych</li> <li>– budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków komunalnych</li> <li>– wspieranie dobrych, przyjaznych środowisku, praktyk w rolnictwie</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Efekt środowiskowy</li> <li>2. Partnerstwo publiczno-prywatne</li> <li>3. Lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie</li> </ol>
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Kompleksowość rozwiązania problemu na danym obszarze</li> </ol>

<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> 1. Obszary aglomeracji ściekowych niespełniających wymagań akcesyjnych (jako preferencja; dla zakresu interwencji dotyczącego budowy i rozbudowy zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych). 2. Obszary poza aglomeracjami ściekowymi (jako wyłączny dostęp; za wyjątkiem zakresu interwencji dotyczącego budowy i rozbudowy zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych).
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> Obszary o zwartej zabudowie leżące w obszarach chronionych lub w obszarach spływu wód do jezior.
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Działanie 3.1.2.</b>	<b>Poprawa dostępu do dobrej jakości wody pitnej</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	– poprawa procesu uzdatniania wody pitnej poprzez budowę, rozbudowę i modernizację ujęć wody – ograniczenie strat wody
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: 1. Efekt środowiskowy
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Wyłączność dla przedsięwzięć: 1. Wsparcie modernizacji i rozbudowy sieci wodociągowej tylko w tych przypadkach, gdzie wykazane zostały straty na przesyłce co najmniej 20% (jako wyłączny dostęp). Preferencje dla przedsięwzięć: -
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Obszar Żuław (jako preferencja).
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	Poprawa jakości oraz ograniczenie strat wody w Centralnym Wodociągu Żuławskim

<b>Działanie 3.1.3.</b>	<b>Zapobieganie powstawaniu odpadów oraz stworzenie warunków do maksymalizacji ilości selektywnie zbieranych odpadów</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	– tworzenie sieci centrów ponownego wykorzystania i napraw <sup>24</sup> , w tym wymiany zużytych urządzeń i sprzętu domowego – budowa i rozbudowa infrastruktury selektywnego zbierania odpadów komunalnych, m. in. punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK), punkty zbierania zużytego sprzętu elektrycznego

<sup>24</sup> w rozumieniu art. 19 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r., poz. 21)

	i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane obowiązkowo: 1. Kompleksowy rachunek ekonomiczny Stosowane jako preferencje: 1. Partnerstwo publiczno-prywatne 2. Innowacyjność 3. Efekt środowiskowy 4. Wzrost świadomości obywatelskiej
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: -
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Działanie 3.1.4.</b>	<b>Rozwój infrastruktury do odzysku i recyklingu odpadów, w tym odzysku energetycznego oraz przywracanie terenom zdegradowanym wartości użytkowych</b>
<b>Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- rozbudowa instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych</li> <li>- budowa instalacji odzysku, w tym recyklingu poszczególnych rodzajów odpadów</li> <li>- budowa instalacji termicznego przekształcania frakcji energetycznej odpadów komunalnych z odzyskiem energii (np. elektrociepłownie wykorzystujące frakcję energetyczną)</li> <li>- budowa, rozbudowa instalacji do zagospodarowania odpadów ulegających biodegradacji wraz z równoległym rozwojem systemów selektywnego zbierania bioodpadów</li> <li>- budowa, rozbudowa instalacji do odzysku komunalnych osadów ściekowych (w tym odzysku energii)</li> <li>- budowa stacji przeladunkowych odpadów</li> <li>- rekultywacja zamkniętych składowisk odpadów oraz likwidacja dzikich wysypisk odpadów</li> <li>- rekultywacja terenów zdegradowanych w wyniku składowania odpadów w miejscach na ten cel nieprzeznaczonych</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane obowiązkowo: 1. Kompleksowy rachunek ekonomiczny Stosowane jako preferencje:

	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Efekt środowiskowy</li> <li>2. Innowacyjność</li> <li>3. Partnerstwo i partycypacja Partnerstwo publiczno-prywatne</li> <li>4. Jakość przestrzeni (za wyjątkiem zakresu interwencji dotyczącego budowy stacji przeladunkowych odpadów).</li> <li>5. Wzrost świadomości obywatelskiej (za wyjątkiem zakresu interwencji dotyczącego budowy stacji przeladunkowych odpadów).</li> </ol>
	<p><b>Specyficzne (dla RPS):</b></p> <p>Wylącznieść dla przedsięwzięć:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Prowadzących do wypełnienia wymagań dla instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych, określonych w przepisach prawa (za wyjątkiem zakresu interwencji dotyczącego budowy stacji przeladunkowych odpadów).</li> <li>2. Ograniczających masę składowanych odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (za wyjątkiem zakresu interwencji dotyczącego budowy stacji przeladunkowych odpadów).</li> <li>3. Prowadzących do osiągnięcia poziomów odzysku odpadów, w tym osadów ściekowych (za wyjątkiem zakresu interwencji dotyczącego budowy stacji przeladunkowych odpadów).</li> </ol> <p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Wsparcie rozbudowy instalacji MBP dla odpadów komunalnych zbieranych selektywnie tj. bioodpady, frakcje materiałowe (za wyjątkiem zakresu interwencji dotyczącego budowy stacji przeladunkowych odpadów).</li> </ol>
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	Budowa elektrociepłowni w celu odzysku energii z frakcji energetycznej odpadów komunalnych

<b>Działanie 3.1.5.</b>	<b>Utrzymanie i rozwój systemu monitoringu środowiska, w szczególności powietrza i wód powierzchniowych i podziemnych</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– monitoring jakości powietrza, w tym rozbudowa i utrzymanie istniejącej sieci stacji automatycznego monitoringu powietrza</li> <li>– rozbudowa systemów monitoringu i oceny jakości wód powierzchniowych i podziemnych</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: -
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Wylącznieść dla przedsięwzięć: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Brak na danym obszarze stacji automatycznego pomiaru (za wyjątkiem zakresu interwencji dotyczącego rozbudowy systemów monitoringu i oceny jakości wód powierzchniowych i podziemnych).</li> </ol>

	Preferencje dla przedsięwzięć: -
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

### **Priorytet 3.2.**

#### **Ochrona różnorodności biologicznej**

W ramach priorytetu wspierana będzie czynna ochrona przyrody, przede wszystkim na obszarach chronionych, co prowadzi do ograniczenia degradacji środowiska oraz utraty zasobów różnorodności biologicznej. Wspierane będą działania mające na celu zachowanie zagrożonych wyginięciem gatunków oraz różnorodności genetycznej roślin i zwierząt. Z uwagi na uwarunkowania regionu wspierane będą przede wszystkim projekty bezpośrednio związane z ochroną ekosystemów strefy brzegowej Morza Bałtyckiego, a także działania służące ochronie wód powierzchniowych, w szczególności jezior. Ochrona bioróżnorodności na obszarach przybrzeżnych prowadzona będzie również poprzez ukierunkowanie ruchu turystycznego, szczególnie ruchu kołowego, m.in. poprzez budowę parkingów oraz rozwój transportu wodnego.

Przewiduje się również wspieranie prac analitycznych oraz planistycznych służących ochronie obszarów objętych ochroną w ramach parków krajobrazowych oraz poprawie ciągłości struktury przyrodniczej regionu. W wyniku realizacji priorytetu zakłada się opracowanie koncepcji przebiegu korytarzy ekologicznych, a także przygotowanie i uchwalenie planów ochrony parków krajobrazowych, wchodzących w skład Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych.

<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne</li><li>2. Związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego</li><li>3. WFOŚiGW w Gdańsku</li><li>4. Uczelnie i jednostki sfery B+R</li><li>5. Urzędy Morskie w Gdyni i Słupsku</li><li>6. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej</li><li>7. Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych</li><li>8. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska</li><li>9. Parki Narodowe i Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych</li><li>10. Inne jednostki sektora finansów publicznych</li><li>11. Organizacje pozarządowe</li></ol>
<b>Źródła finansowania</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>– fundusze europejskie</li><li>– fundusze ochrony środowiska (NFOŚiGW, WFOŚiGW)</li><li>– środki własne jst</li></ul>
<b>Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Poprawa regulacji prawnych podnoszących skuteczność ochrony przyrody i krajobrazu, w tym weryfikacja form ochrony przyrody, występującego dualizmu ochrony obszarów oraz systemu nadzoru nad formami ochrony przyrody.</li><li>2. Ochrona ekosystemów Morza Bałtyckiego i jego strefy przybrzeżnej.</li><li>3. Implementacja do prawodawstwa krajowego zapisów Europejskiej Konwencji Krajobrazowej.</li><li>4. Przygotowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000.</li><li>5. Realizacja Krajowego Programu Zwiększania Lesistości.</li><li>6. Wprowadzenie skutecznych narzędzi prawnych, zapewniających egzekucję powszechnego i lokalnego prawa ochrony przyrody i krajobrazu.</li><li>7. Wprowadzenie instrumentów ekonomicznych w ochronie przyrody</li></ol>

	i krajobrazu; Opracowanie metody wyceny zasobów środowiska.
<b>Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej</b>	1. Spójność przestrzeni przyrodniczej w strefie Południowego Bałtyku.

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Liczba ustanowionych planów ochrony parków krajobrazowych	2 szt. (2012)	9 szt.	raz na rok	DROŚ UMWP
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Powierzchni siedlisk objętych działaniami ochronnymi	0 tys. ha	50 tys. ha	raz na rok	DROŚ UMWP, WFOŚiGW

<b>Działanie 3.2.1.</b>	<b>Poprawa stanu cennych gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz ochrona ekosystemu strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– ochrona zagrożonych gatunków, siedlisk przyrodniczych i ekotonów</li> <li>– opracowanie i wdrażanie programów odtwarzania i renaturalizacji ekosystemów</li> <li>– monitoring stanu ochrony siedlisk i gatunków</li> <li>– przebudowa składu gatunkowego siedlisk leśnych</li> <li>– ograniczenie antropopresji, z uwzględnieniem chłonności środowiska</li> <li>– ukierunkowanie ruchu turystycznego (m.in. transport wodny, parkingi)</li> <li>– eliminacja obcych gatunków inwazyjnych</li> <li>– utrzymanie i rewitalizacja parków na terenach miejskich i wiejskich</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<p><b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Partnerstwo i partycypacja</li> <li>2. Wzrost świadomości obywatelskiej</li> <li>3. Efekt środowiskowy</li> </ol> <p><b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Kompleksowość interwencji np. łączenie ochrony siedlisk, odtwarzanie populacji gatunków z ukierunkowywaniem ruchu turystycznego.</li> <li>2. Projekty w partnerstwie z jst.</li> </ol>
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<p><b>OSI:</b> Obszary objęte prawnymi formami ochrony przyrody (jako wyłączny dostęp).</p> <p><b>Uszczegółowienie OSI:</b> Zatoka Gdańska i Zalew Wiślany oraz obszary przybrzeżne.</p>
<b>Przedsięwzięcia</b>	-

strategiczne	
--------------	--

<b>Działanie 3.2.2.</b>	<b>Ochrona wód i ekosystemów od wód zależnych, w szczególności jezior</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– ochrona gatunków i siedlisk</li> <li>– rekultywacja jezior</li> <li>– renaturalizacja i zapewnienie ciągłości morfologicznej wód śródlądowych</li> <li>– renaturalizacja obszarów wodno-blotnych</li> <li>– urządzenie i zagospodarowanie terenów wokół rzek, jezior i zbiorników wodnych w celu ograniczenia spływu powierzchniowego i antropopresji</li> <li>– wpieranie działań w zlewni bezpośredniej jeziora mających na celu ochronę ekosystemu jezior</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Partnerstwo i partycypacja</li> <li>2. Wzrost świadomości obywatelskiej</li> <li>3. Efekt środowiskowy</li> </ol>
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Kompleksowość interwencji np. łączenie ochrony siedlisk, odtwarzanie populacji gatunków z ukierunkowywaniem ruchu turystycznego.</li> <li>2. Projekty w partnerstwie z jst.</li> </ol>
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Obszary objęte prawnymi formami ochrony przyrody oraz obszary wpisujące się w strukturę korytarzy ekologicznych wg Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego (jako preferencja).
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> Wody wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych, w szczególności jezior.
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Działanie 3.2.3.</b>	<b>Ochrona walorów przyrodniczych na obszarach objętych formami ochrony przyrody oraz przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– opracowania specjalistyczne i digitalizacja danych dla przygotowania planów ochrony parków krajobrazowych</li> <li>– opracowanie projektów planów ochrony dla parków krajobrazowych</li> <li>– opracowania specjalistyczne i digitalizacja danych dla innych form ochrony przyrody</li> <li>– opracowanie przebiegu korytarzy ekologicznych i ich kategoryzacja</li> <li>– przywracanie drożności i poprawa ciągłości oraz funkcjonowania korytarzy ekologicznych</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b>



<b>przedsięwzięć</b>	<p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Partnerstwo i partycypacja</li> <li>2. Efekt środowiskowy</li> <li>3. Jakość przestrzeni (dla zakresów interwencji dotyczących opracowania przebiegu korytarzy ekologicznych i ich kategoryzacji oraz dla przywracania drożności i poprawy ciągłości oraz funkcjonowania korytarzy ekologicznych).</li> <li>4. Lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie (dla zakresów interwencji dotyczących opracowania przebiegu korytarzy ekologicznych i ich kategoryzacji oraz dla przywracania drożności i poprawy ciągłości oraz funkcjonowania korytarzy ekologicznych).</li> <li>5. Wzrost świadomości obywatelskiej (dla zakresów interwencji dotyczących opracowania przebiegu korytarzy ekologicznych i ich kategoryzacji oraz dla przywracania drożności i poprawy ciągłości oraz funkcjonowania korytarzy ekologicznych).</li> </ol>
	<p><b>Specyficzne (dla RPS):</b></p> <p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <p>-</p>
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<p><b>OSI:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Obszary parków krajobrazowych położonych w całości na terenie województwa pomorskiego (jako preferencja dla zakresów interwencji dotyczących opracowań specjalistycznych i digitalizacji danych dla przygotowania planów ochrony parków krajobrazowych, opracowań projektów planów ochrony dla parków krajobrazowych oraz opracowań specjalistycznych i digitalizacji danych dla innych form ochrony przyrody).</li> <li>2. Obszary wpisujące się w strukturę korytarzy ekologicznych wg Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego (jako wyłączny dostęp dla zakresów interwencji dotyczących opracowania przebiegu korytarzy ekologicznych i ich kategoryzacji, a także dla przywracania drożności i poprawy ciągłości oraz funkcjonowania korytarzy ekologicznych).</li> </ol>
	<p><b>Uszczegółowienie OSI:</b></p> <p>-</p>
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

### Priorytet 3.3.

#### **Kształtowanie świadomości i postaw społecznych, wykorzystanie aktywności i dialogu w ochronie środowiska**

Jakość środowiska zależy od zamożności społeczeństwa, dostępu do informacji o środowisku i skuteczności edukacji ekologicznej. W ramach priorytetu wspierane będą działania mające na celu zwiększenie świadomości społecznej oraz ukształtowanie postaw społecznych w zakresie: racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska (w tym surowcami energetycznymi), zapobiegania powstawaniu odpadów i zagospodarowania odpadów, ochrony zasobów przyrody, oszczędności i poszanowania energii. Wspierane będą przedsięwzięcia związane z rozwojem systemu gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie oraz wykorzystanie nowoczesnych metod i narzędzi w tym procesie.

<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne</li><li>2. Związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego</li><li>3. WFOŚiGW w Gdańsku</li><li>4. Uczelnie i jednostki sfery B+R</li><li>5. Instytucje edukacyjne</li><li>6. Parki Narodowe i Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych</li><li>7. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska</li><li>8. Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych</li><li>9. Inne jednostki sektora finansów publicznych</li><li>10. Przedsiębiorcy</li><li>11. Organizacje pozarządowe</li></ol>
<b>Źródła finansowania</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>– fundusze europejskie</li><li>– fundusze ochrony środowiska (NFOŚiGW, WFOŚiGW)</li><li>– środki własne jst</li><li>– środki prywatne</li></ul>
<b>Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Wprowadzenie jednolitego nowoczesnego systemu dostępu do informacji o środowisku i problemach jego ochrony (rozwój systemu).</li><li>2. Wsparcie budowy centrów edukacji ekologicznej o znaczeniu ponadregionalnym.</li></ol>
<b>Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Proekologiczna świadomość mieszkańców.</li><li>2. Współpraca w ramach Strategii dla Morza Bałtyckiego.</li></ol>

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Liczba zrealizowanych projektów informacyjno-educacyjnych	0 szt.	100 szt.	raz na rok	DROŚ UMWP, WFOŚiGW
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Liczba odbiorców przedsięwzięć edukacyjno-informacyjnych	0 tys. os.	500 tys. os.	raz na rok	DROŚ UMWP, WFOŚiGW

<b>Działanie 3.3.1.</b>	<b>Zwiększenie świadomości na rzecz zrównoważonego rozwoju i przeciwdziałania zmianom klimatu, w tym budowa sieci dialogu</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<p>– prowadzenie dialogu oraz realizacja projektów edukacyjnych i informacyjnych mających na celu podniesienie świadomości społeczeństwa w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ kształtowania postaw prośrodowiskowych</li> <li>▪ racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi, w tym zasobami morza i zasobami surowców energetycznych</li> <li>▪ oszczędności i poszanowania energii oraz wykorzystanie OZE</li> <li>▪ wpływu śladu węglowego i metod ograniczenia emisji</li> <li>▪ zintegrowanego zarządzania na obszarach przybrzeżnych</li> <li>▪ zapobiegania powstawania odpadów, gospodarowania odpadami, odzysku i recyklingu</li> <li>▪ ochrony różnorodności biologicznej</li> <li>▪ promowania efektywnych praktyk rolniczych i hodowlanych oraz zmian klimatu i metod jego ochrony w rolnictwie</li> <li>▪ ekonomicznej wartości ekosystemów</li> <li>▪ promowania produktów, usług i technologii ograniczających presję na środowisko, w tym w zamówieniach publicznych</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<p><b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Wzrost świadomości obywatelskiej</li> <li>2. Partnerstwo i partycypacja</li> <li>3. Innowacyjność</li> </ol> <p><b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Zasięg przestrzenny</li> <li>2. Skala oddziaływania – liczba osób objętych działaniami edukacyjnymi</li> </ol>
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo

	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	

<b>Działanie 3.3.2.</b>	<b>Rozwój infrastruktury związanej z edukacją ekologiczną i poszanowaniem energii</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> <li>- budowa, rozbudowa i modernizacja ośrodków edukacji ekologicznej i poszanowania energii</li> <li>- rozwój systemów przetwarzania i udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie z zastosowaniem nowoczesnych metod ICT</li> </ul>
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane obowiązkowo: 1. Kompleksowość Stosowane jako preferencje: 1. Partnerstwo i partycypacja 2. Wzrost świadomości obywatelskiej 3. Innowacyjność
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Wylącznieść dla przedsięwzięć: 1. Ośrodki edukacji ekologicznej prowadzone w ramach Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Pomorskiego, Parków Narodowych, WFOŚiGW w Gdańsku, Uczelni Wyższych oraz w partnerstwie z ww. podmiotami. 2. W ramach Zintegrowanych Porozumień Terytorialnych. Preferencje dla przedsięwzięć: -
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	Budowa Centrum Edukacji Mare Balticum – centrum zmian klimatu

<b>Działanie 3.3.3</b>	<b>Wdrażanie zielonych zamówień<sup>25</sup> w sektorze publicznym</b>
<b>Zakres interwencji</b> (typy przedsięwzięć)	- promowanie i wspieranie wdrażania zielonych zamówień w sektorze publicznym
<b>Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć</b>	<b>Horyzontalne (z SRWP):</b> Stosowane jako preferencje: 1. Innowacyjność

<sup>25</sup> Zamówienia uwzględniające kryteria środowiskowe (np. efektywności energetycznej, niskoemisyjności, zielonej energii, oszczędności zasobów, rolnictwa i zrównoważonej gospodarki leśnej). Pełna definicja w słowniczku pojęć.

	2. Wzrost świadomości obywatelskiej
	<b>Specyficzne (dla RPS):</b> Preferencje dla przedsięwzięć: 1. Zasięg przestrzenny
<b>Obszary Strategicznej Interwencji</b>	<b>OSI:</b> Całe województwo
	<b>Uszczegółowienie OSI:</b> -
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

## 2. Realizacja Zobowiązań SWP zapisanych w SRWP 2020

W SRWP 2020 określonych zostało 5 zobowiązań SWP, które wpisują się w obszar tematyczny Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie energetyki i środowiska tj.:

- a) Doprowadzenie do realizacji II etapu kompleksowego zabezpieczenia przeciwpowodziowego Żuław.
- b) Przyjęcie planów ochrony dla wszystkich parków krajobrazowych na terenie województwa pomorskiego.
- c) Stworzenie sieci dialogu nt. zagospodarowania niekonwencjonalnych złóż węgłowodórów w województwie pomorskim (szczególnie gazu łupkowego) oraz monitoring stanu prac poszukiwawczych, rozpoznawczych i wydobywczych ww. złóż w regionie.
- d) Wykonanie prac studialnych dotyczących korzyści, zagrożeń oraz potencjalnych konfliktów związanych z planowanymi w regionie inwestycjami energetycznymi (m.in. w zakresie źródeł energii i infrastruktury przesyłowej).
- e) Powołanie struktury organizacyjnej odpowiedzialnej za koordynację i realizację działań samorządu województwa w obszarze energetyki, szczególnie poprawy efektywności energetycznej, upowszechniania wykorzystania OZE i kształtowania postaw prosumenckich.

Realizacja *Zobowiązań* będzie stanowić jeden z głównych punktów odniesienia w procesie monitorowania realizacji RPS oraz SRWP 2020. Informacje w tym zakresie zbierane będą w ramach systemu monitorowania RPS i stanowić będą element raportów rocznych z realizacji RPS. Za monitorowanie stanu przygotowania przedsięwzięć do realizacji wskazanych imiennie w RPS i ich realizacji odpowiada Kierownik RPS.

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę zobowiązań:

<b>Zobowiązanie z SRWP 2020</b>	<b>Doprowadzenie do realizacji II etapu kompleksowego zabezpieczenia przeciwpowodziowego Żuław</b>
<b>Stan docelowy</b>	<p>W świetle prognozowanych globalnych i regionalnych zmian klimatycznych, które mogą spowodować wzrost zagrożenia powodziowego na terenie Żuław oraz na terenach bezpośrednio z nimi sąsiadujących istnieje pilna potrzeba dalszych działań związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym Żuław, ponieważ Dolina Wisły i jej delty, obszar Żuław są intensywnie zagospodarowane, w szczególności w rejonie Gdańska, Elbląga, Tczewa i Kwidzyna.</p> <p>Celem przedsięwzięcia jest zwiększenie skuteczności ochrony przeciwpowodziowej na terenie Żuław oraz zwiększenie świadomości społeczności lokalnej w zakresie zagrożenia powodziowego.</p> <p>Zadania wytypowane do II Etapu będą polegały m.in. na przebudowie wałów przeciwpowodziowych, przebudowie stacji pomp, odbudowie koryt rzecznych i kanałów oraz remontach urządzeń wodnych.</p> <p>Odbiorcami projektu są mieszkańcy i użytkownicy terenu Żuław.</p>
<b>Rok realizacji</b>	2016-2020
<b>Główne etapy realizacji</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Aktualizacja programu „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030”.</li> <li>2. Opracowanie studium wykonalności oraz ustalenie ostatecznego składu kluczowych partnerów.</li> <li>3. Uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia.</li> <li>4. Sporządzeni dokumentacji technicznej.</li> <li>5. Realizacja przedsięwzięcia.</li> </ol>
<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych Województwa Pomorskiego w Gdańsku</li> <li>2. Gmina Miasta Gdańsk</li> <li>3. Powiat Gdański</li> <li>4. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku</li> <li>5. Żuławski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych</li> <li>6. Urząd Morski w Gdyni</li> <li>7. Urząd Miasta Elbląga</li> </ol>
<b>Szacunkowy koszt</b>	800 000 000 zł
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030 - etap II

<b>Zobowiązanie z SRWP 2020</b>	<b>Przyjęcie planów ochrony dla wszystkich parków krajobrazowych na terenie województwa pomorskiego</b>
<b>Stan docelowy</b>	<p>W województwie pomorskim utworzono 9 parków krajobrazowych, 7 położonych jest w całości w granicach województwa z czego tylko 2 posiadają plany ochrony, które również należy zaktualizować.</p> <p>Plan ochrony stanowi podstawowy instrument zarządzania obszarem chronionym jakim jest park krajobrazowy i jest narzędziem ochrony przyrody i krajobrazu. Posiadanie ważnego planu ochrony umożliwi:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– określenie celów ochrony przyrody oraz przyrodnicze, społeczne i gospodarcze uwarunkowania ich realizacji,</li> <li>– identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczenia istniejących i potencjalnych zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych oraz ich skutków,</li> <li>– wskazanie obszarów realizacji działań ochronnych,</li> <li>– ustalenia do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń zewnętrznych lub wewnętrznych.</li> </ul>
<b>Rok realizacji</b>	2015-2018
<b>Główne etapy realizacji</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Wykonanie opracowań specjalistycznych, w tym digitalizacja danych, niezbędnych dla przygotowania planów ochrony parków krajobrazowych</li> <li>2. Realizacja przedsięwzięcia</li> </ol>
<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych</li> <li>2. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku</li> <li>3. Samorządy gminne</li> <li>4. Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych</li> </ol>
<b>Szacunkowy koszt</b>	3 500 000 zł
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-



<b>Zobowiązanie z SRWP 2020</b>	<b>Stworzenie sieci dialogu nt. zagospodarowania niekonwencjonalnych złóż węglowodorów w województwie pomorskim (szczególnie gazu łupkowego) oraz monitoring stanu prac poszukiwawczych, rozpoznawczych i wydobywczych ww. złóż w regionie.</b>
<b>Stan docelowy</b>	<p>1. Wyposażenie samorządów lokalnych w narzędzia umożliwiające im prowadzenie lokalnych komitetów dialogu jako grupy, która zaangażuje wszystkich zainteresowanych do dialogu ws. inwestycji.</p> <p>2. Powołanie sieci lokalnych komitetów dialogu na terenie gmin i powiatów, zdolnych do przeprowadzania działań dialogowych i komunikacyjnych z wszystkimi interesariuszami, a także między poszczególnymi poziomami samorządów i rządu oraz z innymi instytucjami. Obszarem ich aktywności będzie problematyka zagospodarowania niekonwencjonalnych złóż węglowodorów, inne inwestycje energetyczne i infrastrukturalne, które charakteryzować się mogą dużym zainteresowaniem mieszkańców bądź w szczególny sposób mogą wpływać na jakość życia mieszkańców.</p> <p>3. Stworzenie baz danych zawierające nazwy i umiejscowienie odwiertów wraz z określeniem rodzaju kopaliny ze złóż niekonwencjonalnych oraz innych inwestycji energetycznych i infrastrukturalnych.</p>
<b>Rok realizacji</b>	2014-2020
<b>Główne etapy realizacji</b>	<p>1. Sieć Dialogu:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>a) rozwój modelu, metod i narzędzi dialogu</li> <li>b) pilotażowy projekt dialogowy</li> <li>c) ewaluacja metod i efektów dialogu</li> <li>d) wdrożenie modelu, metod i narzędzi dialogu</li> </ul> <p>2. Baza danych:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>a) zebranie danych do bazy</li> <li>b) aktualizacja bazy (kwartalnie)</li> </ul>
<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Samorzady gminne</li> <li>2. Instytucje i jednostki rządowe</li> <li>3. NFOŚiGW, WFOŚiGW w Gdańsku</li> <li>4. Inwestorzy planujący i realizujący inwestycje energetyczne i infrastrukturalne w województwie pomorskim</li> <li>5. Organizacje pozarządowe z terenu województwa pomorskiego</li> </ol>
<b>Szacunkowy koszt</b>	7 000 000 zł
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Zobowiązanie z SRWP 2020</b>	<b>Wykonanie prac studialnych dotyczących korzyści, zagrożeń oraz potencjalnych konfliktów związanych z planowanymi w regionie inwestycjami energetycznymi (m.in. w zakresie źródeł energii i infrastruktury przesyłowej).</b>
<b>Stan docelowy</b>	<p>Opracowania studialne i programowe będą wykorzystane do wypracowania optymalnych rozwiązań w zakresie kierunków rozwoju systemów energetycznych oraz będą wskazywały relacje ekonomiczne w układzie wytwórca – dystrybutor – odbiorca (wyniki analiz techniczno-ekonomicznych), a także określa harmonogram realizacji inwestycji.</p> <p>Opracowania wymagają między innymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– studium uwarunkowań energetyki rozproszonej, w tym prosumenckiej w województwie pomorskim,</li> <li>– „mapa drogowa” wdrażania inteligentnych systemów energetycznych na Pomorzu,</li> <li>– prace studialne dot. zagrożeń i potencjalnych konfliktów związanych z planowanymi w regionie inwestycjami (źródła energii i infrastruktura przesyłowa).</li> </ul>
<b>Rok realizacji</b>	Prace studialne realizowane będą sukcesywnie z uwzględnieniem istotnych nowych uwarunkowań (prawnych, technicznych i gospodarczych), których należy się spodziewać w analizowanym okresie. Znacząca część dokumentów zostanie opracowana w latach 2014–2016. Dalsze opracowania realizowane będą etapowo w okresach 2016–2017 i 2018-2019.
<b>Główne etapy realizacji</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Określenie celów i zakresów opracowań oraz digitalizacja danych.</li> <li>2. Wykonanie opracowań.</li> </ol>
<b>Kluczowi partnerzy</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Uczelnie i jednostki sfery B + R.</li> <li>2. Firmy konsultingowe branży energetycznej.</li> <li>3. Stowarzyszenia i fundacje o profilu energetycznym.</li> <li>4. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne.</li> </ol>
<b>Szacunkowy koszt</b>	7 000 000 zł
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

<b>Zobowiązanie z SRWP 2020</b>	<b>Powołanie struktury organizacyjnej odpowiedzialnej za koordynację i realizację działań samorządu województwa w obszarze energetyki, szczególnie poprawy efektywności energetycznej, upowszechniania wykorzystania OZE i kształtowania postaw prosumenckich.</b>
<b>Stan docelowy</b>	<p>W porozumieniu z Samorządem Województwa WFOŚiGW w Gdańsku w ramach swojej struktury będzie koordynował działania w zakresie poprawy efektywności energetycznej, upowszechniania wykorzystania OZE oraz poszanowania energii. Przedmiotem koordynacji działań będzie przede wszystkim:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– upowszechnianie postępu i wspieranie działań w dziedzinie energooszczędności, efektywności energetycznej i wykorzystania OZE, a przez to zmniejszenia obciążeń środowiska naturalnego,</li> <li>– udział w tworzeniu warunków do praktycznego wdrażania projektów i technologii z tej dziedziny we współpracy z krajowymi instytucjami i organizacjami,</li> <li>– maksymalizacja wykorzystania lokalnych zasobów energii (energetyka rozproszona) i wzmacnianie postaw prosumenckich,</li> <li>– szkolenie i koordynacja pracy „energetyków gminnych” (pracowników powołanych w gminach do działalności w zakresie poszanowania energii).</li> </ul>
<b>Rok realizacji</b>	2014-2020
<b>Główne etapy realizacji</b>	1. WFOŚiGW w Gdańsku powoła w ramach swojej poszerzonej struktury organizacyjnej zespół ds. poszanowania energii.
<b>Kluczowi partnerzy</b>	1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne. 2. WFOŚiGW w Gdańsku.
<b>Szacunkowy koszt</b>	3 000 000 zł
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	-

### III. SYSTEM REALIZACJI

#### 1. Kompetencje i odpowiedzialność kluczowych aktorów

##### **Kierownik Programu i Zespół Zarządzający**

Za realizację Programu odpowiada Kierownik Programu, którego funkcję pełni Dyrektor Departamentu Środowiska i Rolnictwa. W szczególności odpowiada on za realizację zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego, które wynikają ze Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego, a są realizowane w ramach Programu.

Kierownik Programu zachowuje ogólną odpowiedzialność za realizację również tych części Programu, których wykonanie powierzone zostało innym komórkom lub jednostkom organizacyjnym.

Kierownik Programu wykonuje swoje zadania przy pomocy Zespołu Zarządzającego Programem.

W skład Zespołu Zarządzającego wchodzi:

- a) Kierownik RPS pełniący funkcję Przewodniczącego Zespołu Zarządzającego;
- b) przedstawiciel Departamentu Środowiska i Rolnictwa (DROŚ);
- c) przedstawiciel Departamentu Rozwoju Gospodarczego (DRG);
- d) przedstawiciel WFOŚiGW w Gdańsku;
- e) przedstawiciel Departamentu Finansów (DF);
- f) przedstawiciel Departamentu Organizacji (DO);
- g) przedstawiciele departamentów UMWP właściwych w zakresie wdrażania programów operacyjnych współfinansowanych w ramach Polityki Spójności i innych polityk UE;
- h) przedstawiciel Koordynatora Strategii.

Posiedzenia Zespołu Zarządzającego są zwoływane przez Kierownika Programu i odbywają się nie rzadziej niż raz w miesiącu lub częściej według potrzeb.

Do zadań Zespołu Zarządzającego należy podejmowanie decyzji i działań związanych z bieżącym zarządzaniem Programem, w tym w szczególności:

- a) przygotowywanie projektów rocznych planów realizacji Programu i przedkładanie ich Zarządowi Województwa do akceptacji;
- b) realizacja celów Programu, w szczególności poprzez:
  - organizację procesu wykonania zobowiązań Samorządu Województwa i nadzór nad jego realizacją;
  - organizację procesu przygotowania i wdrożenia przedsięwzięć strategicznych i nadzór nad jego realizacją;
  - udział w przygotowaniu programów operacyjnych m.in. poprzez formułowanie propozycji

w zakresie zapewnienia źródeł finansowania Programu, we współpracy z departamentami właściwymi ds. programowania i wdrażania programów operacyjnych współfinansowanych w ramach Polityki Spójności i innych polityk UE na lata 2014-2020;

- formułowanie propozycji w zakresie zapewnienia źródeł finansowania Programu, we współpracy z właściwymi jednostkami organizacyjnymi odpowiedzialnymi za zarządzanie innymi dostępnymi w województwie instrumentami finansowymi;
  - formułowanie propozycji do budżetu województwa i wieloletniej prognozy finansowej;
  - podejmowanie i realizacja działań służących egzekwowaniu i monitorowaniu oczekiwań wobec Rządu;
  - koordynacja prac wszystkich jednostek współpracujących w zakresie realizacji celów Programu;
- c) przygotowywanie rocznych raportów z realizacji Programu, zgodnie z trybem określonym w PSME i przedkładanie ich Zarządowi do akceptacji;
- d) okresowa ocena stopnia realizacji Programu, zgodnie z trybem określonym w PSME;
- e) przygotowywanie i uzasadnienie projektów zmian Programu i przedkładanie ich Zarządowi Województwa do akceptacji;
- f) współpraca z Koordynatorem Strategii w zakresie:
- przygotowywania i realizacji *Planów działań PSME*, w tym np. zgłaszanie, konsultowanie i realizacja działań (np. potrzeb badawczych, w tym ewaluacyjnych) lub projektów badawczych na potrzeby Programu;
  - przygotowania informacji o postępach realizacji Strategii oraz oceny realizacji Strategii, w zakresie wynikającym z Programu;
  - przygotowania projektów stanowisk negocjacyjnych na potrzeby negocjacji kontraktu terytorialnego oraz zintegrowanych porozumień terytorialnych, w zakresie wynikającym z zakresu tematycznego Programu;
- h) zarządzanie bazą informacyjną związaną z realizacją Programu w tym m.in. budowa bazy wskaźników oraz dostarczanie niezbędnych informacji na potrzeby PSME;
- i) wskazywanie przedstawicieli do prac w ramach grup i zespołów negocjacyjnych na potrzeby negocjowania i monitorowania realizacji zintegrowanych porozumień terytorialnych, w zakresie wynikającym z zakresu tematycznego Programu.

Kontrola Programu realizowana jest zgodnie z ogólnymi zasadami kontroli przyjętymi w UMWP.

## **Rada Programowa**

W celu zapewnienia szerokiej koordynacji oraz uspołecznienia procesu realizacji polityki rozwoju, a także realizacji zasady partnerstwa, transparentności i partycypacji, Zespół Zarządzający współpracuje z Radą Programową.

Radzie Programowej przewodniczy członek Zarządu Województwa, a rolę jego zastępcy pełni Kierownik Programu, który organizuje pracę Rady oraz zapewnia niezbędną obsługę techniczną.

W skład Rady Programowej, oprócz przewodniczącego i wiceprzewodniczącego, wchodzi:

- a) przedstawiciele partnerów kluczowych wskazanych w Strategii, w tym partnerów społecznych i gospodarczych, takich jak:
  - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku
  - Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku
  - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku
  - Pomorska Rada Federacji Stowarzyszeń Naukowo Technicznych NOT
  - Instytut Elektrotechniki oddział w Gdańsku
  - Regionalna Izba Gospodarcza Pomorza
  - Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
  - Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych
  - Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych Województwa Pomorskiego
  - Pomorska Rada Działalności Pożytku Publicznego
  - Pomorska Rada Organizacji Pozarządowych
  - Fundacja Poszanowania Energii w Gdańsku
  - Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Gdańsku
- b) przedstawiciele Sejmiku Województwa Pomorskiego;
- c) po jednym przedstawicielu Subregionalnych Zespołów Roboczych, powołanych w trakcie prac nad przygotowaniem Strategii;
- d) w miarę potrzeb eksperci zewnętrzni specjalizujący się w zakresie energetyki i środowiska.

Członkowie Rady Programowej są zapraszani do udziału w niej przez Przewodniczącego.

Rada Programowa spotyka się nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy, lub częściej w miarę potrzeb, na posiedzeniach zwoływanych przez jej Przewodniczącego. W posiedzeniach Rady mogą brać udział członkowie Zespołu Zarządzającego w roli obserwatorów.

Rada Programowa pełni funkcje opiniotwórcze. Obligatoryjnie, zaopiniowaniu przez Radę Programową podlegają:

- a) projekty rocznych planów wdrażania Programu;
- b) projekty rocznych raportów z realizacji Programu;
- c) projekty zmiany Programu.

## Jednostki zaangażowane w realizację

Poniżej przedstawiono jednostki odpowiedzialne za realizację Programu:

Priorytet	Działanie	Jednostka odpowiedzialna za realizację
1.1. Rozwój niskoemisyjnych źródeł energii z niezbędną infrastrukturą oraz dywersyfikacja dostaw paliw i surowców energetycznych	1.1.1. Studia i analizy nad planowanymi w regionie inwestycjami energetycznymi	<u>DRG UMWP</u> DRRP UMWP Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego w Słupsku
	1.1.2. Rozwój inteligentnych systemów energetycznych	<u>DRG UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku
1.2. Poprawa efektywności energetycznej	1.2.1. Poprawa efektywności energetycznej i poszanowania energii w budownictwie mieszkaniowym, budynkach i obiektach użyteczności publicznej oraz w sektorze przedsiębiorstw	<u>DRG UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku
	1.2.2. Budowa nowych źródeł oraz poprawa sprawności przetwarzania energii w centralnych, lokalnych i indywidualnych źródłach ciepła	<u>DRG UMWP</u> DROŚ UMWP WFOŚiGW w Gdańsku
	1.2.3. Poprawa sprawności przesyłu i dystrybucji energii oraz gazu	<u>DRG UMWP</u> DROŚ UMWP WFOŚiGW w Gdańsku
	1.2.4. Poprawa efektywności energetycznej systemów oświetlenia i innych systemów elektroenergetycznych	<u>DRG UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku
1.3. Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	1.3.1. Rozwój źródeł odnawialnych	<u>DRG UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku DROŚ UMWP
	1.3.2. Rozwój instalacji służących do produkcji paliw z surowców odnawialnych	<u>DRG UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku
2.1. Ograniczenie zagrożeń naturalnych	2.1.1. Zwiększenie poziomu skuteczności ochrony przeciwpowodziowej	<u>ZMiUW WP</u>
	2.1.2. Ograniczanie zagrożeń naturalnych, w tym działania łagodzące wpływ skutków ekstremalnych zjawisk pogodowych	<u>DROŚ UMWP</u>
	2.1.3. Retencjonowanie wody oraz racjonalne zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych	<u>DROŚ UMWP</u>
2.2. Racjonalizacja gospodarowania przestrzenią	2.2.1. Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz opracowanie planów gospodarki niskoemisyjnej	<u>DROŚ UMWP</u> DRG UMWP
	2.2.2. Ochrona i przywracanie wartości ekologicznych środowiska miejskiego	<u>DROŚ UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku
3.1. Poprawa stanu	3.1.1. Ograniczanie emisji zanieczyszczeń do	<u>DROŚ UMWP</u>

środowiska	wód w zlewniach, poprawa jakości wód	WFOŚiGW w Gdańsku
	3.1.2. Poprawa dostępu do dobrej jakości wody pitnej	<u>DROŚ UMWP</u> PODR WFOŚiGW w Gdańsku
	3.1.3. Zapobieganie powstawaniu odpadów oraz stworzenie warunków do maksymalizacji ilości selektywnie zbieranych odpadów	<u>DROŚ UMWP</u>
	3.1.4. Rozwój infrastruktury do odzysku i recyklingu odpadów, w tym odzysku energetycznego oraz przywracanie terenom zdegradowanym wartości użytkowych	<u>DROŚ UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku
	3.1.5. Utrzymanie i rozwój systemu monitoringu środowiska, w szczególności powietrza i wód powierzchniowych i podziemnych	<u>DROŚ UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku
3.2. Ochrona różnorodności biologicznej	3.2.1. Poprawa stanu cennych gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz ochrona ekosystemu strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego	<u>DROŚ UMWP</u> Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych
	3.2.2. Ochrona wód i ekosystemów od wód zależnych, w szczególności jezior	<u>DROŚ UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku
	3.2.3. Ochrona walorów przyrodniczych na obszarach objętych formami ochrony przyrody oraz przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej	<u>DROŚ UMWP</u> Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego w Słupsku Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych
3.3. Kształtowanie świadomości i postaw społecznych, wykorzystanie aktywności i dialogu w ochronie środowiska	3.3.1. Zwiększenie świadomości na rzecz zrównoważonego rozwoju i przeciwdziałania zmianom klimatu, w tym budowa sieci dialogu	<u>DROŚ UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku DRG UMWP Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych PODR
	3.3.2. Rozwój infrastruktury związanej z edukacją ekologiczną i poszanowaniem energii	<u>DROŚ UMWP</u> WFOŚiGW w Gdańsku Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych
	3.3.3. Wdrażanie zielonych zamówień w sektorze publicznym	<u>DAZ UMWP</u> DRG UMWP

*Podkreślenie wskazuje jednostkę wiodącą*

Główne zadania ww. jednostek obejmą m.in.:

- a) realizację zadań wynikających z rocznych planów wdrażania Programu;
- b) zapewnienie prawidłowej i terminowej realizacji zobowiązań Samorządu Województwa;
- c) udział w realizacji zidentyfikowanych przedsięwzięć strategicznych;
- d) udział w przygotowaniu rocznych raportów z realizacji Programu;
- e) udział w Zespole Zarządzającym i Radzie Programowej Programu.



## 2. Koordynacja z pozostałymi RPS

Zgodnie z *Planem zarządzania SRWP*<sup>26</sup> za zapewnienie spójności oraz komplementarności przygotowania Programów oraz koordynację ich realizacji odpowiada Zespół Sterujący Strategią.

Do kluczowych zadań Zespołu związanych z koordynacją pomiędzy Programami należy zaliczyć:

- okresową analizę i ocenę realizacji Programów;
- formułowanie propozycji zmian w treści Programów;
- formułowanie rekomendacji o charakterze horyzontalnym;
- określenie standardów dotyczących realizacji Programów.

RPS w zakresie energetyki i środowiska		Punkty styczne z pozostałymi RPS		
Priorytet	Działanie	Akronim	Priorytet	Działanie
1.2. Poprawa efektywności energetycznej	1.2.1. Poprawa efektywności energetycznej i poszanowania energii w budownictwie mieszkaniowym, budynkach i obiektach użyteczności publicznej oraz w sektorze przedsiębiorstw	RPS w zakresie rozwoju gospodarczego	1.1. Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki	1.1.1. Innowacyjność w przedsiębiorstwach
	1.3. Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych			
2.2. Racjonalizacja gospodarowania przestrzenią	2.2.2. Ochrona i przywracanie wartości ekologicznych środowiska miejskiego	RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej	2.3. Przestrzeń dla aktywności	2.3.1. Miasto przyjazne mieszkańcom
3.3. Kształtowanie świadomości i postaw społecznych, wykorzystanie aktywności i dialogu w ochronie środowiska	3.3.1. Zwiększenie świadomości na rzecz zrównoważonego rozwoju i przeciwdziałania zmianom klimatu, w tym budowa sieci dialogu		3.1. Edukacja dla rozwoju i zatrudnienia	
	3.3.2. Rozwój infrastruktury związanej z edukacją i	3.1.2. Fundamenty edukacji		

<sup>26</sup> Uchwała Zarządu Województwa Pomorskiego nr 1389/199/12 z dnia 29 listopada 2012r.

RPS w zakresie energetyki i środowiska		Punkty styczne z pozostałymi RPS		
Priorytet	Działanie	Akronim	Priorytet	Działanie
	informacją ekologiczną			
2.2. Racjonalizacja gospodarowania przestrzenią	2.2.2. Ochrona i przywracanie wartości ekologicznych środowiska miejskiego	RPS w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej	1.1. Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego	1.1.1. Poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych
3.2. Ochrona różnorodności biologicznej	3.2.1. Poprawa stanu cennych gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz ochrona ekosystemu strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego		1.2. Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa naturalnego	1.2.1. Turystyczne udostępnienie obszarów cennych krajobrazowo i przyrodniczo
			2.1. Nowoczesne rozwiązania infrastrukturalne i przestrzenne	2.1.3. Podniesienie jakości oferty pasa nadmorskiego
2.2. Racjonalizacja gospodarowania przestrzenią	2.2.1. Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz opracowanie planów gospodarki niskoemisyjnej	RPS w zakresie transportu	3.1. Poprawa powiązań węzłów multimodalnych z układem transportowym regionu	3.1.2. Zwiększenie roli niskoemisyjnych środków transportu w obsłudze węzłów multimodalnych
3.3. Kształtowanie świadomości i postaw społecznych, wykorzystanie aktywności i dialogu w ochronie środowiska	3.3.3. Wdrażanie zielonych zamówień publicznych	RPS w zakresie rozwoju gospodarczego RPS w zakresie transportu RPS w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej	Horyzontalnie dla wszystkich działań	

### 3. Aktualizacja

Aktualizacja Programu może być podjęta przez Zarząd Województwa w każdym czasie z inicjatywy własnej lub na uzasadniony wniosek Kierownika Programu zaopiniowany przez Radę Programową.

Uzasadnienie podjęcia aktualizacji może w szczególności odwoływać się do wniosków i rekomendacji wynikających z okresowych ocen stopnia realizacji Programu lub do rekomendacji Zespołu Sterującego Strategią.

Procedura aktualizacji Programu jest analogiczna jak w przypadku jego przyjmowania.

Zarząd Województwa może – na wniosek Kierownika Programu zaopiniowany przez Radę Programową – podjąć decyzję o uproszczonej ścieżce aktualizacji Programu.<sup>27</sup> Aktualizacja taka może dotyczyć m.in. następujących kwestii:

- a) zmiana statusu przedsięwzięcia strategicznego z „potencjalnego” na „pełnoprawny”;
- b) aktualizacja szczegółowego opisu przedsięwzięć strategicznych lub potencjalnych przedsięwzięć strategicznych w załączniku do Programu;
- c) korekta wskaźników monitorowania w zakresie definicji, sposobu pozyskiwania danych oraz wartości, z zastrzeżeniem utrzymania zakładanych efektów realizacji Programu;
- d) dostosowanie opisu do ewentualnych zmian organizacyjnych w jednostkach podległych Samorządowi Województwa Pomorskiego;
- e) korekta i doprecyzowanie zapisów rodzących wątpliwości interpretacyjne na etapie stosowania Programu;
- f) korekta ewidentnych pomyłek pisarskich i błędów edycyjnych.

#### **4. Zasady i warunki wykorzystania Zintegrowanych Porozumień Terytorialnych**

Jedną z form realizacji RPS są Zintegrowane Porozumienia Terytorialne (ZPT). Są one adresowane do miejskich obszarów funkcjonalnych i stanowią negocjacyjne narzędzie selekcji i realizacji przedsięwzięć istotnych dla rozwoju regionu. Harmonijny rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych uzależniony jest od koordynacji działań wielu podmiotów, co wymaga podejścia partnerskiego i negocjacyjnego.

Program wnosi wkład w identyfikację wstępnej tematycznej oferty wsparcia adresowanej do poszczególnych typów miejskich obszarów funkcjonalnych, w ramach priorytetów, działań i typów przedsięwzięć objętych jego zakresem przedmiotowym.

Ustalenia wynikające z Programu, wraz z ustaleniami zawartymi w pozostałych RPS, stanowiąc będą punkt wyjścia dla przygotowania stanowiska negocjacyjnych samorządu województwa wobec partnerów reprezentujących poszczególne obszary funkcjonalne.

W celu identyfikacji obszarów tematycznych Programu wchodzących w zakres oferty wsparcia adresowanej do poszczególnych typów obszarów funkcjonalnych oraz określenia stopnia, w jakim poszczególne obszary tematyczne wdrażane będą w formule ZPT wzięto pod uwagę:

- zakres problemowy oraz lokalizację Obszarów Strategicznej Interwencji w relacji do lokalizacji poszczególnych typów miejskich obszarów funkcjonalnych;
- ustalenia zawarte w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 w Rozdziale IV. *Wyzwania i cele*, pkt. C *Terytorialne ukierunkowanie Strategii wobec głównych obszarów funkcjonalnych*;
- stopień, w jakim skuteczne wdrażanie poszczególnych obszarów tematycznych Programu wymaga partnerskiej i ponadsektorowej współpracy w ramach zwartych obszarów

---

<sup>27</sup> Może ona polegać na odstąpieniu od konsultacji społecznych lub od oceny ex-ante lub od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

funkcjonalnych, przekraczających granice pojedynczych jednostek samorządu terytorialnego;

- stopień, w jakim wdrażanie poszczególnych obszarów tematycznych Programu wymaga zintegrowanego podejścia, pozwalającego na łączenie różnych źródeł i form wsparcia na obszarze poszczególnych miejskich obszarów funkcyjnych;
- specyfikę problemów charakterystycznych dla poszczególnych typów miejskich obszarów funkcyjnych.

Zasadnicza oferta negocjacyjna Samorządu Województwa będzie dotyczyć w szczególności obszarów tematycznych wymienionych poniżej jako rekomendowane do objęcia podejściem terytorialnym w formule ZPT.

W uzasadnionych przypadkach i przy spełnieniu dodatkowych warunków przedmiotem negocjacji będą mogły być również inne obszary tematyczne. W szczególności, inne obszary tematyczne będą mogły być rozpatrywane (na podstawie analizy konkretnych propozycji przedsięwzięć):

- w kontekście projektów zintegrowanych, które udowodnią swoją wartość dodaną wynikającą ze współpracy wielu partnerów w danym obszarze tematycznym;
- w kontekście działań mogących stanowić wkład do projektów systemowych o zasięgu regionalnym a jednocześnie organizujących współpracę w ramach obszaru funkcyjnego.

Indykacyjny wykaz obszarów tematycznych Programu, adresowanych do odpowiednich typów obszarów funkcyjnych i rekomendowanych do wdrażania w formule ZPT jest następujący:

Typ obszaru funkcyjnego	Rekomendowane obszary tematyczne
<b>Obszar Metropolitalny Trójmiasta</b>	<p>Rozwój inteligentnych systemów energetycznych (Działanie 1.1.2).</p> <p>Poprawa sprawności przesyłu i dystrybucji energii oraz gazu (Działanie 1.2.3).</p> <p>Poprawa efektywności energetycznej systemów oświetlenia i innych systemów elektroenergetycznych (Działanie 1.2.4).</p> <p>Zwiększenie poziomu skuteczności ochrony przeciwpowodziowej (Działanie 2.1.1).</p> <p>Ograniczanie zagrożeń naturalnych, w tym działania łagodzące negatywny wpływ skutków ekstremalnych zjawisk pogodowych (Działanie 2.1.2.)</p> <p>Retencjonowanie wody oraz racjonalne zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych (Działanie 2.1.3)</p> <p>Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz opracowanie planów gospodarki niskoemisyjnej (Działanie 2.2.1).</p> <p>Ochrona i przywracanie wartości ekologicznych środowiska miejskiego (Działanie 2.2.2.)</p> <p>Ograniczanie emisji zanieczyszczeń do wód w zlewniach, poprawa jakości</p>

	<p>wód (Działanie 3.1.1.) w zakresie budowy i rozbudowy zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych oraz wspierania oszczędności zasobów wodnych</p> <p>Zapobieganie powstawaniu odpadów oraz stworzenie warunków do maksymalizacji ilości selektywnie zbieranych odpadów (Działanie 3.1.3.)</p> <p>Rozwój infrastruktury do odzysku i recyklingu odpadów, w tym odzysku energetycznego oraz przywracanie terenom zdegradowanym wartości użytkowych (Działanie 3.1.4).</p> <p>Utrzymanie i rozwój systemu monitoringu środowiska, w szczególności powietrza i wód powierzchniowych i podziemnych (Działanie 3.1.5.) w zakresie rozbudowy systemów monitoringu i oceny jakości wód powierzchniowych i podziemnych</p> <p>Ochrona różnorodności biologicznej (Priorytet 3.2) za wyjątkiem Działania 3.2.3.</p> <p>Kształtowanie świadomości i postaw społecznych, wykorzystanie aktywności i dialogu w ochronie środowiska (Priorytet 3.3.)</p>
<p><b>obszar funkcjonalny</b> <b>Słupska</b></p>	<p>Rozwój inteligentnych systemów energetycznych (Działanie 1.1.2).</p> <p>Poprawa sprawności przesyłu i dystrybucji energii oraz gazu (Działanie 1.2.3).</p> <p>Poprawa efektywności energetycznej systemów oświetlenia i innych systemów elektroenergetycznych (Działanie 1.2.4).</p> <p>Zwiększenie poziomu skuteczności ochrony przeciwpowodziowej (Działanie 2.1.1).</p> <p>Ograniczanie zagrożeń naturalnych, w tym działania łagodzące negatywny wpływ skutków ekstremalnych zjawisk pogodowych (Działanie 2.1.2.)</p> <p>Retencjonowanie wody oraz racjonalne zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych (Działanie 2.1.3)</p> <p>Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz opracowanie planów gospodarki niskoemisyjnej (Działanie 2.2.1).</p> <p>Ochrona i przywracanie wartości ekologicznych środowiska miejskiego (Działanie 2.2.2.)</p> <p>Ograniczanie emisji zanieczyszczeń do wód w zlewniach, poprawa jakości wód (Działanie 3.1.1.) w zakresie budowy i rozbudowy zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych oraz wspierania oszczędności zasobów wodnych</p> <p>Zapobieganie powstawaniu odpadów oraz stworzenie warunków do maksymalizacji ilości selektywnie zbieranych odpadów (Działanie 3.1.3.)</p> <p>Rozwój infrastruktury do odzysku i recyklingu odpadów, w tym odzysku energetycznego oraz przywracanie terenom zdegradowanym wartości użytkowych (Działanie 3.1.4).</p> <p>Utrzymanie i rozwój systemu monitoringu środowiska, w szczególności powietrza i wód powierzchniowych i podziemnych (Działanie 3.1.5.) w zakresie rozbudowy systemów monitoringu</p>

	<p>i oceny jakości wód powierzchniowych i podziemnych</p> <p>Ochrona różnorodności biologicznej (Priorytet 3.2) za wyjątkiem Działania 3.2.3.</p> <p>Kształtowanie świadomości i postaw społecznych, wykorzystanie aktywności i dialogu w ochronie środowiska (Priorytet 3.3.)</p>
<p><b>obszary funkcjonalne pozostałych miast o znaczeniu subregionalnym</b></p>	<p>Rozwój inteligentnych systemów energetycznych (Działanie 1.1.2).</p> <p>Poprawa sprawności przesyłu i dystrybucji energii oraz gazu (Działanie 1.2.3).</p> <p>Poprawa efektywności energetycznej systemów oświetlenia i innych systemów elektroenergetycznych (Działanie 1.2.4).</p> <p>Retencjonowanie wody oraz racjonalne zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych (Działanie 2.1.3) w zakresie budowy, rozbudowy i modernizacji zbiorników retencyjnych, w tym w ramach małej retencji oraz budowy, rozbudowy i modernizacji systemów gromadzenia, oczyszczania i odprowadzania wód opadowych i roztopowych.</p> <p>Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz opracowanie planów gospodarki niskoemisyjnej (Działanie 2.2.1).</p> <p>Rozwój infrastruktury do odzysku i recyklingu odpadów, w tym odzysku energetycznego oraz przywracanie terenom zdegradowanym wartości użytkowych (Działanie 3.1.4).</p> <p>Ochrona wód i ekosystemów od wód zależnych, w szczególności jezior (Działanie 3.2.2).</p>

## 5. Ramy finansowe

Realizacja celów Programu finansowana będzie z następujących źródeł:

a) środki publiczne krajowe:

- budżetu województwa
- budżetów jednostek samorządu terytorialnego
- jednostek oraz form organizacyjno-prawnych sektora finansów publicznych (Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Gospodarki)
- budżetu państwa
- państwowych funduszy celowych (NFOŚiGW, WFOŚiGW)
- innych dostępnych instrumentów finansowych wsparcia publicznego

b) środki publiczne zagraniczne:

- środki pochodzące z budżetu UE w ramach Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (Europejski Bank Inwestycyjny)
- inne zagraniczne instrumenty finansowe

c) środki prywatne, w tym w systemie partnerstwa publiczno-prywatnego.

Szacunkowa wartość środków dostępnych na realizację RPS wyniesie 5,204 mld zł. Szacunkowy podział środków na poszczególne priorytety i cele szczegółowe przedstawia tabela.

Priorytet	Udział priorytetu w całkowitym budżecie RPS	
	%	mln zł
Priorytet 1.1. Rozwój energetyki niskoemisyjnej z niezbędną infrastrukturą oraz dywersyfikacja dostaw paliw i surowców energetycznych	2,3%	120
Priorytet 1.2. Poprawa efektywności energetycznej	21,1%	1100
Priorytet 1.3. Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	15,4%	800
<b>Cel szczegółowy 1</b>	<b>38,8%</b>	<b>2020</b>
Priorytet 2.1. Ograniczenie zagrożeń naturalnych	23,0%	1200
Priorytet 2.2. Racjonalizacja gospodarowania przestrzenią	1,0%	50
<b>Cel szczegółowy 2</b>	<b>24,0%</b>	<b>1250</b>
Priorytet 3.1. Poprawa stanu środowiska	24,0%	1249
Priorytet 3.2. Ochrona różnorodności biologicznej	5,8%	300
Priorytet 3.3. Kształtowanie świadomości i postaw społecznych, wykorzystanie aktywności i dialogu w ochronie środowiska	7,4%	385
<b>Cel szczegółowy 3</b>	<b>37,2%</b>	<b>1934</b>
<b>RAZEM</b>	<b>100%</b>	<b>5204</b>
<b>w tym:</b>		
<b>krajowe środki publiczne</b>	<b>31,3%</b>	<b>1629</b>
<b>zagraniczne środki publiczne</b>	<b>68,7%</b>	<b>3575</b>

Łączna wartość ww. środków określa możliwe do zmobilizowania publiczne wydatki rozwojowe w zakresie tematycznym programu. Kwota ta nie wynika zatem ze zobowiązań finansowych podjętych przez podmioty zaangażowane w realizację Programu.

Łączną wartość zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego wynikających ze Strategii Województwa Pomorskiego, a realizowanych w ramach Programu szacuje się na 820,5 mln zł.

Cel szczegółowy	Zobowiązanie	Wartość zobowiązań w całkowitym budżecie RPS	
		%	mln zł
Cel szczegółowy 1	Wykonanie prac studialnych dotyczących korzyści, zagrożeń oraz potencjalnych konfliktów związanych z planowanymi w regionie inwestycjami energetycznymi (m.in. w zakresie źródeł energii i infrastruktury przesyłowej);	0,13	7,0
	Powołanie struktury organizacyjnej odpowiedzialnej za koordynację i realizację działań Samorządu Województwa w obszarze energetyki, szczególnie w zakresie poprawy efektywności energetycznej, upowszechniania wykorzystania OZE i kształtowania postaw prosumenckich.	0,06	3,0
<b>łącznie</b>		<b>0,19</b>	<b>10,0</b>
Cel szczegółowy 2	Doprowadzenie do realizacji II etapu kompleksowego zabezpieczenia przeciwpowodziowego Żuław;	17,29	800,0
<b>łącznie</b>		<b>17,29</b>	<b>800,0</b>
Cel szczegółowy 3	Przyjęcie planów ochrony dla wszystkich parków krajobrazowych położonych na terenie województwa pomorskiego.	0,07	3,5
	Stworzenie sieci dialogu nt. koncepcji zagospodarowania niekonwencjonalnych złóż węglowodorów w województwie pomorskim (szczególnie gazu łupkowego) oraz monitoring stanu prac poszukiwawczych, rozpoznawczych i wydobywczych ww. złóż w regionie;	0,13	7,0
<b>łącznie</b>		<b>0,20</b>	<b>10,5</b>
<b>RAZEM</b>		<b>17,68</b>	<b>820,5</b>

W ramach RPS zidentyfikowano 6 przedsięwzięć strategicznych o szacunkowej łącznej wartości na poziomie 1 950 mln zł.

Priorytet	Przedsięwzięcia strategiczne	Wartość całkowita przedsięwzięć (mln zł)	Udział środków budżetu SWP (mln zł)
Priorytet 1.2.	1. Termomodernizacja obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego (przedsięwzięcie potencjalne)	92	13,8
	<b>Cel szczegółowy 1</b>		<b>92</b>
Priorytet 2.1.	1. Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław	800	0
	2. Budowa i modernizacja systemu	265	0



Priorytet	Przedsięwzięcia strategiczne	Wartość całkowita przedsięwzięć (mln zł)	Udział środków budżetu SWP (mln zł)
	odprowadzania wód opadowych w ramach kontynuacji programu ochrony wód Zatoki Gdańskiej		
<b>Cel szczegółowy 2</b>		1 065	0
<b>Priorytet 3.1.</b>	1. Poprawa jakości oraz ograniczenie strat wody w Centralnym Wodociągu Żuławskim	53	0
	2. Budowa elektrociepłowni w celu odzysku energii z frakcji energetycznej odpadów	700	0
<b>Priorytet 3.3.</b>	3. Budowa Centrum Edukacji Mare Balticum – centrum zmian klimatu	40	0
<b>Cel szczegółowy 3</b>		793	0
<b>SUMA</b>	<i>6 przedsięwzięć</i>	<b>1 950</b>	<b>13,8</b>

## 6. System monitorowania i oceny realizacji

Proces monitorowania i oceny Programu będzie elementem PSME. Zgodnie ze *Szczegółową koncepcją działania PSME*<sup>28</sup>, obejmie wykorzystanie szeregu narzędzi służących do opracowania raportów z realizacji i raportów ewaluacyjnych Programu.

Podstawowymi narzędziami monitorowania realizacji Programu będą:

- a) baza informacji i wskaźników określonych na poziomie celu głównego, celów szczegółowych i priorytetów z roczną (co do zasady) częstotliwością pomiaru. Każdy wskaźnik oprócz wartości będzie zawierać metrykę obejmującą definicję, jednostkę pomiaru, częstotliwość pomiaru i źródło danych.
- b) badania, ewaluacje, opracowania studialne, ekspertyzy, analizy, służące zaspokojeniu potrzeb informacyjnych związanych z monitorowaniem i ewaluacją Programu. Jeśli w wyniku badania sformułowano rekomendacje, ich wdrażanie podlega procedurze zarządzania rekomendacjami opisaną w *Szczegółowej koncepcji działania PSME*.

Za uruchomienie i funkcjonowanie bazy wskaźników i informacji odpowiada Kierownik Programu.

Podstawą monitorowania i ewaluacji Programu będą raporty z realizacji Programu. Zakłada się, że będą one zawierać stały zakres informacji, w tym obejmą m.in.:

- a) analizę trendów społeczno-gospodarczych zachodzących w województwie, w zakresie wynikającym z Programu;
- b) narzędzia realizacji Programu;

<sup>28</sup> Uchwała Zarządu Województwa Pomorskiego nr 290/232/13 w dniu 21 marca 2013r.

- c) ocenę postępu realizacji celów i priorytetów Programu;
- d) analizę zmian wartości założonych wskaźników;
- e) analizę rzeczowo-finansową podjętych przedsięwzięć; ocenę stopnia zaawansowania oraz efektów projektów realizowanych w ramach Programu;
- f) ocenę postępu realizacji zobowiązań SWP w zakresie Programu, wynikających ze SRWP;
- g) wnioski dotyczące istotnych problemów zidentyfikowanych w trakcie realizacji Programu;
- h) rekomendacje w zakresie planowanych działań.

Raporty z realizacji Programu będą sprawozdaniami sporządzanymi raz w roku, za które odpowiedzialny będzie Kierownik RPS<sup>29</sup>. Raporty będą przekazywane Koordynatorowi Strategii nie później niż przed końcem I połowy bieżącego roku, za rok poprzedni. Oprócz informacji obejmujących miniony rok, powinny odnosić się również do danych z poprzednich raportów tak, aby możliwa była ocena postępów Programu od początku jego realizacji.

Ważną rolę w procesie wdrażania Programu będą odgrywały badania ewaluacyjne, których wyniki, wraz z ewentualnymi rekomendacjami, będą przedstawione w raportach z ewaluacji Programu. Będą one dotyczyć w szczególności sprawności systemu wdrażania Programu, wpływu jego realizacji na rozwój regionu i osiągnięcie celów SRWP.

Raporty z realizacji Programu oraz raporty ewaluacyjne Programu, będą przyjmowane zgodnie z trybem określonym w *Szczegółowej koncepcji działania PSME*.

Analizy, opracowania, badania (w tym ewaluacyjne) oraz inne przedsięwzięcia wspierające monitorowanie i ocenę realizacji Programu, będą zgłaszane do planów działań PSME, ściśle powiązanych z budżetem województwa pomorskiego, a w przypadku działań wieloletnich - również z Wieloletnią Prognozą Finansową.

W związku z finansowaniem Programu skorelowanym z funduszami UE w latach 2014-2020, w monitorowanie i ewaluację programu oprócz departamentów wiodących i współpracujących, zaangażowane będą również departamenty właściwe ds. programowania i wdrażania programów operacyjnych współfinansowanych w ramach Polityki Spójności i innych polityk UE na lata 2014-2020, a także departamenty właściwe ds. finansów i organizacji.

---

<sup>29</sup> Na podstawie Zarządzenia Marszałka Województwa Pomorskiego Nr 47/12 z dnia 6 grudnia 2012 r.

#### IV. ZAŁĄCZNIKI

##### Załącznik 1. Charakterystyka przedsięwzięć strategicznych

<b>Tytuł</b>	<b>„Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030 - etap II”</b>
<b>Jednostka odpowiedzialna za realizację</b>	<u>Lider:</u> Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku <u>Partnerzy:</u> <ol style="list-style-type: none"><li>1. Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych Województwa Pomorskiego w Gdańsku</li><li>2. Gmina Miasta Gdańsk</li><li>3. Powiat Gdański</li><li>4. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku</li><li>5. Żuławski Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych</li><li>6. Urząd Morski w Gdyni</li><li>7. Urząd Miasta Elbląga</li></ol>
<b>Cel</b>	<p>W świetle prognozowanych globalnych i regionalnych zmian klimatycznych, które mogą spowodować wzrost zagrożenia powodziowego na terenie Żuław oraz na terenach bezpośrednio z nimi sąsiadujących istnieje pilna potrzeba dalszych działań związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym Żuław, ponieważ Dolina Wisły i jej delty oraz obszar Żuław są intensywnie zagospodarowane, w szczególności w rejonie Gdańska, Elbląga, Tczewa i Kwidzyna.</p> <p>Celem przedsięwzięcia jest zwiększenie skuteczności ochrony przeciwpowodziowej na terenie Żuław oraz zwiększenie świadomości społeczności lokalnej w zakresie zagrożenia powodziowego.</p> <p>Zadania wytypowane do II Etapu będą polegały m.in. na przebudowie wałów przeciwpowodziowych, przebudowie stacji pomp, odbudowie koryt rzecznych i kanałów oraz remontach urządzeń wodnych.</p> <p>Odbiorcami projektu są mieszkańcy i użytkownicy terenu Żuław.</p>
<b>Zakres</b>	Zadania wytypowane do II Etapu będą polegały m.in. na przebudowie wałów przeciwpowodziowych, przebudowie stacji pomp, odbudowie koryt rzecznych i kanałów oraz remontach urządzeń wodnych. Odbiorcami projektu są mieszkańcy Żuław. W obecnie trwających spotkaniach konsultacyjnych biorą udział wszyscy partnerzy i planują realizację II etapu zadania.
<b>Okres realizacji</b>	2015-2020
<b>Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia</b>	800 000 000
<b>Główne źródła finansowania</b>	POIiŚ 2014-2020

<b>Tytuł</b>	<b>Budowa i modernizacja systemu odprowadzania wód opadowych w ramach kontynuacji programu ochrony wód Zatoki Gdańskiej</b>
<b>Jednostka odpowiedzialna za realizację</b>	Gmina Miasta Gdańska, Gmina Miasta Sopotu, Gmina Miasta Gdynia, Gmina Miasta Rumia, Gmina Miasta Reda, Gmina Miasta Wejherowo
<b>Cel</b>	Przedsięwzięcie ma na celu zwiększenie stopnia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego oraz zwiększenie ochrony przed skutkami zagrożeń naturalnych w miastach Gdańsk, Gdynia, Sopot, Rumia, Reda i Wejherowo oraz gminach sąsiadujących, leżących we wspólnych zlewniach cieków.
<b>Zakres</b>	<p><b>Gmina Miasta Gdańsk</b> <i>Zakres przedsięwzięcia obejmuje m.in. następujące zadania:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Budowę nowych elementów oraz przebudowę istniejącego systemu odprowadzania wód opadowych i roztopowych.</li> <li>2. Zwiększenie retencji w zlewni cieków poprzez budowę zbiorników retencyjnych.</li> <li>3. Regulację cieków.</li> </ol> <p><b>Gmina Miasta Sopot</b> <i>Zakres przedsięwzięcia obejmuje m.in. następujące zadania:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w ramach przeciwdziałania zalewaniu dolnego tarasu Miasta Sopotu.</li> <li>2. Budowa kompleksowego systemu kontroli potoków sopockich pod kątem wielkości przepływu, zawartości zanieczyszczeń oraz natężeń opadów atmosferycznych.</li> </ol> <p><b>Gmina Miasta Gdynia</b> <i>Zakres przedsięwzięcia obejmuje m.in. następujące zadania:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Budowa i przebudowa kanalizacji deszczowej (ok. 5,9 km) wraz z budową urządzeń podczyszczających i zbiornika retencyjnego.</li> <li>2. Budowa systemu retencyjnego i zapobieganie podtopieniom w rejonie rzeki Kaczej, Potoku Wiczlińskiego oraz rzeki Chylonki</li> <li>3. Rozdzielenie kanalizacji ogólnospławnej na kanalizację sanitarną i deszczową (system rozdzielczy) wraz z budową urządzeń podczyszczających przy wylocie kanałów deszczowych do rzeki Kaczej w odcinku ujściowym do Zatoki Gdańskiej.</li> </ol> <p><b>Gminy Miast Wejherowo, Reda, Rumia</b> <i>Zakres przedsięwzięcia obejmuje m.in. następujące zadania:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Budowa kanalizacji deszczowej wraz z separatorami i studniami osadnikowymi</li> <li>2. Budowa zbiorników retencyjnych, pozwalających na zredukowanie fali powodziowej na Zagórskiej Strudze.</li> <li>3. Modernizacja istniejących wylotów wraz z montażem urządzeń podczyszczających (separator, studnia osadnikowa).</li> </ol>
<b>Okres realizacji</b>	2014-2020
<b>Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia</b>	265 000 000
<b>Główne źródła finansowania</b>	Środki unijne (RPO 2014-2020 i POIiŚ 2014-2020)

<b>Tytuł</b>	<b>Poprawa jakości oraz ograniczenie strat wody w Centralnym Wodociągu Żuławskim</b>
<b>Jednostka odpowiedzialna za realizację</b>	<u>Lider:</u> Centralny Wodociąg Żuławski Sp. z o.o. w Nowym Dworze Gdańskim <u>Partnerzy:</u> Samorzady powiatów nowodworskiego i malborskiego
<b>Cel</b>	Celem zadania jest zapewnienie odpowiedniej jakości wody pitnej na obszarze Żuław oraz Mierzei Wiślanej.
<b>Zakres</b>	<p>Przedsięwzięcie zlokalizowane jest na terenie Żuław Wiślanych. Obszar ten charakteryzuje się niską zasobnością w wody podziemne, które można uzdatnić przy zastosowaniu obecnie dostępnych technologii. Czynnikiem determinującym skuteczny proces uzdatniania jest wysoka zawartość związków fluoru pochodzenia naturalnego. Na terenie Żuław występuje zjawisko anomalii żuławskiej, tzn. związki fluoru występują w wysokości ponadnormatywnej. Terenem pozbawionym anomalii jest obszar ujęć wody podziemnej w Ząbrowie, dlatego podjęto decyzję o budowie stacji uzdatniania wody w tym miejscu. Obecnie eksploatowane urządzenia w stacji Ząbrowie są skrajnie wyeksploatowane. Istnieje poważne niebezpieczeństwo wystąpienia awarii skutkującej zdecydowanym pogorszeniem jakości wody. Budowa nowych studni i zastosowanie nowej technologii, połączonej z systemem sterowania i automatyki zapewni stabilność procesu i dobrą jakość wody kierowanej do sieci. Ponadto modernizacja SUW przyczyni się do oszczędności zasobów i energii poprzez zmniejszenie strat wody oraz energii elektrycznej, które występują w związku z bardzo złym stanem technicznym stacji. Projekt obejmuje swoim zasięgiem obszar funkcjonowania CWŻ, w tym Mierzei Wiślanej.</p> <p>Zakres rzeczowy projektu:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Modernizacja stacji uzdatniania wody w Ząbrowie w latach 2014-2018, polegająca na zlokalizowaniu nowej stacji na terenie obecnie eksploatowanej.</li> <li>2. Instalacja monitoringu studni na SUW Ząbrowo w latach 2014-2016</li> <li>3. Przebudowa (wymiana) sieci magistrali CWŻ od Nowy Dwór Gdański do miejscowości Stegna w latach 2015-2016.</li> <li>4. Wymiana awaryjnych rurociągów azbestowo cementowych</li> <li>5. Budowa syfonu (dla magistrali CWŻ) pod rzeką Nogat 2018 rok.</li> </ol> <p>Odbiorcami ostatecznymi są osoby i podmioty korzystające z wody dostarczanej wodociągiem.</p>
<b>Okres realizacji</b>	2014-2018
<b>Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia</b>	53 000 000
<b>Główne źródła finansowania</b>	RPO 2014-2020

<b>Tytuł</b>	<b>Budowa elektrociepłowni w celu odzysku energii z frakcji energetycznej odpadów</b>
<b>Jednostka odpowiedzialna za realizację</b>	<p><u>Lider:</u> Gmina Miasta Gdańsk</p> <p><u>Partnerzy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Zakład Utylizacyjny Sp. z o.o.</li> <li>2. Eko Dolina Sp. z o.o. – Łężyce,</li> <li>3. Zakład Utylizacji Odpadów Stałych Sp. z o.o. – Tczew,</li> <li>4. Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. – Słupsk,</li> <li>5. Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. - Kwidzyn</li> </ol>
<b>Cel</b>	Przedmiotem projektu jest budowa elektrociepłowni w celu odzysku energii z odpadów komunalnych.
<b>Zakres</b>	<p>Inwestycja zrealizowana zostanie w ramach projektu „System gospodarki odpadami dla metropolii trójmiejskiej”, którego celem jest dopełnienie lokalnych systemów gospodarki odpadami w formę kompleksowego systemu zagospodarowania odpadów komunalnych na terenie województwa pomorskiego. Powodem realizacji projektu jest wynikający z przepisów krajowych i UE fakt, że zabronione będzie gromadzenie na składowiskach odpadów tzw. frakcji energetycznej, czyli takich, które można wykorzystać do celów energetycznych. Termicznemu przetwarzaniu mają zostać poddane tylko te odpady, które nie kieruje się do recyklingu. W 2008 r. na zlecenie UMWP opracowano „Wielokryterialną analizę możliwości lokalizacji na terenie województwa pomorskiego regionalnej instalacji do termicznego przekształcania energetycznej frakcji odpadów”, w której rozpatrzono potencjalne lokalizacje. Budowa elektrociepłowni, w której paliwem będzie frakcja energetyczna odpadów, wymaga poszerzenia dotychczasowych analiz o zagadnienia związane z popytem na ciepło i koszty funkcjonowania systemu ciepłowniczego, a także przeanalizowania rozwiązań alternatywnych. Ważnym dla podjęcia decyzji oraz zrealizowania celów związanych z gospodarką niskoemisyjną będzie ocena możliwości zastąpienia niskosprawnych węglowych obiektów ciepłowniczych źródłem spełniającym wymagane standardy.</p>
<b>Okres realizacji</b>	2016-2019
<b>Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia</b>	700 000 000
<b>Główne źródła finansowania</b>	POiŚ 2014-2020/partner prywatny

<b>Tytuł</b>	<b>Utworzenie Bałtyckiego Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej Mare Balticum – centrum zmian klimatu</b>
<b>Jednostka odpowiedzialna za realizację</b>	<p><u>Lider:</u> Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego</p> <p><u>Partnerzy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Samorząd Województwa Pomorskiego</li> <li>2. Gmina Miasta Gdańsk</li> <li>3. Uniwersytet Gdański</li> <li>4. Gdańska Agencja Rozwoju Gospodarczego Sp. z o.o.</li> <li>5. Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego</li> <li>6. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku</li> </ol>
<b>Cel</b>	Celem przedsięwzięcia jest stworzenie obiektu edukacyjnego promującego wiedzę o ekosystemach morskich, ochronie środowiska i zmianach klimatu oraz zrównoważonym rozwoju.
<b>Zakres</b>	<p>Realizacja przedsięwzięcia ma na celu utworzenie Bałtyckiego Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku – obiektu edukacyjnego promującego wiedzę o ekosystemach morskich, ochronie środowiska i zmianach klimatu oraz zrównoważonym rozwoju. Podjęcie tej tematyki związane jest bezpośrednio z nadmorskim położeniem i oddziaływaniem morza na tereny przybrzeżne. Skutki postępujących zmian klimatu odczuwalne są zarówno dla gospodarki jak i społeczeństwa, dotykając wielu dziedzin życia. Koncepcja i cele określone dla Centrum wpisują się w cel związany z poprawą zdolności adaptacji do zmian klimatu (cel tematyczny 5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobieganie ryzyku i zarządzanie ryzykiem) oraz strategii Morza Bałtyckiego.</p> <p>Celem BCiEE będzie: informować, uczyć i zaciekawiać, a jednocześnie uatrakcyjnić spędzanie wolnego czasu różnym grupom wiekowym. Mieszkańcom najbliższej okolicy Centrum będzie oferować - naukę, zabawę, wypoczynek i atrakcyjne spędzanie wolnego czasu; dla mieszkańców Trójmiasta i turystów będzie stanowiło dodatkowo atrakcję turystyczną.</p> <p>Centrum przez cały rok zapewni możliwość aktywnej edukacji ekologicznej i przyrodniczej tysiącom mieszkańców i turystów, którym warto uświadomić skutki zmian klimatu oraz wpływ zlewni Bałtyku na stan jego ekosystemu. Nowoczesny budynek, wyposażony w interaktywne ekspozycje oraz urządzenia wyróżniające się efektywnością energetyczną, podnosić będzie wiedzę o możliwościach pozytywnego wpływu na ochronę klimatu i atmosfery, ziemi, wód, zapewni promocję zdrowego stylu życia i racjonalnego korzystania z istniejących zasobów naturalnych.</p> <p>Zakłada się, że BCiEE będzie miejscem przyjaznym i funkcjonalnym, działającym w oparciu o tematykę związaną przede wszystkim z obszarem Morza Bałtyckiego oraz związanych z nim obszarów chronionych (w tym Natura 2000).</p> <p>BCiEE ma spełniać następujące cele:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- cel edukacyjny i popularyzatorski – prezentacja biotycznych i abiotycznych cech środowiska morskiego Bałtyku oraz obszarów przybrzeżnych, procesów w nim zachodzących i zależności pomiędzy nimi,</li> </ul>

	<p>- cel wystawienniczy – organizowanie wystaw czasowych związanych z ochroną środowiska, problemem zmian klimatu, historią i procesami zachodzącymi w obszarze Morza Bałtyckiego i obszarów przybrzeżnych,</p> <p>- cel integracyjny – stworzenie miejsca spotkań; ośrodka stymulującego działania lokalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych środowisk (możliwość rozwijania aktywności społecznej i integracji działań służących ochronie Bałtyku),</p> <p>- cel społeczny – stworzenie nowej przestrzeni dla kształtowania postaw obywatelskich: prospołecznych i pro-ekologicznych, promowanie zachowań korzystnych dla środowiska.</p> <p>Główną grupą odbiorców BCiEE będą:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- mieszkańcy Trójmiasta i województwa pomorskiego w każdym wieku</li> <li>- turyści z Polski i zagranicy</li> <li>- dzieci i młodzież w wieku szkolnym</li> <li>- grupy zorganizowane.</li> </ul> <p>Na potrzeby realizacji projektu podpisano list intencyjny między zainteresowanymi stronami. Rolą SWP, jako gospodarza województwa, jest kreowanie postaw społecznych i budowa sieci dialogu. Nie przewiduje się bezpośredniego wsparcia finansowego SWP. Miasto Gdańsk udostępni działkę w pasie nadmorskim, na terenie której wybudowane zostanie Centrum. Ponadto zaangażowanie Uniwersytetu Gdańskiego zapewni wkład naukowo-dydaktyczny. Zakłada się, że dzięki zaangażowaniu uczelni Centrum będzie częściowo obsługiwane przez studentów wolontariuszy, będą również prowadzone praktyki studenckie.</p>
<b>Okres realizacji</b>	2012 – 2018
<b>Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia</b>	40 000 000
<b>Główne źródła finansowania</b>	POiŚ 2014-2020, RPO 2014-2020 WFOŚiGW w Gdańsku



## 2. Potencjalne przedsięwzięcia strategiczne

<b>Tytuł</b>	<b>Termomodernizacja obiektów Samorządu Województwa Pomorskiego</b>
<b>Jednostka odpowiedzialna za realizację</b>	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego
<b>Cel</b>	Celem przedsięwzięcia jest poprawa efektywności energetycznej budynków będących własnością SWP lub jednostek organizacyjnych.
<b>Zakres</b>	<p>W ramach projektu zakłada się przeprowadzenie termomodernizacji ok. 135 obiektów należących do jednostek samorządu województwa pomorskiego oraz należących do UMWP, w zakresie poprawy izolacyjności cieplnej przegród budowlanych, modernizacji lub wymiany źródeł ciepła, ewentualnych zewnętrznych instalacji ciepłowniczych, oraz wewnętrznych instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody. W ramach termomodernizacji źródeł ciepła można rozważyć zastosowanie dodatkowo odnawialnych źródeł energii. Łączna powierzchnia użytkowa budynków zaklasyfikowanych do termomodernizacji wynosi ok. 100 tys. m<sup>2</sup>, z czego powierzchnia użytkowa 6 budynków wynosi pow. 2500 m<sup>2</sup>, powierzchnia użytkowa 33 budynków zawiera się pomiędzy 1001÷2500 m<sup>2</sup>, 55 budynków - pomiędzy 200÷1000 m<sup>2</sup>. Pozostałe budynki zaklasyfikowane do przedsięwzięcia mają powierzchnię poniżej 200 m<sup>2</sup>.</p> <p>Projekt przyczyni się do poprawy efektywności energetycznej, co jest zgodne z obowiązującą od sierpnia 2011 roku Ustawą o efektywności energetycznej, nakładającą na jednostki sektora publicznego obowiązki w zakresie realizacji działań oszczędnościowych oraz pełnienia wiodącej roli w dążeniu do osiągnięcia krajowego celu z zakresu efektywności energetycznej.</p>
<b>Okres realizacji</b>	2014 – 2020
<b>Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia</b>	92 000 000
<b>Główne źródła finansowania</b>	Fundusze europejskie - POiŚ 2014-2020, RPO 2014-2020

## **Załącznik 2. Wnioski i rekomendacje z oceny ex-ante oraz przyjęte kierunki zmian w Programie**

### **Podstawowe informacje o Ocenie**

Ocena Programu została przeprowadzona zgodnie z art. 15 ust. 6 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2009 r., Nr 84 poz. 712 z późn. zm.).

Zamawiającym było Województwo Pomorskie, Wykonawcą – Fundacja Naukowa Instytut Badań Strukturalnych (Lider Konsorcjum) oraz Coffey International Development Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (Partner Konsorcjum), zaś głównym adresatem – Zarząd Województwa Pomorskiego. Ocena ex-ante była realizowana przez Wykonawcę jednocześnie dla wszystkich 6 regionalnych programów strategicznych.

Przedmiotem Oceny był projekt Programu przyjęty przez Zarząd Województwa Pomorskiego w dniu 28 marca 2013 roku (Uchwała nr 329/234/13).

Prace nad oceną ex-ante rozpoczęły się 20 maja 2013 r. Uzgodniony z Zamawiającym raport metodologiczny został przekazany przez Wykonawcę 6 czerwca 2013 r. W trakcie Oceny odbyły się m.in. warsztaty dotyczące Programu, w którym udział wzięli przedstawiciele Wykonawcy oraz Zamawiającego. W dniu 16 lipca 2013 r. Wykonawca zaprezentował na spotkaniu wnioski i rekomendacje dla Programu na podstawie przeprowadzonej Oceny. Uzgodniony z Zamawiającym raport końcowy został przekazany przez Wykonawcę 29 lipca 2013 r.

### **Zakres Oceny**

Zakres Oceny objął:

- 1) część diagnostyczną;
- 2) część projekcyjną;
- 3) system realizacji, monitorowania i oceny oraz ramy finansowe;
- 4) spójność wewnętrzną Programu;
- 5) relacje zewnętrzne oraz oddziaływanie Programu, w tym realność osiągnięcia zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego;
- 6) proces konsultacji społecznych;
- 7) relacje z pozostałymi regionalnymi programami strategicznymi, w tym ich spójność i komplementarność.

### **Kluczowe wnioski i rekomendacje dla Programu wynikające z Oceny**

Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski i rekomendacje wykonawców oceny ex-ante.

#### **1) Część diagnostyczna**

1. Część diagnostyczna zawiera zapisy uzasadniające większość elementów części projekcyjnej dokumentu.

2. Diagnozę przedstawiono w podziale na obszary energetyki i środowiska, podczas gdy kolejne elementy dokumentu, tj. analiza SWOT i wyzwania rozwojowe zostały sformułowane łącznie dla obydwu obszarów, dlatego zaproponowano połączenie diagnozy w obszarze środowiska i energetyki.
3. Diagnoza zawiera w niektórych miejscach stwierdzenia pozbawione sformułowań wartościujących, z których nie wylania się uzasadnienie dla interwencji publicznej (dotyczy przede wszystkim obszaru energetyki), dlatego zaproponowano wskazanie niedoboru/potencjału uzasadniającego podjęcie konkretnych działań.
4. Zaproponowano rezygnację z podsumowań „głównych zidentyfikowanych problemów” i włączenie ich do wcześniejszych analiz.
5. W diagnozie niektóre informacje i wnioski dotyczące jednego zagadnienia są rozproszone. Ponadto część z zaprezentowanych w diagnozie i analizie SWOT informacji wymaga doprecyzowania, uporządkowania i weryfikacji, w celu wzmocnienia uzasadnienia dla interwencji przewidzianej w części projekcyjnej.
6. Zapisy dotyczące wyzwań są interesujące i dość szczegółowe. Jednak zaproponowano weryfikację niektórych wyzwań i przeniesienie części informacji do treści diagnozy.

## **2) Część projekcyjna**

1. Zaproponowano modyfikację celu głównego RPS w zakresie energetyki i środowiska w sposób wprost odnoszący się do wyborów strategicznych dokonanych w SRWP.
2. Zaproponowano, aby przyjąć podział priorytetów z celów szczegółowych 1 i 2 zgodnie z linią demarkacyjną pomiędzy celami tematycznymi 5 i 6 Wspólnych Ram Strategicznych (WRS).
3. W programie nie uwzględniono tematyki dot. rozwoju monitoringu zagrożeń powodziowych oraz systemów powiadamiania ludności (konieczność podjęcia interwencji w tym obszarze wynika wprost z SRWP), a dla zwiększenia przejrzystości weryfikacji należy poddać strukturę działań związanych z różnorodnością biologiczną.
4. Zaproponowano zmianę brzmienia celu szczegółowego 2 na Poprawa stanu środowiska i wzrost efektywności wykorzystania zasobów.
5. Zaproponowano ściślejsze powiązanie nazwy priorytetu 2.1 z planowanym zakresem interwencji, przy czym oddzielenie od siebie zadań w obszarze gospodarki wodno-ściekowej (nazwa priorytetu: Poprawa jakości wód) oraz gospodarki odpadami (nazwa priorytetu: Zwiększenie skali zagospodarowania i ponownego wykorzystania odpadów).
6. Zaproponowano weryfikację wszystkich działań dotyczących edukacji/podnoszenia świadomości, w kierunku ich połączenia w jedno działanie.
7. Zaproponowano stworzenie oddzielnego priorytetu dla monitoringu środowiska (na bazie działania 2.2.1).
8. Cel szczegółowy 3 został poprawnie sformułowany.. Zaproponowano natomiast uproszczenie jego nazwy do „Poprawa bezpieczeństwa energetycznego”. Układ

priorytetów i działań sformułowanych w ramach tego celu szczegółowego oceniono jako przejrzysty i merytorycznie uzasadniony.

9. Kryteria specyficzne oraz obszary strategicznej interwencji wynikające z SRWP zostały w większości przypadków dobrze dopasowane do specyfiki poszczególnych działań. Zaproponowano drobne modyfikacje zapisów dot. kryteriów specyficznych oraz obszarów strategicznej interwencji.
10. Zaproponowano modyfikację wskaźników oraz ich dopasowanie do specyfiki interwencji danego działania/priorytetu/celu.


### **3) Systemu realizacji, monitorowania i oceny oraz ram finansowych**

1. Uznano za dobrą praktykę włączenie w skład rad programowych przedstawicieli administracji centralnej.
2. Zauważono, że na poziomie systemu realizacji programu należy określić sposób realizacji zobowiązania SWP dotyczącego powołania struktury organizacyjnej odpowiedzialnej za koordynację i realizację zadań SW w obszarze energetyki, szczególnie w zakresie poprawy efektywności energetycznej, upowszechnienia wykorzystania OZE i kształtowania postaw prosumenckich.

### **Kierunki zmian w Programie jako efekt procesu Oceny**

Poniżej w formie syntetycznej przedstawiono najważniejsze kierunki zmian przyjęte w Regionalnym Programie Strategicznych w zakresie energetyki i środowiska wynikające z rekomendacji przedstawionych przez Wykonawcę Oceny:

1. Usunięto podział w części diagnostycznej na bezpieczeństwo i efektywność energetyczną oraz stan środowiska. Przeniesiono do treści diagnozy informacje zawarte dotychczas w podsumowaniu poszczególnych obszarów tematycznych tj. głównych zidentyfikowanych problemów.
2. Uporządkowano, doprecyzowano i wprowadzono sformułowania wartościujące prezentowane dane i informacje w diagnozie Programu. Uzupełniono treści diagnozy o brakujące dane statystyczne oraz niedobory/potencjały uzasadniające podjęcie konkretnych działań.
3. Zmodyfikowano i doprecyzowano treść niektórych zapisów wyzwań.
4. Zmodyfikowano i doprecyzowano cel główny.
5. Zmodyfikowano strukturę celów szczegółowych, priorytetów i działań oraz doprecyzowano ich strukturę – przyjęto podział zgodnie z linią demarkacyjną wynikającą ze Wspólnych Ram Strategicznych. Zmieniono kolejność zdefiniowanych celów szczegółowych rozpoczynając od obszaru energetyki.
6. Dokonano modyfikacji zapisów dotyczących działań związanych z ochroną różnorodności biologicznej oraz kształtowaniem świadomości i postaw społecznych.

7. Przeformulowano w niektórych priorytetach i zaproponowanych działaniach zapisy z zakresu interwencji, aby wynikały one z diagnozy i były bardziej czytelne przy zachowaniu ich dotychczasowego zakresu.
  8. Opisano sposób realizacji zobowiązania SWP wynikającego z SRWP 2020 dot. powołania struktury organizacyjnej odpowiedzialnej za koordynację i realizację działań samorządu województwa w obszarze energetyki.
  9. Doprecyzowano zdefiniowane wskaźniki, uzupełniono zapisy kryteriów specyficznych dla Programu oraz zmodyfikowano zapisy dotyczące przedsięwzięć strategicznych.
- 

### Załącznik 3. Słownik kluczowych pojęć

<b>Aglomeracja</b> <sup>30</sup>	teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków komunalnych
<b>Dyrektywa Powodziowa</b>	Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim
<b>Energetyka prosumencka</b>	sektor produkcji energii wytwarzanej przez prosumentów (prosument – producent i konsument energii produkowanej w mikroźródłach)
<b>Kompleks Agroenergetyczny (KAEN)</b>	<p>zespół urządzeń produkujących:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– estry etylowe, estry metylowe - alternatywnie etanol, ekopaliwa itp. - 1 segment,</li> <li>– biopaliwa i produkty oleochemiczne, np. smary ekologiczne, glicerynę itp. - 2 segment,</li> <li>– biogaz w blokach biogazowni i brykiety - 3 segment,</li> <li>– granulaty lub pelety w blokach produkujących paliwa stałe - 4 segment,</li> <li>– nawozy granulowane - 5 segment.</li> </ul> <p>W dalszym cyklu produkcyjnym biopaliwa płynne i biogaz przekazywane są do bloków energetycznych, gdzie są spalane w agregatach kogeneracyjnych produkujących energię elektryczną i ciepłą. Kompleksy agroenergetyczne pracują w oparciu o lokalne nadwyżki produktów rolnych (rzepak, buraki cukrowe, zboża) oraz odpady drzewne, organiczne, odpady rolne, słomę, rośliny pochodzące z plantacji energetycznych).</p>
<b>Kompleksowy rachunek ekonomiczny</b>	przedstawienie nakładów inwestycyjnych, kosztów bieżącego utrzymania, nakładów na funkcjonowanie sieci, zużywane paliwo itp. Ważnym elementem jest okres działania instalacji i efektywność produkcji energii
<b>Mała instalacja</b> <sup>31</sup>	instalacja odnawialnego źródła energii o zainstalowanej łącznej mocy elektrycznej od 40 kW do 200 kW lub zainstalowanej łącznej mocy cieplnej lub chłodniczej od 70 kW do 300 kW
<b>Miejski obszar funkcjonalny</b>	zwarty układ przestrzenny składający się z miasta (miast) oraz funkcjonalnie powiązanych z nim terenów (gmin otaczających), charakteryzujący się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju
<b>Mikroinstalacja</b> <sup>32</sup>	instalacja odnawialnego źródła energii o zainstalowanej łącznej mocy elektrycznej do 40 kW lub zainstalowanej łącznej mocy

<sup>30</sup> Aglomeracja, w rozumieniu art. 43 ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 Prawo wodne (tekst jednolity Dz. U. z 2012, poz. 145 ze zmianami)

<sup>31</sup> Źródło: Projekt z dnia 9 października 2012 r. ustawy o odnawialnych źródłach energii.

<sup>32</sup> Źródło: jw.

	ciepłej lub chłodniczej do 70 kW
<b>Minisystem typu „Smart Grid”</b>	system funkcjonujący w ramach „wyspy energetycznej”
<b>Niska emisja</b>	emisja pyłów i szkodliwych gazów pochodząca z transportu, przemysłu oraz pieców grzewczych i lokalnych kotłowni węglowych, w których spalanie paliw odbywa się w nieefektywny sposób
<b>Obszar Metropolitalny Trójmiasta</b>	typ obszaru funkcjonalnego, obejmującego miasta rdzeniowe (Gdańsk, Gdynię i Sopot) oraz powiązane z nimi funkcjonalnie bezpośrednio otoczenie, określony w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, jako obszar aglomeracji Trójmiasta
<b>OSN</b>	obszary szczególnie narażone na zanieczyszczenia azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych
<b>Potencjalne przedsięwzięcia strategiczne</b>	imiennie wpisane do Programu projekty, grupy projektów lub mini-programy, które mogą istotnie przyczynić się do realizacji celów Programu, ale – w szczególności ze względu dość niski poziom dojrzałości koncepcyjnej lub bardzo wysoką skalę trudności realizacyjnych lub też brak możliwości określenia źródeł finansowania w chwili przyjmowania Programu – wymagają dopracowania, aby uzyskać status przedsięwzięcia strategicznego
<b>Przedsięwzięcia strategiczne</b>	imiennie wpisane do Programu projekty, grupy projektów lub mini-programy, które w istotny sposób przyczyniają się do realizacji celów Programu, angażując przy tym znaczne zasoby finansowe, instytucjonalne lub organizacyjne
<b>Ramowa Dyrektywa Wodna</b>	Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r., ustanawiająca ramy wspólnego działania w dziedzinie polityki wodnej.
<b>Renaturalizacja</b>	proces przywracania środowisku stanu, możliwie bliskiego stanowi pierwotnemu sprzed wprowadzenia w nim zmian przez człowieka. Termin ten ma szersze znaczenie niż renaturyzacja bowiem nie ogranicza się do działań technicznych – może oznaczać proces spontaniczny możliwy dzięki np. ochronie biernej. W odróżnieniu do renaturyzacji ograniczającej się zwykle do zabiegów hydrotechnicznych, dotyczyć może wszelkich ekosystemów.
<b>Renaturyzacja rzek</b>	przywrócenie rzece, uprzednio uregulowanej (lub przekształconej w inny sposób) stanu zbliżonego do naturalnego (istniejącego przed regulacją lub występującego w naturze) <sup>33</sup> .
<b>Rewitalizacja rzek</b>	przywrócenie rzece jej funkcji ekologicznych (np. poprzez poprawę jakości wody nadmiernie zanieczyszczonej) bez działań technicznych przywracających występujące w naturze charakterystyki koryta rzeki, brzegów czy doliny.
<b>System typu „Smart</b>	zmodernizowany system dostawy energii elektrycznej, który

<sup>33</sup> Źródło: *Renaturyzacji Rzek i Dolin* prof. dr hab. Jan Żelazo, Infrastruktura i Ekologia terenów Wiejskich Nr 4/1/2006.

<b>Grid”</b>	monitoruje, wykonuje pomiary oraz automatycznie optymalizuje działanie poszczególnych podzespołów systemu elektroenergetycznego, od generatora poprzez linie wysokiego napięcia i system dystrybucji, aż do użytkowników końcowych. System ten charakteryzuje się dwustronnym przebiegiem energii i informacji, co pozwala na realizację rozproszonego, zautomatyzowanego systemu dostawy energii, reagującego bez inercji, co pozwala na natychmiastową reakcję systemu i utrzymanie równowagi pomiędzy źródłem energii elektrycznej a odbiorcą. Termin został określony w amerykańskiej ustawie o niezależności energetycznej i bezpieczeństwie energetycznym (EISA) z grudnia 2007 roku.
<b>Wielopoziomowa generacja rozproszona</b>	(w uproszczeniu) - generacja energii na kilku poziomach, przy czym najniższy poziom tworzą indywidualni prosumenci i mali producenci energii. Kolejny, wyższy poziom tworzą „wyspy energetyczne”, natomiast najwyższy poziom obejmuje zbiór „wysp energetycznych”, bezpośrednio współpracujących z krajowym systemem elektroenergetycznym.
<b>Wyspa energetyczna</b>	niezależny energetycznie system grupujący producentów, konsumentów oraz prosumentów, charakteryzujący się możliwością regulacji energii produkowanej i zużywanej w ramach systemu, jak również możliwością współpracy z innymi, niezależnymi systemami i lokalnym dystrybutorem energii.
<b>Zielone zamówienia publiczne</b>	<p>polityka, w ramach której podmioty publiczne włączają kryteria i/lub wymagania środowiskowe (takie jak np.: efektywność energetyczna, zielona energia, oszczędność zasobów oraz rolnictwo ekologiczne i zrównoważona gospodarka leśna) do procedur udzielania zamówień publicznych oraz poszukują rozwiązań minimalizujących negatywny wpływ wyrobów i usług na środowisko w całym cyklu życia.</p> <p>Najważniejsze kryteria i wskaźniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>efektywność energetyczna</i> – charakterystyka nowych i remontowanych budynków, zakup energooszczędnego sprzętu biurowego, energooszczędnych samochodów służbowych i pojazdów w transporcie publicznym;</li> <li>• <i>zielona energia</i> – zakup energii elektrycznej i ciepła wytworzonych z odnawialnych surowców, pojazdów na biopaliwa, stosowanie surowców odnawialnych do produkcji ciepła;</li> <li>• <i>oszczędność zasobów</i> – zakup produktów wykorzystujących materiały z recyklingu, drukarek dwustronnie kopiujących i urządzeń wielofunkcyjnych;</li> <li>• <i>rolnictwo ekologiczne i zrównoważona gospodarka leśna</i> – zakup produktów żywnościowych pochodzących z upraw czy hodowli ekologicznych, zakup wyrobów wyłącznie z certyfikowanego drewna, tzn. z lasów prowadzących zrównoważoną gospodarkę leśną.</li> </ul>